

YEREMI

Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u sãawa yãku kowon bwe-seru. U nɔni swãaru wa win tɔmbun suunu sɔɔ. Ba nùn tusa win garin sɔ. Gusunɔn sɔmɔ Esain biru, n kuawa nge wɔɔ wunɔbu (100) u sere win sɔmburu torua. Win wãaru sɔɔ, u Yinni Gusunɔn tɔmbu Yudaba kirɔ kua bu ka ben bũu sãanu ka ben toranu deri. Ma n kun mɛ, bwese tukunu nu koo na nu bu wɔri. Win gari yi kooru win nɔni biru. Babilonin sina boko u Yerusalemu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru wɔri. Ma u Yudaban sina boko ka tɔn dabinu yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. Mɛya Yeremi u maa tɔmbu Gusunɔn gari sɔɔwa u nɛɛ, sɔɔ teeru ben sukum koo wurama yoo ten di.

Tire ten kpunaa

1. Yeremin sokuru u ka ko Gusunɔn sɔmɔ, wiru 1.
2. Gari yi Yeremi u gerua Yosiasi ka Yoyakimu ka Yoyakini ka sere Sedesiasin waati sɔɔ, wiru 2n di sere wiru 25.
3. Ye ya kooru Yeremin wãaru sɔɔ, wiru 26n di sere wiru 45.
4. Ye Gusunɔ u gerua bwese tukunun sɔ, wiru 46n di sere wiru 51.
5. Yerusalemu ya wɔruma, wiru 52.

¹ Tire ten gari yi sun sɔmɔ ye Yeremi Hilikiyan bii u kua ka gari yi Yinni Gusunɔ u nùn sɔɔwa. Hilikiya wi, u sãawa yãku kowo goo Anatɔtuɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ.

² Yudaban sina boko Yosiasi Amɔɔn biin bandun wɔɔ wɔkura itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi wi gari kua.

³ U maa ka nùn gari kua Yoyakimu wi u sãa Yosiasin bii Yudaban sina bokon waati sɔɔ, ka maa Sedesiasi Yosiasin biin waati sɔɔ sere n ka girari win bandun wɔɔ wɔkura tiasen suru nɔɔbuse. Saa ye sɔɔra ba Yerusalemugibu yoru mwɛera ba ka da Babiloniɔ.

Gusunɔ u Yeremi soka

u ka ko win gɔro

⁴ Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u ka nɛ, Yeremi gari kua u nɛɛ,

⁵ u sere man mɔmɛ
nɛn mɛron nukurɔ,
u man yɛ saa ba n̄ man marubu kpa.

U man gɔsa u yi nɛnɛm
n ka ko win gɔro handunian bwesenun mi
bu sere man ma.

⁶ Ma na nùn wisa na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wee na n̄ kpɛ n gari gere tɔn dabinun wuswaaɔ, domi nɛ biiwa.

⁷ Adama Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nɛɛ,
n ku gere mɛ.

Domi bèn mi u man gɔriɔ kpuro kon dawa.
Ye u maa man sɔɔwa kpuro kon ye gerewa.

⁸ N ku ben bɛrum ko.
Domi u ko n ka man wãa,
kpa u man wɔra karin di.

Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

⁹ Ma u win nɔmu demia u nɛn nɔɔ baba u nɛɛ, wee u win gari doke nɛn nɔɔwɔ.

¹⁰ Yen biruwa u maa nɛɛ,
wee gisɔ, u man yiiko wɛ
bwesenu ka nin sinambu kpuron wallo
n ka nu wukiri n sura,
kpa n maa wure n nu gira nge dãa.

Meya n maa ka nu kəsuku n kam koosia,
kpa n maa wure n nu seeya.

Kāsinu yiru

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa man bikia u nεε, mba na waamɔ mi.

Ma na nùn wisa na nεε, dāru garun kāasa na waamɔ.

¹² Ma u nεε, na wawa dee dee, domi u ko n tii se u ka win nɔɔ mwεeru yibia.

¹³ Ma u kparam man bikia u nεε, mba na maa waamɔ mi.

Na nùn wisa na nεε, wekera na wa sɔɔ yēsan nɔm geu gia ta man nɔɔ sike ta swēε ta gbisimɔ.

¹⁴ Ma Yinni Gusunɔ u nεε,
geema saa sɔɔ yēsan nɔm geu gian diya
wahala ya koo na yu tem men tɔmbu kpuro wɔri.

¹⁵ U koo sinam be ba wāa sɔɔ yēsan nɔm geu gia seeyama

bu na bu Yerusalemu ka Yudan wuu si su tie tabu wɔri

kpa bu Yerusalemu ye tarusi
bu sina yen gbāra kɔnnɔsɔ nge siri kowobu.

¹⁶ U koo win tɔmbu seeyasia ben kōsa yen sɔ ye ba ka nùn deri,

ba bũnu turare dɔɔ dokea,
ma ba bwāaroku ni ben nɔmu ga kua yiira ba sāwa.

¹⁷ Adama nε, n be sɔɔru koowo,
n kpaka sēka

kpa n se n bu sɔ kpuro
ye u koo man yiire.

U nεε, n ku de nen tororu tu kara ben suunu sɔɔ,
kpa u ku raa man berum sosia n diiri ben wuswaaɔ.

¹⁸⁻¹⁹ Wee tē, Yudaban sinambu ka ben wirugibu ka ben yāku kowobu

ka sere tɔn be ba tie kpuro
 ba koo ka man tabu ko.
 Adama ba ñ kpē bu man kamia.
 Domi saa ye sɔɔ, u koo man dam wē nge wuu ge ba
 gbāraru toosi,
 ñ kun mε nge gbere ye ba kua ka sisu,
 ñ kun mε nge gbāra te ba kua ka sii gandu.
 U ko ñ wāawa ka nε u ka man wōra ben nōman di.
 Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

2

Isireliban sikadoban durum

¹ Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nεε,
² n doo n bεε Yerusalemugibu sɔ n nεε,
 u yaaye nge mε i nùn kīa yellu nge kurɔ kpao,
 i ka nùn swīi gbabu tèn mi gāanu ku ra kpi.
³ Bεε Isireliba, i raa wāawa wi turon sɔ.
 I sāawa win arumani ye u tii gɔsia.
 Wi u na u bεε gura, wahala ya ra yēro deemewa.
 Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
⁴ Tē, bεε Isireliba,
 bεε be i sāa Yakɔbun bweseru,
 i swaa dakio i nɔ.
⁵ Yinni Gusunɔ u nεε,
 tora terà bεεn sikadoba ba nùn waasi ba ka nùn
 deri,
 ba da ba kam swīi,
 ma ben tii ba kam kua.
⁶ Ba ñ tii bikie bu nεε,
 mana wi, Yinni Gusunɔ u wāa, wi, wi u bu yarama
 Egibitin di.
 Mana u wāa, wi, wi u ka bu da gbaburɔ mi gāanu ku
 ra kpi.
 Gbabu te sɔɔ, nim sari,

dɔkɔ kpirina nu yiba,
 wāara maa sē mi.
 Yen sōna goo kun wāa mi,
 goo ku ra maa sī mi.

⁷ Yen biru, u ka bu da mi tem gem wāa,
 kpa bu ka mɛn dāa bii duronu ka mɛn dīa geenu di.
 Adama ye ba tura mi,
 ba tem mɛ sankɔ,
 ba mu disi doke.

⁸ Ben yāku kowobu ba n̄ bikie bu nɛɛ,
 mana Yinni Gusunɔ u wāa.
 Meya maa wooda yērobu ba n̄ n̄n̄ gie.
 Ben wirugibu ba n̄n̄ seesi.

Būu wi ba m̄ Baali, win gariya Gusunɔn s̄m̄ɔbu ba
 swīi ba ka gari m̄.
 Ma ba da ba būnu s̄awa ni nu n̄ bu arufaani gaa
 w̄ɛɛm̄ɔ.

⁹ Yen sōna u koo bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru siribu
 soku.

¹⁰ I be ba wāa nim wōkun tem bure te ba sokum̄
 Sipu mɛɛrio.

I goo ḡorio Kedaaɔ
 u mɛɛri s̄aa s̄aa u ka wa
 b̄a n̄ m̄ nge bɛɛ,

¹¹ u ka wa bweseru garu t̄a n̄ ten būnu k̄sire
 baa mɛ nu n̄ s̄aa gem,
 nge mɛ bɛɛ, i Gusunɔ deri
 wi u s̄aa bɛɛn bɛɛɛ.

Ma i wura yè s̄o i n̄ arufaani gaa wasi.

¹² Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ w̄ollugibu, i biti sooro yenin s̄o,
 kpa i w̄ɛnu wura.

¹³ Wee win t̄ambu ba durum yiru kua.

Ba nùn deri, wi, wi u sãa nge nim gem me mu koo
 n̄rura,
 ma ba da ba bũnu swĩi ni nu sãa nge d̄k̄o kp̄iri ni
 nu n̄ nim n̄enum̄o.

Isireliban naane sarirun are

¹⁴ Isireliba, i n̄ sãa yobu.

Ba n̄ b̄ee mara yoru s̄o.

N n̄ men na, mban s̄na b̄een yiber̄eba ba b̄ee naa
 swĩi nge gbeeku ye.

¹⁵ Wee ba b̄ee kukirisi nge gbee sinansu.

Ba b̄een tem yãnu gura,

ma ba b̄een wusu d̄õ meniki,

goo maa sari mi.

¹⁶ N̄fu ka Tapan̄sigibun tii

ba koo b̄ee k̄oni bu p̄oru woka

bu ka b̄ee yoru mw̄eri.

¹⁷ Yeni ya koo b̄ee deema,

domi i Gusun̄o b̄een Yinni deri sanam me u b̄ee
 kpare swaa gea s̄o.

¹⁸ I n̄ da i tii Asirigibu

n̄ kun me Egibitigibu w̄e,

i ben daarun nim n̄rum̄o,

mba i ko wa.

¹⁹ I n̄ ȳe ma b̄een nuku k̄osuru ka b̄een naane sariru
 ta koo b̄ee n̄ni s̄o.

Saa ye s̄ora i ko wa,

kpa i gia ma ḡã k̄osuna i kua mi,

ye i ka man deri,

i n̄ maa man nasie.

N̄e, Gusun̄o w̄llu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Isireliba ba sãawa nge kuro

wi u kun naane m̄o

²⁰ Yinni Gusun̄o u n̄e,

saa yellun di, i tii yoru yara,
 i sugu ka yɔni yi ba raa bɛɛ doke kasuka.
 Ma i nɛɛ, i n̄ maa kī i man yoru diiya.
 Ma i da gungunu wɔllɔ ka dāa kubenɔ
 i bũnu gasirimɔ i sāmɔ.

²¹ Yellu, na bɛɛn bweseru duurawa
 nge resɛm dāa geeru te ta kpuro kere,
 adama tɛ, i kɔsa i kua
 nge resɛm dāa te ta yina.

²² Baa i n wobura ka werem mɛ mu gɛm durom mɔ,
 ka mɛ, ko na n bɛɛn disu yi waamɔwa.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²³ Amɔna i ko kpī i siki i nɛɛ,
 i n̄ tii disu koosi,
 i n̄ bũu wi ba mɔ Baali sāwa.
 I bɛɛn naasun yira mɛɛriɔ wɔwa sɔɔ.
 I de i wura ye i kua,
 bɛɛ be i sāa nge yooyoo niu
 ge ga bɔsu ga durɔbu kasu.

²⁴ Bɛɛ be i sāa nge gbeeku keteku niu
 ge ga gbaburun dɔɔnɛ mɔ.
 Gen yɔɔbun saa sɔɔ,
 ga ra n yɔɔkumɔwa,
 goo kun kpɛ u gu yɔrasia.
 Keteku dwaɔ ye ya gu kasu kpuro,
 ya ku ra wasire yu ka gu wa.
 Domi ya ra gu deemɛwa gen yɔɔbun saa sɔɔ.

²⁵ Bɛɛ Isireliba, na nɛɛ,
 i ku bũnu gasiri sere bɛɛn baranu nu diira,
 kpa nim nɔru gu bɛɛ go.
 Adama i n̄ wure.
 Ma i nɛɛ, n̄ n̄ koorɔ,
 domi niya i kī,

i ko maa nu swĩi i sãwa.

Ba koo Isireliba seeyasia

²⁶ Nge me sekuru ta ra gbeno mwe
 ba n nun mwa subaru so,
 nge meya bee Isireliba ka been sinambu
 ka been wirugibu ka been yaku kowobu
 ka Gusunon somabu i ko i sekuru wa.

²⁷ Domi i buu daru sokumo been baaba,
 ma i maa kperu sokumo been mero.
 Wee bee Isireliba kpuro i man biru kisi,
 i n maa man merimo.

Adama i n waa wahala so,
 i ra newa, n seema n bee faaba ko.

²⁸ Bee Yudaba, been bwaroku ni i tii sekua
 nu ka been wusu geeru ne mi,
 mana nu waa.
 Nu seewo nu bee faaba ko wahalan saa so
 nu n koo kpi.

²⁹ Mban sɔna i ka man sikirinamo.
 Wee bee kpuro i n ka man yore.

³⁰ Kam soara na bee seeyasia.
 I n nen seeyasia bi garisi gaanu.

I Gusunon somabu wari i go
 nge me gbee suno ga ra yaa wari gu go.

³¹ Bee Isireliba, bee be i tie, i ne, Yinni Gusunon
 gari swaa dakio i no.

Na bee sawewa nge tem mi gaanu ku ra kpi?

Na bee sawewa nge yam woku nanumgiru?

Mban sɔna bee nen tambu i gerumo i mo,
 i tii mo,

i n gosiramamo nen mi.

³² Wɔndia u ra win bura yanu duari ro?

Kuro kpao u ra win sɔnditia duari?

Aməna bεε nen təmbu i ka man duari n ka te mε,
na n̄ mam yen tōnun geeru yē.

³³ I durə dama bwisi mə sere kurə tanəbu ba yi
giamə bεen min di.

³⁴ Wee tən be ba n̄ toren yem mu yiba bεen yabenə
be, be i n̄ ka gāa kōsunu ganu mwε.

³⁵ Ka mε, i tii sokumə be ba dεere.

Ma i m̄, nε, Yinni Gusunən məru yu bεe doonari.
Adama kon bεe siribu soku yèn s̄ i m̄, i n̄ durum
mə.

³⁶ Mban s̄na i sirene i ka swaa kəsi.
Egibitigiba koo bεe sekuru doke
nge mε Asirigiba bεe kua.

³⁷ Kpa i yari min di i n̄ tuke.

Domi nε, Yinni Gusunə na be i naane s̄a mi yina.
I n̄ maa somiru garu wasi ben min di.

3

Isireliba

ba s̄awa naane sarirugibu

¹ Yinni Gusunə u maa nεε,
goo ù n win kurə yina,
ma kurə wi, u da u durə goo sua,
durə guro wi, u ra maa kurə wi naa de?
Aawo. U n̄ kua mε, ya koo win tem disi doke.
Adama bεe Isireliba, i kua mε.

I da i būu dabiru s̄amə,
ma i kī n̄ maa bεe mwaama.
Nε, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

² I seewo i mεeri guunu gia,
kpa i wa nge guuru gara w̄a tèn mi i n̄ būnu s̄awa.
Wee, i ra būnu kasu

nge mε kurɔ tanɔ u ra win kīnasibu kasu.
I sãa nge Daarubu swaa dio be ba ra n tɔmbu mara
SWEE Sɔɔ.

Ma i tem mε disi doke beɛn bũu gasiribu ka beɛn
nuku kɔsurun sɔ.

³Yen sɔna gura kun tãramɔ
bu sere nεε, ya koo nε.

Adama ka mε,
i bũnu gasirimɔ i dɔɔwa.

Sekura kun beɛ mɔ.

⁴Wee tɛ, i man nɔɔguru suemɔ i mɔ,
i man nɔɔguru mɔ i gerumɔ

nɛna na sãa beɛn baaba,
i maa man kīwa saa beɛn piiburun di.

⁵Ma i bikiamɔ,
ko na n ka beɛ mɔru sãawa sere ka baadommaɔ?
Beɛ Isireliba, yeniwa i ra n gerumɔ,
adama i kɔsa mɔ i dɔɔ
nge mɛn nɔɔ i kī.

Yudaba ka Isireliba,

i de i gɔru gɔsia

⁶Yudaban sina boko Yosiasin waati sɔɔ, Yinni
Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nεε, a wa ye Isireliba
ba mɔ? Ba sãawa mem nɔɔ sariba. Wee, ba da
mi gungunu ka dãa kubenu wãa kpuro, ba bũnu
sãamɔ.

⁷Ma nε, Yinni Gusunɔ na tii sɔɔwa na nεε, bà n
yeniba kpuro kua, ba koo wurama nen mi. Adama
ba ñ wuramε. Ben mero bisibu, Yudan bweseru te
ta sãa nge kurɔ naane sarirugii, ben tii ba wa mε.

⁸⁻¹⁰Isireliba ba tem mε disi doke ben bũu
gasiribun sɔ ka ben sekuru sarirun sɔ te baawure u
gerumɔ. Ma ba bũu sãamɔ kpenu ka dãnun nuurɔ.
Yen sɔna na bu yina ma na bu yinabun tireru wɛ.

Ka mε, na wa Yudaba ba ñ berum kue. Ba dawa ba bũnu gasira ben tii. Ba ñ wuramε nen mi ka ben gõru kpuro. Weesu sɔɔra ba yã.

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nεε, baa mε Isireliba ba sãa mεm nɔɔ sariba, ba sanɔ bo ka sere Yudaba.

¹² Yen sɔ, a doo sɔɔ yɛsan nɔm geu gia a Isireliba gari yini sɔ a nεε,

bu wurama, na ñ ka bu nɔnu kɔsu mεεrimɔ.

Domi na sãawa wɔnwɔndugii.

Na ku ra mɔru ko n ka tε.

¹³ Bu gesi ben durum wuro.

Bu wuro ma ba ñ ka man yɔre,

nε, Gusunɔ ben Yinni.

Domi ba da ba bũnu gasira dãa kubenɔ.

Ba yina bu nen gari swaa daki.

Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔn tɔmbu

ba koo wurama win mi

¹⁴ Bu wurama nen mi, be, bii mεm nɔɔ sariba. Domi na sãawa ben Yinni. Kon be ba tie yarama wuu sìn mi ba wãa kpuron di, baa ñ n tɔn turon na, ñ kun mε yiru. Kpa n ka bu wurama nen mi Siɔniɔ.

¹⁵ Saa ye sɔɔ, kon bu kparobu wε be nen gõru ga kĩ. Kpa bu bu kpara ka bwisi, ka laakari.

¹⁶ Ba koo marura bu dabia tem mε sɔɔ. Sanam mε sɔɔ, ba koo man gia. Ba ñ maa nen woodan kpakororun gari mɔ. Goo kun maa ten bwisikunu mɔ. Goo kun maa tu yaayamɔ u nεε, mana ta wãa. Goo kun maa ten kɔsire mɔ.

¹⁷ Saa ye sɔɔ, nen siɔna gɔna ya ko n wãawa Yerusalemɔ. Kpa bwese ni nu tie kpuro nu maa

menna mi, nen yĩsirun sã. Ba ñ maa ben bwisi kõi swĩimã.

¹⁸ Saa ye sã, Yudaba ka Isireliba ba koo menna bu ko tia. Domi ba koo wurama sannu saa sã yẽsan nãm geu gian di. Kpa bu sina tem me sã me na ben baababa wẽ ba tubi di.

¹⁹ Nε, Yinni Gusunã na gerua na nεε, kon daa bεε Isireliba kowa nen bii kĩnasibu, kpa n bεε tem gem wẽ me mu buram bo handunia yeni sã.

Na raa tamaa i ko man sokuwa bεen Baaba, kpa i ku maa man deri.

²⁰ Adama i man tãnu kam kom kua nge me kurã naane sarirugii u ra win durã kue. Nε, Yinni Gusunãwa na yeni gerua.

²¹ Wee, não gagu ga nãora guuru wãllã. Ase Isirelibara ba kuuki m̀ ba bũnu kanamã, domi ben sanu sanusu kpuro su sankira, ba nε, Gusunã ben Yinni duari.

²² Bεε, bii mεm não sariba, i wurama nen mi. Kon bεε bεen mεm nãobu sariru suuru kua. Ma Isireliba ba nεε, Gusunã, wuna a sãa bεen Yinni.

Bεε wee, wunen miya sa wee.

²³ Geema bũu ni sa raa sãamã guunu wãllã sa kuuki m̀, nu sãawa weesu.

Adama Gusunã bεen Yinni, wuna a sãa bεε Isireliban faaba kowo.

²⁴ Wee, saa bεen birun di sa waamã bũu wi ba m̀ Baali,

wiya u bεen baababan gbean dĩanu di kpuro, ka maa ben yãanu ka ben keteba ka sere ben bibu.

Ma ba sekuru wa.

²⁵ Su kpuna sekuru sã

kpa su beɛn beere sariru wukiri nge bekuru.
 Domi beɛ ka beɛn baababa
 sa wunɛ Gusunɔ beɛn Yinni torari.
 Saa beɛn birun di n ka gisɔ girari
 sa n wunen gere wure.

4

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 beɛ Isireliba,
 i n kɔ̄ i wurama nen mi, i ko kpɔ̄ i wurama.
 I n beɛn bũu sãaru deri, i n maa yaayaare mɔ̀,
² i n da bõre gem sɔɔ ka gõru dɛɛrɔ,
 i nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wãaru,
 saa yera bwese tukunu nu koo domaru wa nen min
 di,

kpa bu woo kana nen sɔ̄.

³ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na beɛ Yudaba ka
 Yerusalemugibu sãmɔ na mɔ̀,
 i gbee kpaanu kasirio, i dãa dãɔ go.
 I ku ra maa beɛn dɔ̄anu duure sãki sɔɔ.

⁴ Geema, i bango sãa wasi sɔɔ.

Adama n tiewa i man tii wɛ̄,
 kpa nen mɔru yu ku raa yabura nge dãɔ,
 wi goo kun kpɛ̄ u go,
 domi beɛn nuku kãsuru ta kpã.

Ba Yudaba wɔrima

⁵ Yeremi u nɛɛ,
 i Yudaba sãwɔ kpa i gbãra Yerusalemuɔ.
 I kɔba soowo tem mɛ kpuro sɔɔ.
 I nɔɔguru suo ka dam i nɛɛ,
 bu mennama bu da wuu si su gbãranu mɔ sɔɔ.
⁶ Bu gidi bɔra sueyo Siɔni gia
 bu duki yakuro bu ku yãra.
 Domi Gusunɔ u koo de kãsa yu na

saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di.

⁷Yiberɛ be ba ra bwesenu kam koosie
ba seewa ben wāa yerun di nge gbee sunɔ
ge ga tii dɛmiamɔ gen bweun di,
ba wee bu ka tem mɛ kam koosia.
Bɛɛ Yudaba, ba koo bɛɛn wusu kɔsuku
kpa su ko bansu.

⁸I saaki sebuo nuku sankiranun sɔ
kpa i swī i weeweenu ko,
domi Yinni Gusunɔn mɔru kun sun doonarimɔ.

⁹Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen tɔɔ te sɔɔ,
sina boko ka win sina asakpɔbu ba koo mwia kpana
kpa yāku kowobu bu biti soora,
kpa Gusunɔn sɔmɔbu bu nɔsu nɛnɛ,
¹⁰bu nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ
na be, Yudaba ka Yerusalemugibu nɔni wɔkua
ye na nɛɛ, ba koo bɔri yendu wa.
Wee tɛ ba woburu sɔndi ben wīinɔ.

Yiberɛba ba Yudaba sikerɛnɛ

¹¹Saa ye sɔɔ, kon bu sɔ n nɛɛ,
wee, woo ga wee saa gbaburun guunun di,
gu ka nɛn tɔmbu Yudaba swee.

Woo ge, ga n sāa fɛɛ fɛɛ
nge ge ba koo ka dobi sara.

¹²Ga ko n dam mɔwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gu sokusiamɔ.
Tɛwa kon bu siri.

¹³Ma Yudaba ba nɛɛ,
gbera sun di, domi sa kam kua.
Wee, wi u koo sun kam koosia u sīimɔ nge guru
wiru.

Win tabu kɛkɛ yi sāa nge guru woo.

Ma win dumi yi gunɔ bakeru sāabu kere.

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ Yerusalemugibu,
 sere saa yerà i kī i n kōsa bwisikumɔ.
 I bɛɛn gōrusu dɛɛrasio, kpa i faaba wa.

15 I swaa dakio gari yi ba ka na Danun tem di
 ka Efaraimun guunun di
 ba nɛɛ, kōsa wee.

16 I ye bwesenu kpuro nɔɔsio.
 Kpa i ye Yerusalemugibu sō i nɛɛ,
 yiberɛba ba wee saa tontonden di.
 Ba koo Yudaban wusu tabun kuuki koosi.

17 Kpa bu Yerusalemu sikerena
 nge be ba gberu kōsu.

Domi yen tɔmbu ba man seesi.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

18 Bɛɛ Yudaba, geema wahala ya bɛɛ nɔni sōɔwa sere
 bɛɛn woo sɔndɔ.
 Adama ya sãawa bɛɛn kom kōsum ka bɛɛn nuku
 kōsurun are.

Yeremi u wasikiramɔ

win tɔmbun wahalan sō

19 Yeremi u nɛɛ,
 nɛn nuki man wuririmɔ ma nɛn torora kara.
 Na n kpɛ n nɔɔ mari wahala yenin sō.

Na tabun kɔba nɔɔmɔ. Bu wee.

20 Ba sun nɔɔsiamɔ ma ba wuu dabinu kɔsuka.
 Tem mɛ kpuro mu kam kobu dɔɔwa.

Subaru sɔɔra ba na ba bɛɛn tabu kowobun kuu
 bekuruginu wukura.

Ma ba nu gura ba ka doona.

21 Sere domma na kon yiberɛban gidi bɔra waamɔ,
 kpa na n kɔban swīi nɔɔmɔ tãa tãa.

22 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 wee, nɛn tɔmbu ba n bwisi mɔ.

Meya ba ñ man yē.
 Ba sãawa gari bakasu.
 Ba kōsan kobun bwisi mō,
 adama ba ñ gean kobu yē.

Kam kobu wee

23 Na tem mɛɛra ma mu sãa bitam,
 gãanu sari mɛn wõllõ.

Na maa wõllu mɛɛra,
 na deema yam bururam sari mi.

24 Na guunu mɛɛra, na wa wee,
 nu wɔruma. Ma gungunu nu bãarimõ.

25 Na maa mɛɛra na wa wee,
 tãnu sari tem sãõ.

Ma gunõsu su yarina kpuro.

26 Na tem mɛɛra mɛ mu raa sãa tem gem.

Na deema wee, mu kua tem saaram.

Ma wuu si su wãa mi, su wɔruka.

Yinni Gusunõwa u ye kua win mɔrun saabu.

27 Yinni Gusunõ u nɛɛ,

u koo tem mɛ gõsia tem saaram,

adama u maa nɛɛ,

u ñ derimõ mu n sãa mɛ ka baadommaõ.

28 Yen sõ, tem mu ko n gõõ wooru sõ,

kpa wõllu tu yam tĩra.

Domi u himba yi kã, u ñ maa biru wurõ.

29 Ye wusu kpuron tõmbu ba maasõbu ka ten
 towobun wãkinu nua,

yera ba duki yakikira kpuro.

Gaba wɔriki dãa sõsõ ma gaba dua kpee baaba sãõ.

Ba wuu si deri su kua bansu.

30 Wunɛ Yerusalemu, buraru mba kaa maa tii kua.

Kaa tii beku wunõmgiru kasuawa a dewe,

kpa a wuran saba sebe, kpa a kiro doke?

Kam sãõra kaa tii buraru kua.

Wee wunen kīnasibu ba nun tusa
ba kasu bu nun go.

³¹ Na wuri ka weeweenu nɔɔmɔ
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kī u win bii gbiikoo ma.
Ase Yerusalemun nɔɔwa ga nɔɔramɔ mi.
Ya wom gabamɔ, ya nɔma demie ya mɔ,
ya kam kuawa.
Wee yen yiberɛba ba ye sɛre, ya gɔɔ dɔɔ.

5

Yerusalemugibun toraru

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalemugibu, i bɛɛn swɛɛ kpuro swĩiyɔ.
I doo ka mi tɔmba ra mɛnnɛ i kasu
i n ko i goo wa wi u ra ko dee dee
ma u ra gem gere.
I n yɛro wa,
saa ye sɔɔra nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bɛɛn durum
wɔka.

² Ma Yeremi u nɛɛ,
wee, ba ra n bɔrumɔ ba n mɔ,
ka Yinni Gusunɔn wɔaru,
adama weesu sɔɔra ba bɔri yi mɔ.
³ Yinni, n n wi u gem swĩi, wiya a kasu?
Wee, a bu sura adama ba nun atafiru kua.
A bu nɔni sɔɔwa, adama ka mɛ, ba n gɔanu gie.
Ben gɔru ga bɔbiawa nge kperu.
Ba yina bu wurama wunen mi.

⁴ Ma na nɛɛ, ba sɔawa nge bibu,
ba mɔwa nge gari bakasu.
Domi ba n wunen swɛɛ yɛ,
ba n maa wunen woodaba yɛ.

⁵ Kon gɔsira n da be ba bukuren mi,
kpa n ka bu gari ko.

Domi be, ba wunen swεε yē,
 ba maa wunen woodaba yē.
 Wee, ben tii ba nun yina
 nge yāa te ta wēε yina
 ma ta yi kasuka.

⁶ Yen sōna bà n dua dāa sōwō,
 gbee sinansu su ra bu go.
 Bà n dua yakasō,
 gbeeku bōnu nu ra bu go.
 Ma musuku gbeeku ga ra bu yōru bwēeye
 ben wuun gbāraru kōnnōwō,
 be ba yara min di,
 gu ka bu sēre gu kasuku.
 Domi ben toranu nu dabia.
 Ben naane sariru ta kpā.

⁷ Yinni Gusunō u neε,
 mban sōna kon nen tōmbun durum wōka.
 Domi wee, ba man deri
 ma ba bōrumō ka būnun yīsinu.
 Na bu debia,
 adama būna ba ka arukawani bōkua
 ba nu gasirimō.

⁸ Ba sāawa nge dum dwεε yi yi deba
 yi wuri mō yi kurōbu gire.
 Nge mēya ba ra n ben berusebun kurōbu naa gire,
 ba n kpeeki mō.

⁹ Mban sōna na n ko n bwese teni mōru kōsie,
 kpa n tu sēyasia yenin sō.

¹⁰ Ne, Yinni Gusunō,
 kon bu yiberēba surema,
 be, be ba sāa nge nen resem gbaaru.
 Ba koo ten kara sura
 kpa bu ten dāa kāasi bōori yi yi n sāa negii.
 Adama ba n gbaa te kam koosiamō kpuro.

11 Mɛya kon ko domi Isireliba ka Yudaba
 ba ñ ka nɛ turo yɔre.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ye ya koo Isireliba deema

12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 Isireliba ba man siki
 ba nɛɛ, na ñ dam gam mɔ.
 Kɔsa kun maa bu deemamɔ.
 Ba ñ tabu wasi,
 ba ñ maa gɔɔru wasi.

13 Nɛn sɔmɔbun gari yi maa sãawa nge wom dirum.
 Ben goo ku ra bu gari gee sɔ.
 Ba maa gerumɔ ba mɔ,
 sɔmɔ ben gari yi wɔri ben tii sɔɔ.

14 Yen sɔ, nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
 na nɛɛ, ye ba ka gerua mɛ,
 wee, nɛn gari yi ko n sãa nge dɔɔ wunɛ Yeremin nɔɔ
 sɔɔ,
 kpa nɛn tɔn be, ba n sãa nge dãa ye dɔɔ wi, u koo
 mwa.

15 Tɛ bɛɛ nɛn tɔmbu, Isireliba,
 kon bɛɛ bweseru garu surema tontonden di.
 Bwese te, ta dam mɔ
 ta raa maa wãawa saa yellun di.
 I ñ maa ten barum nɔɔmɔ.

16 Ba sãawa tabu durɔbu be kpuro.
 Ben sɛɛnun saabu,
 gonu ra n yibawa sikaɔ.

17 Bwese te, ta koo bɛɛn dīanu kam koosia,
 ka bɛɛn bibu, ka bɛɛn yaa sabenu, ka bɛɛn dãa
 marum,
 kpa bu bɛɛn wuu si su gbãranu mɔ tabu wɔri,
 bu kɔsuku,
 sɔ sɔɔ bɛɛn yĩiyɔbu wãa.

18 Adama yen tɔɔ te, n ñ bεε kpuro kon kam koosia.

19 Tɛ Yeremi, bà n nεε, mban sɔna nε, Gusunɔ ben Yinni na bu yenin bweseru kuamme, kaa bu wisiwa a nεε, ba man deri ba ka tɔn tukobun bũnu na ben temɔ ba sãamɔ. Nge mɛya ben tii ba koo da bu tɔn tukobu sã tem tukumɔ.

Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ

20 Yinni Gusunɔ u nεε,
i Yakɔbun bweseru sɔɔwɔ,
be, be ba sãa Yudaba, i nεε,

21 bu swaa dakio ye na bu sɔɔmɔ.

Ba sãawa nge wɔkɔbu, ba ñ bwisi mɔ.

Ba nɔni mɔ, adama ba ñ yam waamɔ.

Ba swasu mɔ, adama ba ñ gari nɔɔmɔ.

22 Ba ñ koo man nasia?

Ba ñ koo diiri nen wuswaaɔ?

Nɛna na dera yani sɛeri yi nim wɔkun nim gunua.

Ma na nεε, mu ñ maa saramɔ

mi na mɛn nɔɔ bura yeru yi mi.

Miya mu ko n wãa sere ka baadommaɔ.

Baa mε nim kurenu nu ra se, nu ñ dam mɔ.

Baa mε nu ra wɔki, mu ku ra gam de.

23 Adama be, nen tɔmbu, ba sãawa mɛm nɔɔ sariba.

Ba ra ka man mɔru ko kpa bu man deri.

24 Ba ku ra tii sɔ bu nεε,

bu nε, Yinni Gusunɔ nasia,

nε wi na ra bu gura wɛ

wɔɔ ka wɔɔ yen saa sɔɔ,

kpa n maa saa yi bu ka dɛanu gɛ.

25 Ba n yɛ ma ben durum ka ben toranun sɔna

ba ku ra maa doma ten bweseru wa.

26 Domi ben suunu sɔɔ tɔn kɔsoba wãa.

Ba ra tɔmbu yɛri beriewa bu ka bu mwɛeri

nge be ba ra gunɔsu taa yinuε.

²⁷ Takiwa ya ra n yiba ben yenusɔ,
nge mε gunɔ taason gunɔ diru
ta ra n gunɔsu yiba.

Nge mεya ba kuura ma ba dam kua.

²⁸ Ba dĩa geenu di ma ba bɔria.

Ba ra kɔsa kowa yu banda.

Ba ku ra ka gobeku yinε, n̄ kun mε s̄aro.

Ba ku ra bu ben gem wě.

Kpa ben tii ba n kuuramɔ.

²⁹ Mban s̄ona na n̄ kon bwese teni m̄aru kɔsie,
kpa n bu s̄eyasia yenin s̄o.

³⁰ Wee, n̄n t̄amba ḡaa k̄sunu m̄ò tem mε s̄o.

³¹ Ben s̄omɔbu ba gari weesugii m̄ò.

Ma ȳaku kowobu ba ben tiin arufaani kasu.

Ma n̄n t̄ambu ba bu yen dam k̄mɔ.

Sanam mε kpuro ya koo n̄ru ko, am̄ana ba koo ko.

6

Yiberεba ba Yerusalemu tarusi

¹ Bεε Benyamεεba,
i duki yakuro Yerusalemun di.

I k̄aba soowo Tekoaa.

I ȳireru koowo B̄eti Hakerεmuɔ.

Domi n̄ni sw̄aa bakaru ka kam kobu sisi,
saa s̄o ȳεsan n̄m geu gian di.

² Ba koo Yerusalemu, wuu burɔ ge k̄osuku.

³ Wee, t̄amba ye w̄rim wee
nge kparobu ka ben yaa sabenu.

Ba ben sansani gira ba ka ye sikerena.

Ben baawure u win bweu mwa, wi ka win tabu
kowobu.

⁴ Ba kuuki m̄ò ba m̄ò,

i de su se sɔɔ sɔɔ gbãara su wuu ge wəri.

Adama tɛ sɔɔ kpa, yam maa tĩramɔ.

⁵ N n mɛn na, i de su se wɔkuru
su da su gen dii geenu kɔsuku.

⁶ Ma Yinni Gusunɔ u bu sɔɔwa u nɛɛ,
bu dãa bɔɔrio kpa bu ka ye sasanu gira
bu ka Yerusalemu sikerena, bu ye sɛɛyasia
yèn sɔ yen tamba dam dɔrenamɔ.

⁷ Nge mɛ dɔkɔ ya ra nim swĩ mu n kokumɔ,
nge mɛya Yerusalemugibun nuku kɔsuru
ta ra n sɔɔsiramɔ.

Daa bɔɔbɔya ka kam kobun kookoosun gariya
yi ra n nɔɔramɔ mi.

Na ra n waamɔ baadomma
ba tumbu nɔni sɔɔmɔ ba bu mɛɛra mɔ.

⁸ N n mɛn na, bɛɛ Yerusalemugibu,
i nɛn sɔɔsiru laakari koowo,
kpa n ku ra nɛn tii gawa saa bɛɛn min di
n bɛɛn tem kam koosia.

Isireliba

ba kua mɛm nɔɔbu sariba

⁹ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u Yeremi sɔɔwa u
nɛɛ,

ba koo Isireli be ba tie gura mam mam
nge mɛ ba ra dãa binu sɔri
ba kun gãanu deri.

¹⁰ Ma Yeremi u wisa u nɛɛ,
wara kon gari sɔ, kpa n nùn kirɔ ko.
Wara koo man swaa daki.
Wee, ba swaa tau. Ba n kpɛ bu laakari ko.
Ben mi, wunɛ Yinni Gusunɔn gari
yi ra bu sekuru kowa.
Ba ku ra kã bu yi nɔ.

11 Yinni Gusunɔ,
wee, na ka tɔn be mɔru m̀ wunen s̄.
Na kpana n tii nenɛ.

Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a de mɔru ye a man kuammɛ mi,
yu wɔri bibu s̄ɔ be ba dweemɔ d̄aa saanɔ,
ka sere maa aluwaasiban wuunu s̄ɔ.
Domi kurɔbu ka durɔbu ka tɔkɔnu,
kpurowa ba koo gura bu ka doona.

12 Kpa ben yɛnusu su ko gabugisu
ka ben gbea ka ben kurɔbu.
Domi kon tem mɛ kpuron tɔmbu nen dam s̄ɔsi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

13 Domi saa bw̄ɛbw̄ɛbun di sere ka damgibɔ,
ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire.
Nen sɔmɔbu ka ȳaku kowobun tii,
ba ra n weesu m̀wa.

14 Ba ra n nen tɔmbun wahala atafiiru s̄aawa,
ba n m̀, alafia w̄aa,
adama alafia gaa sari.

15 N weenɛwa sekuru ta n bu m̀,
k̄sa ye ba m̀n s̄,
adama ba n sekuru m̀.
Ba n mam wure ma ba tore.
Yen s̄na ba koo wɔruma bu gbi.
Ba koo fukura bu wɔruku
d̄oma te kon bu s̄ɛyasia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni kpuro gerua.

16 Yinni Gusunɔ u win tɔmbu s̄ɔwa u nɛɛ,
i seewo i swɛɛ mɛɛri
i bɛɛn yellun swaa bura ye kasu i sw̄i,
kpa i wa i n w̄aa b̄ari yendu s̄ɔ.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa n ye sw̄imɔ.

17 Gusunɔ u nɛɛ,
na bɛɛ kɔsobu wɛ̃
i ka ben kɔban swĩi swaa daki.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa ñ swaa dakimɔ.

18 Yen sɔ̃, u nɛɛ, bɛɛ bwese ni nu tie,
i swaa dakio i nɔ ye ya koo nɛn tɔmbu deema.

19 Bɛɛ temgibu, i waawo.

Wee kon nɛn tɔmbu kɔsa sure.
Yera ya ko n sãa ben bwisikunun are.
Domi ba ñ nɛn gari swaa daki,
ma ba nɛn woodaba gɛma.

20 Na ñ ben turare ye ya wee Seban di
ñ kun mɛ dãa kiku nubu duroruguu
ge ba ka na saa tontonden din bukata mɔ sãarun sɔ̃.
Na ñ ben yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kĩ.
Meya ben yãku ni nu tie, nu ñ maa man wɛ̃remɔ.

21 Yen sɔ̃na kon bu sokuratia dokea,
kpa baababa ka ben bibu,
tɔnu maa ka win bɔrɔ
bu sokura mi bu gbi.

Ba koo Isireliba wɔrima

22 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee bweseru gara sisi
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di
mi n toma.

Bwese ten tɔmbu ba dam mɔ.

23 Ba tɛnnu ka yaasi nɛni.

Ba nuki sosu, ba ñ wɔnwɔndu mɔ.

Ma ba kukirimɔ nge nim wɔ̃kun nim.

Ba yɔ̃ɔwa dumi wɔ̃llɔ,

ma ba yɔ̃ swɛɛ swɛɛ, ba tabun sɔ̃ru sãa

bu ka wunɛ Yerusalemu wɔri, wunɛ wi a sãa Siɔni.

24 Yerusalemugiba nɛɛ,

ye sa ben labaari nua,
yera beŋen gɔma dwiiya.
Sa wurura nge tɔn kura
wi u yiire u kɪ u ma.

²⁵ Goo u ku raa yari u da swɛɛɔ.
Goo ku raa maa yari u da yakasɔ.
Domi yiberɛba ba wāa mi,
ba ben takobiba neni.
Tɔmba berum soore baama.

²⁶ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ nen tɔmbu, i saaki pɔra sɛkeo
kpa i tii torom wisi nuku sankiranun sɔ.
Bɛɛn baawure u gɔɔ swĩiyɔ
nge wi u win bii teereru bia.
I wuri koowo ka nɔni yĩresu.
Domi wi u koo bɛɛ kpeerasia
u koo bɛɛ wɔriwa subaru sɔɔ.

Isireliba ba swaa tau

²⁷ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Yeremi, na nun yi a ka nen tɔmbu sɔwa
nge mɛ seko u ra sii geesu sɔwe,
kpa a ka ben daa gia.

²⁸ Ma Yeremi u nɛɛ,
tɔn be, ba sãawa wee kowobu ka mɛm nɔɔ sariba.
Ba bɔɔbuwa nge sisu. Be kpuro ba sankirewa.

²⁹ Bã n sisu ka pɛɛrum dɔɔ doke ba wure,
ye kpuro ya ra yandewa,
kpa pɛɛrum mɛ, mu sii si sɔwa.

Adama kam sɔɔra ba Isireliba sɔwa.
Ben tɔn kɔsobu ba ñ wunaramɔ,

³⁰ ma ba bu sokumɔ sii si su ñ gea sãa.
Domi Yinni Gusunɔ u bu biru kisi.

Yeremi u waasu mɔ

*Yinni Gusunɔn sãa yera
(I maa mεerio 26:1-19)*

7

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nεε,

² a doo a yɔra nen sãa yerun kɔnnɔwɔ a nεε, yeniwa nε, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nεε, be Yudaba, be, be ba ra gesi du saa kɔnnɔ minin di bu ka man sã, bu swaa dakio bu nɔ.

³ Nε, Gusunɔ Isireliban Yinni, nε wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua na nεε, bu ben sanu sanusu ka ben daa kɔsio. Saa yera kon de ba n wãa tem mε sɔɔ.

⁴ Bu ku ben naanε doke dii teni sɔɔ ba n mɔ, nε, Yinni Gusunɔn sãa yera mi!

⁵ Bà n ben sanu sanusu ka ben daa kɔsa, ma ba gea kuanammε,

⁶ ma ba kun sɔbu ka gɔminibu ka gobekuba dam dɔremɔ, ma ba kun maa tɔnu wi u kun gãanu kuen yem yarimɔ, ma ba kun bũnu sãamɔ ni nu koo de bu kam ko,

⁷ saa yera kon de ba n wãa tem mε sɔɔ mε na ben baababa wε, ba n mɔ sere ka baadommaɔ.

⁸ Adama wee gari weesugiiya ba naanε sãa yi yi ñ arufaani gaa mɔ.

⁹ Ba ra n gbɛnimɔ, ba ra n tɔmbu goomɔ, ba ra n sakararu mɔ, kpa ba n nɔɔ mwεε weesuginu mɔ, kpa ba n bũu wi ba mɔ Baali turare dɔɔ dokeammε, kpa ba n maa bũu sãaru mɔ te ba ku ra raa ko.

¹⁰ Kɔsi yiniwa ba ra n mɔ, kpa bu sere na bu yɔra dii tèn mi ba ra man sã ba n mɔ, sa yakiara yiberɛban nɔman di.

¹¹ Ba tamaa dii tèn mi ba ra man sã ta sãawa gbɛnɔbun wãa yeru? Domi mεsuma na waamɔ.

12 N n mɛn na, bu doo Siloɔ bu yam mi na raa gɔsa bu ka man sã mɛri. Kpa bu wa nge mɛ na mu kua nɛn tambu Isireliban daa kɔsan sɔ.

13 Tɛ, yɛn sɔ ba kookoo sinin bweseru kua, ma na bu gerusi kpeetim sari adama ba n̄ man swaa daki, na bu soka ma ba n̄ man wurari,

14 yen sɔna kon nɛn sãa yee tɛ sɔɔ ba ben naane doke ka tem mɛ na be ka ben baababa wɛ kam koosia nge mɛ na Silo kua.

15 Kon bu gira bu tonda nɛn wuswaan di nge mɛ na ben mero bisibu Isireliba gira.

Gusunɔ u Yereṃin

kanaru yina Yudaban sɔ

16 Wunɛ Yeremi, a ku man suuru kana Yudaban sɔ. A ku bu kanaru garu kua. Domi na n̄ nun swaa dakimɔ.

17 A n̄ waamɔwa ye ba mɔ Yudaban wuu marosɔ ka sere Yerusalemun swɛɛ sɔɔ?

18 Bibu ba dãa guramɔ bũu yãkunun sɔ. Ma ben baababa ba ka ye dɔɔ sɔrumɔ bũu sãa yenɔ. Tɔn kurɔba pɛɛ som burimɔ bu ka kiranu ko ni ba koo ka bũu wi ba mɔ Asitaate ka sere maa bũnu ganu sã, kpa bu ka man torari.

19 Adama ka gem, n̄ n̄ nɛ ba torarimɔ, beya ba tii sekuru dokemɔ.

20 Yen sɔna na nɛɛ, kon de nɛn mɔru yu wɔri nɛn sãa yee te sɔɔ, ka tambu sɔɔ, ka yaa sabenu sɔɔ, ka dãaɔ ka sere maa dɔ̄anu sɔɔ. Nɛn mɔru ye, ya ko n̄ gbisimɔwa, ya n̄ suremɔ.

Yudaban mɛm nɔɔbu sariru

21 Wee ye nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua na nɛɛ, i ra yãkunu ko n̄n

sukum i ra di, ka yāku dǎo mwaararuginu, adama n buram bo i ni kpuro menna i beeyam di.

²² Domi na ñ been baababa yāku garu yiire dōma te na bu yara saa Egibitin di.

²³ Ye na bu yiire yera, bu ñen gari nǎwǎ, kpa na n sãa ben Yinni, kpa be, ba n maa sãa ñen tǎmbu. Bu ñen wooda kpuro swīiyǎ ye na bu wē, kpa ben wāaru tu wēra.

²⁴ Adama ba ñ swaa tem kpī bu ñen gari nǎ. Ben tiin gǎru kīra ba swīi, ma ben daa kōsa ya sosi.

²⁵ Saa dōma tèn di been baababa ba yara Egibitin di sere n ka gisǎ girari, na ra n beë ñen sǎmǎbu gǎriammewa saa baayere.

²⁶ Adama i swaa taaya i ñ man swaa daki. Ma i kōsa kua n kere ye been baababa ba kua.

²⁷ Wunε Yeremi, à n yeniba kpuro gerua, ba ñ nun swaa dakimǎ. À n maa bu soka, ba ñ nun wurarimǎ.

²⁸ Ka mε, a bu sǎwǎ a nεε, ba sãawa bwese te ta ku ra Gusunǎ ten Yinnin gari nǎ. Tora tee teya ba ra n mǎ baa ù n bu seeyasia. Gem ku ra n maa wãa ben nǎsǎ.

Durum ye Yudaba ba kua

Bēni Hinǎmun wǎwǎ

²⁹ Yinni Gusunǎ u nεε,
Yudaba bu ben seri buro bu kǎ
yi yi sǎsǎsimǎ ma ba sãa ñegibu.
Bu yǎwǎ guuru wǎllǎ,
kpa bu gǎw swī.

Wee ba ñen mǎru seeya,
ma na bu biru kisi.

³⁰ Domi be, Yudaba ba kōsa kua ñen nǎni sǎw. Ba ka bũnu dua diru mi ba ra man sã, ba tu disi doke.

³¹ Ma ba bũu turanu bana Tofetiɔ, Beni Hinɔmun wɔwɔɔ bu ka ben bibu yãku dɔɔ mwaararuginu ko mi, yãku nìn bweseru na ñ mam gãru doke n bu sɔ bu ko.

³² Yen sɔna tãnu ganu sisi ñ sɔɔ ba ñ maa wɔwa ye sokumɔ Tofeti ñ kun mɛ Beni Hinɔmu. Ba koo ye sokuwa tɔn goo yeru. Miya ba koo tɔmbu sike yèn sɔ ayeru maa sari gam.

³³ Gunɔsu ka yɛɛ yi koo tɔn gonu di. Goo sari wi u koo yi yinari.

³⁴ Kon de Yerusalemu ka Yudaban wusu su mari sɔɔ sɔɔ, ba ñ maa nuku dobun kuuki mɔ wuu si sɔɔ. Mɛya ba ñ maa kurɔ kpaarun womusu nɔɔmɔ mi. Domi tem mɛ, mu koo kowa bansu.

8

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tɔɔ te, ba koo Yudaban sinambu ka ben asakpɔbun kukunu sikia sikirun di ka ben yãku kowobuginu ka ben sɔmɔbuginu ka sere maa Yerusalemun tɔmbuginu.

² Sɔɔ sɔɔ, nu ko n sɔɔ soore. Wɔkuru kpa nu n wãa suru ka kperin tarum sɔɔ. Ba ñ maa nu guramɔ bu sike. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ. Domi sɔɔ ka suru ka kperi yiya ba raa kãa ma ba yiira ba yi sãwa.

³ Be ba koo tiara be, Yuda daa kãsagii be sɔɔ, mi na bu yarinasia kpuro, gɔɔwa ba ko n kã n kere wãaru. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yudaban bwisikunu

kun asansi mɔ

⁴ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a nen tɔmbu bikio a nɛɛ, tɔnu ù n wɔruma, u ku ra se? Goo ù n gɛra win swaan di, u ku ra wuramɛ?

⁵ N n mɛn na, mban sɔna nɛn tɔmbu Yudaba
 ba swaa kɔsa swĩi ba dɔɔ.
 Ba yɔrariwa dim dim ben weesu sɔɔ
 ba n bũnu sãamɔ.
 Ba ñ kĩ bu gɔsirama nɛn mi.

⁶ Na yɔ sɛɛ na bu swaa daki ka laakari.
 Ba gari gerumɔ yi yi ñ asansi gaa mɔ.
 Ben goo kun gɔru gɔsiamɔ win nuku kɔsurun di,
 u nɛɛ, mban sɔna u yeni mɔ.

Be kpuro ba ben tiin swaa swĩiwa
 nge duma ye ya wãa tabu sɔɔ.

⁷ Baa tionko ka kpurabu ka kpaaru baniku
 nu yɛ saa ye n weenɛ nu sɪ
 ka saa ye n weenɛ nu wurama nin wãa yero.
 Adama nɛn tɔmbu ba ñ nɛn wooda yɛ
 ye na ka bu kpare.

Be ba tii garisi bwisigibu

⁸ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
 amɔna ba koo ka kpĩ bu nɛɛ ba bwisi mɔ.
 Beya ba nɛ Gusunɔn wooda mɔ.
 Domi be ba wooda ye yorua, ba ye gɔsiawa.

⁹ Wee bwisigiba nɛ, Yinni Gusunɔn gari gɛma.
 Ma ba yiberɛban yina mwaara
 ba wãa biti ka sekuru sɔɔ.

N n mɛn na, bwisi yirà ba maa mɔ.

¹⁰ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ,
 kon de yiberɛba bu ben kurɔbu ka ben gbea
 mwɛɛri.

Domi saa ben bwɛɛbwɛɛbun di
 n ka girari ben damgibɔ,
 ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire ka taki.
 Nɛn sɔmɔbu ka yãku kowobu, weesa ba ra n mɔ.

¹¹ Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiru sãawa,

ba n m̀, alafia w̃a,
adama alafia gaa sari.

¹² N weenεwa sekuru tu bu mwa k̃sa ye ba m̀n s̃.

Adama sekura ku ra bu mwε bu tuka.

Ba ku ra maa ben toranu tubu.

Yen s̃na ba koo w̃ruma bu gbi

d̃ma te kon bu s̃εyasia.

Nε, Yinni Gusuñwa na yeni gerua.

Yinni Gusuñ ka win t̃mbu

¹³ Yinni Gusuñ u ñε,

gbaa wuko u ra win d̃ianu g̃εwa u m̃enna.

Adama wee, na k̃ ñ ñ ñ d̃ianu m̃enna Isireliban mi,

ma na deema ba s̃awa nge res̃m

ñ kun m̃ nge figie ye ya wurusu d̃ella

ya ñ binu m̃.

Yen s̃na kon bu deri swaa sarobun s̃.

¹⁴ Yudaba ba ñε,

m̃ban s̃na sa s̃ mini.

I de su m̃enna

kpa su da wuu si su gb̃aranu m̃n mi,

sa ñ g̃ɔ̃ mara.

Dom̃ Gusuñ b̃εs̃ñ Yinni u yiwa su gbi.

U koo sun nim d̃ε̃gim ñrusia,

ỹñ s̃ sa ññ torari.

¹⁵ Wee, sa tamaa w̃ara koo k̃si,

adama ya ñ koore.

Sa tamaa saa gaa wee ỹ s̃ b̃εs̃ñ ñni sw̃aru

ta koo kpe,

adama nandaba bu sun deema.

¹⁶ Wee sa yib̃ε̃ban dumin w̃kinu ñɔ̃m̃ Danun

bera gia.

Ma yi wuri m̀, yi tem kpuro ñni mu diirim̃.

Yib̃ε̃ be, ba d̃ianu guram̃ ba gbea m̃waam̃,

ka sere Yerusalemu ka yen t̃mbu.

17 Adama Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
na n̄ daa bɛɛ sɔɔwɔ mɛ ro?
Wee kon bɛɛ wɛɛ dɛɛgii kparema
yi yi n̄ dobo dobogibun gari nɔɔmɔ.
Yi koo bɛɛ dwɛɛwa.

Yeremin nuki sankira

18 Yeremi u nɛɛ,
nɛn nuki sankira nɛn tɔmbun wahalan sɔ.
Na k̄i n̄ tii nukuru yemiasia,
adama ya n̄ koorɔ.

19 Wee, na nɛn tɔmbun weeweenu nɔɔmɔ baaman
di.

Ba m̄, Yinni Gusunɔ u sariwa Siɔniɔ?
Yen sunɔ u n̄ maa wãawa mi?
Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
mban sɔna ba nɛn m̄ru seeya
ba b̄nu sãamɔ n̄n bwãarokunu
ba waama t̄n tukobun min di.

20 Ma Yeremi u nɛɛ,
saa ye sa raa ȳiyɔ su faaba wa,
ya doona nge ḡɛɛbun saa.
Wee, sa n̄ faaba wa.

21 Nɛn tɔmbu ba n̄ni sɔɔre.
Ben n̄ni swãa te, ta man b̄kana.
Na nande, na nuki sankire.

22 Tibu sariwa Galadiɔ?
Dokotoro goo sariwa mi?
Nge mban sɔna Isireliban bosu kun kpeemɔ.

23 Nɛn wiru t̄a n̄ daa nim yiba
ma nɛn n̄ni yi sãa nge bwii,
kon daa wuri kowa sɔɔ sɔɔ ka w̄kuru
nɛn t̄n be ba gun s̄.

9

Bwese weesugiru

1 Yeremi u nεε,
 nà n daa kuru mɔ gbaburɔ, kon daa dawa ten mi,
 n nɛn tɔmbu deri na n ka bu tondinε.
 Domi be kpuro ba sãawa nge sakara kowobu.
 Ma ba kua naanε sarirugibu.

2 Yinni Gusunɔ u gerua u nεε,
 ba ra n nɔɔ dɛɛrawa bu ka weesu ko.
 Ba ku ra tem mε kpare dee dee gem sɔɔ,
 sere ka weesu.
 Wee siya su kua ben dam.

Ba ra n nuku kãsuru mɔwa ba n dɔɔ.
 Meya ba ku ra nε, Yinni Gusunɔ wure.

3 Baawure u ra n win kpaasi taki dimɔwa.

Ba ñ naanε mɔɔsinε.
 Ba ra n kɔrumɔtɔnu kuanammewa,
 kpa ba n weesu sɔɔnamɔ.

4 Kpa ba n nɔni wɔkunamɔ.

Ba ku ra gem sɔɔnε,
 kpa ba n ben nɔɔ dɛɛrimɔ bu ka weesu ko.
 Meya ba ra n mɛɛrimɔ nge mε ba koo ka kɔsa ko.

5 Ba ra tii wɛ kɔsan kobu ka weesu sɔɔ
 sere ba yina bu man wura.

6 Nε, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nεε,
 wee, kon bu sɔwa n ben laakari mɛɛri.
 Domi na ñ yɛ ye kon ka nɛn tɔn beni ko
 ben nuku kãsurun sɔ.

7 Wee, tɔn ben yara ya sãawa nge sɛε dɛɛguu
 ge ga ra go.

Weesa ba ra n mɔ,
 kpa ba n ben berusebu bɔri yɛndun gari sɔɔmɔ.
 Adama ben gɔruɔ, yina ba ra n bu berie.

8 Yeniban sɔ, kon bu sɛɛyasia
 kpa n bu mɔru kɔsie.

Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Wuri ka swĩin sanam

⁹ Yeremi u nεε,

kon guunu ka mi ba ra raa yaa sabenu kpare swĩiya.

Domĩ nu gbera, goo ku ra maa sare mi,

ba ku ra maa yaa sabenun wuri nɔ mi.

Ma gunɔsu ka gbeeku yεε yi duki yakikira min di.

Gãanu kun maa wãa mi.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u nεε,

u koo de Yerusalemu yu ko bansu,

kpa yu ko gbeeku bɔnun wãa yeru.

Meya u koo maa de Yudaban wusu su ko bansu.

¹¹ Wara u bwisi mɔ u ka ye tubusia.

Yinni Gusunɔ ù n ka yẽro gari kua,

u geruo yèn sɔ tem mε, mu kua bansu

mi goo ku ra maa sare.

¹² Yinni Gusunɔ u maa nεε, yeni ya koorawa yèn sɔ nɛn tambu ba nɛn woodaba deri ye na bu wẽ, ma ba ñ nɛn gere wure, ba ñ ka ye sɔmburu kue.

¹³ Ma ba ben tiin kĩru swĩi ba bũu wi ba mɔ Baali sãwa nge mε ben baababa ba bu sɔɔsi.

¹⁴ Yen sɔna nε, Gusunɔ Isireliban Yinni, nε wi na wɔllu ka tem mɔ, na nεε, wee, kon bu dãa kiku gagu* ge ga sosu diisia, kpa n bu nim mε mu dẽε mɔ nɔrusia.

¹⁵ Kpa n de bu yarina bu da bwese tukunun suunu sɔɔ, mi be ka ben baababa ba ñ daa yẽ. Kon de bu bu go ka takobi, kpa bu bu kam koosia mam mam.

¹⁶ Nε, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Yeremi u nεε,
i doo i tɔn kurɔ be ba ra gɔɔ swĩ kasuma.

---

* **9:14 dãa kiku gagu** - Dãa kiku gera ba ra soku abusenti.

I doo i yen goniba sokuma

17 bu na fuuku bu sun gɔɔ wuri kua,
kpa bɛsɛn nɔni yĩresu su koku.

18 Domi wuri nɔɔra Siɔniɔ.

Ba mɔ, wee, ba sun gura,
seku bakara sun deema.

N kua tilasi su ka bɛsɛn tem deri.

Wee ba bɛsɛn yɛnusu kɔsuka.

19 Bɛɛ kurɔbu, i Yinni Gusunɔn gari nɔɔwɔ.

Kpa i swaa daki i nɔ ye u gerumɔ.

I bɛɛn wɔndiaba wuri sɔɔsio,
i gɔɔ wuri sɔɔsinɔ.

20 Domi gɔɔ u sun kãasi saa fɛnɛntin di,

ma u dua sere sina kpaarɔ.

Mɛya u maa bii be ba bɔsu swɛɛ sɔɔ goomɔ,

ka sere maa aluwaasiba mi ba ra gesi mɛnnɛ kpuro.

21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

tɔmba koo wɔruku bu gbisuku,

kpa ben gonu nu n tɛrie yakasɔ nge naa bisu,

n̄ kun mɛ nge dobi yi yi gea yina ba deri gberɔ.

Ba n̄ maa yi suamɔ.

À n kī a n bwisi gee mɔ,

a Gusunɔ gio

22 Yen sɔ, bwisigii u ku woo kana win bwisin sɔ.

Damgii u ku maa woo kana win dam sɔ.

Mɛya dukiagii u ku woo kana win dukian sɔ.

23 Adama wi u kī u woo kana,

u woo kanɔ yèn sɔ u bwisi mɔ u ka man tubu,

ma u yɛ ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Na sãawa naanɛgii wi u ra siri dee dee,

kpa u de durom mu n wãa tem sɔɔ.

Tɔn benin bwesera ba ra man wɛre.

Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kirɔ

Yuu be ba n Gusunɔ yɛn sɔ

²⁴Wee tɔru gara sisi tɛ sɔɔ kon bu kam koosia be ba bango mɔ wasi sɔɔ ma ba ku ra nen arukawani yibie.

²⁵Beya Egibitigibu, ka Yudaba, ka Edɔmuba, ka Amɔniba, ka Mɔabuba, ka be ba ra ben wii baarun seri kɔni, ka sere be ba wɔa gbaburɔ. Domi bwese tuku ni kpuro ka mam Isireliban tii, ba sɔawa bango sariba ben gɔrusɔ.

10

Bũnu ka Yinni Gusunɔ

¹Bεε Isireliba, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u bεε sɔɔmɔ. U nεε,

²i ku bwese tukunun yira swĩ.

I ku wurura wɔllun yĩre nin sɔ,

ni bwese tukunu nù n wa,

nu ra nande.

³Domi bwese nin sɔaru ta sɔawa kam dirum.

Nu ra sewa nu da dɔa sɔɔwɔ nu dɔa bura.

Kpa dɔa dɔko u ka ye bwɔaroku ko.

⁴Kpa bu gu buraru kua,

bu gu sii geesu ka wura pote.

Kpa bu gira bu kulumba kpare ka matalaka,

gu ku ka wɔruman sɔ.

⁵Bwɔarokunu nu ra n sɔawa

nge nare ye ba ra ko gberɔ.

Nu n gari mɔ, ba ra n nu sɔɔwawa,

domi nu n kpɛ nu ka tii sɔ.

Yen sɔ, i ku nin berum ko.

Nu n kpɛ nu bεε kɔsa n kun mε gea kua.

⁶ Ma Yeremi u Gusunɔ siara u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a kpã.

Goo sari wi u ka nun weenɛ.
Ma a yĩsiru yara wunenɛn dam saabu.

⁷ Wuna a sãa bwesenu kpuron sina boko.

Wara u n̄ koo nun nasia.

Wuna a yiiko kpuro mɔ.

Bwesenu kpuron bwisigibu sɔɔ,
goo sari wi u ka nun weenɛ.

⁸ Be kpuro ba n̄ bwisi mɔ.

Ben ȳeru ta sãawa kam.

Domi d̄ara ba ra d̄aku ba n̄ sãamɔ.

⁹ Kpa bu tu sii geesu pote, si ba ka na Taasisin di,

n̄ kun mɛ wura ye ya wee Ufasin di,

kpa bu tu yabe gaaduragiru ka wunɔmgiru se-
busia.

Yeba kpuro ya sãawa tɔnun nɔman sɔmburu.

¹⁰ Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,

a sãawa Yinni, wuna n̄ weenɛ bu sã.

A wãawa. Kaa n̄ maa bandu diiwa sere ka
baadommaɔ.

Wunenɛn m̄oru yà n̄ seewa,

tem mu ra ȳiriwa,

kpa bwesenu kpuro nu kpana nu ȳora wunen
wuswaaɔ.

¹¹ Bɛɛ bwese tukunu, i swaa dakio i nɔ, bɛɛn b̄uu
ni, nu n̄ wɔllu ka tem taka kue. Nin tii nu koo kam
kowa mam mam.

¹² Yinni Gusunɔwa u tem taka kua

ka win dam, ka win ȳeru,

ma u wɔllu t̄eria ka win bwisi.

¹³ Wiya u ra de bukɔ gu se wɔllɔ,

kpa u woo seeyama saa gen wãa yerun di,

kpa guru winu nu nim kpaasina,

kpa guru maakinu nu koorã, kpa gura yu nɛ.

14 Tɔnu ù n ye kpuro mɛɛra, u ra biti soorewa.
 Sekuru ta ra maa sekobu mwɛwa
 bà n ben bwāaroku ni wa.
 Domi nu ñ kpɛ nu ko mɛ, nu ñ wɛsiaru ma.
 15 Ba nu kuawa bu ka tɔmbu nɔni wɔke.
 Nu ñ sã gāanu. Nu koo kam ko sɔɔ teeru,
 dɔma te Yinni Gusunɔ u koo nu siri.
 16 Gusunɔ, Isireliban Yinni u ñ sã nge ni.
 Domi wiya u kpuro taka kua.
 Wiya u sã win tɔmbun arumani.
 Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

Yerusalemun wɔrumaa

ya turuku kua

17 Yeremi u nɛɛ,
 bɛɛ Yerusalemugibu, wee, yiberɛ ba bɛɛ tarusi.
 I seewo i bɛɛn yānu kpaasina.
 18 Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 u koo de yiberɛ be, bu bɛɛ wɔri,
 kpa bu bɛɛ gura bu ka bɛɛ da mi n toma.
 19 Yerusalemugibu ba wuri wɔri ba mɔ,
 sa kam kua. Wee, bɛɛn bosu kpɛa,
 bɛɛn nɔni swāara banda.
 Sa raa nɛɛ, kɔsa yà n sun deema,
 sa ko kpĩ su ye ma.
 20 Adama bɛɛn dia ya wɔruka.
 Yen wɛɛ kpuro kasikira.
 Ma ba bɛɛn bibu gura kpuro.
 Goo sari wi u koo maa bɛɛn wuu seeya.
 21 Yera Yeremi u nɛɛ,
 bɛɛn kparobu ba kua gari bakasu.
 Ba ñ Yinni Gusunɔ kasu.
 Yen sɔna ba ñ kuure,
 ma bɛɛ kpuro i yarina.

22 Wee damu gagu ga nɔɔramɔ.
 Tɔn dabira wee saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di,
 bu ka Yudaban wusu kpeerasia,
 kpa su ko gbeeku bɔnnun wɔa yeru.

Yeremi u kanaru mɔ

ka win tɔmbun yĩsiru

23 Yinni Gusunɔ, na yɛ
 ma tɔnu kun kpɛ u win tii kpara
 nge mɛ n weenɛ.
 Goo sari wi u koo kpĩ u win tii swaa gea sure.

24 Yinni Gusunɔ, a man sɛɛyasio saka sɔɔ,
 n kun ka mɔru, kpa a ku ra man kam koosia.

25 A wunen mɔru sureo
 bwese ni nu ñ nun mɛm nɔɔwammen mi,
 ni, ni nu ñ nun sɔamɔ.
 Domi nu wunen tɔmbu Yakɔbun bweseru
 kpeerasiamɔ,
 nu ben tem bansu koosiamɔ.

11

Isireliba ba Yinni Gusunɔn

arukawani kusia

1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa. U
 nɛɛ,

2 a nɛn arukawanin gari nɔɔwɔ, kpa a Yudaba ka
 Yerusalemugibu sɔ a nɛɛ,

3 nɛ, Yinni Gusunɔ, na gerua na nɛɛ, bɔrurowa wi
 u yina u nɛn arukawani yenin gari nɔ,

4 ye na raa ka bɛɛn baababa bɔkua sanam mɛ na
 bu yara Egibitin di mi ba raa nɔni sɔɔre too. Miya na
 bu sɔɔwa na nɛɛ, bu nɛn gari swaa dakio, kpa bu ko
 ye na bu sɔɔwa. Saa ye sɔɔra ba ko n sɔa nɛn tɔmbu,
 kpa na n maa sɔa ben Yinni.

⁵ Nge meya kon ka nen nɔɔ mwɛɛru yibia te na bɛɛn baababa kua na nɛɛ, kon bu tem wɛ mɛ sɔɔ tim ka bom mu kokumɔ. Tem meya i waamɔ gisɔ.

Ma Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, ami.

⁶ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a gari yini geruo Yudaban wusu kpuro sɔɔ ka Yerusalemun nukurun swɛɛ kpuro sɔɔ, a nɛɛ, bu nen arukawanin gari swaa dakio kpa bu yi mem nɔɔwa.

⁷ Saa dɔma tɛn di na ben baababa yarama Egibitin di sere ka gisɔ, na ra n bu sɔɔmɔwa bu de bu man mem nɔɔwa.

⁸ Adama ba n nen gari yi swaa daki, bu sere yi mem nɔɔwa. Ben baawure u win tiin gɔru kɪru swɪiwa. Ma na dera bɔri yɪn gari yi waa arukawani ye sɔɔ, yi bu di.

⁹ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, wee Yudaba ka Yerusalemugibu ba nɔɔ tia kua.

¹⁰ Ba wura ben baababan yira sɔɔ, be, be ba yina bu nen gari swaa daki. Ma ba ka bɪnu arukawani bɔkua ba nu sɔamɔ. Isireliba ka Yudaba ba nen arukawani ye kusia ye na ka ben baababa bɔkua.

¹¹ Yen sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de kɔsa yu bu wɔri. Ba n yariɔ kɔsa yen min di. Ba koo man nɔɔgiri sue adama na n bu swaa dakimɔ.

¹² Yudaba ka Yerusalemugibu ba koo da bu bɪnu soku ni ba yɔkunu koosimɔ. Adama bɪu ni, nu n bu faaba mɔ wahalan saa sɔɔ.

¹³ Bɛɛ Yudaba, nge mɛ bɛɛn wusu su geeru nɛ, nge meya bɛɛn bɪnu nu geeru nɛ. Nge mɛ Yerusalemun swɛɛ yi geeru nɛ, nge meya yen sɔa yenu nu geeru nɛ, mi i ra bɪu wi ba mɔ Baali sɔ.

14 Adama wunε Yeremi, a ku kanaru ko tɔn ben sɔ. Domi baa bà n man soka ben wahalan saa sɔɔ, na ñ bu wurarimɔ.

Isireliba ba sãa nge dãa

te ta ñ maa arufani mɔ

15 Yinni Gusunɔ u maa nεε,
 bεε nɛn tɔn be na kĩ,
 mba i kasu nɛn sãa yerɔ.
 Domi murafitira i ra n mɔ.
 I tamaa kon maa bεen yãkunu mwa,
 kpa i kun maa nɔni sɔɔre?
 I tamaa kon de i yari wahalan di?

16 Yellu i sãa nge nɛn dãa geeru,
 te ta kpare ta maa bii geenu marumɔ.
 Adama tẽ kon dãa te ka ten kãasi kpuro dɔɔ meni
 subaru sɔɔ.

17 Nε, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na raa bεε
 gira nge dãa. Nɛna kon de kɔsa yu bεε deema bεε
 Isireliba ka bεε Yudaba, kɔsa ye i kua i ka nɛn mɔru
 seeyan sɔ. Domi i bũu wi ba mɔ Baali yãkunu
 koosimɔ.

Yeremin yεnugibu

ba nùn seesi

18 Yinni Gusunɔ u man sɔɔsi ye nɛn tɔmbu ba man
 bɔkuammε. U man ben sanu sanusu sɔɔsi.

19 Na raa bu naanε sãawa nge yãa te ba ka dɔɔ bu
 go. Na ñ yẽ kɔsa ba man bwisikusimɔ, ba mɔ, bu de
 bu dãa te sura ka ten marum. Bu tu wuna wasobun
 suunu sɔɔn di kpa bu ku maa ten yĩsiru nɔ.

20 Adama wunε Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
 a sãawa wi u ra siri dee dee.
 Wuna a tɔnun gɔru ka win bwisikunu yẽ.
 Wuna na nɛn weeweenu nɔmu sɔndia.

Na marawa n wa m̄aru ye kaa bu k̄asia.

²¹ Ma Yinni Gusun̄o u n̄εε, wee ye u koo Anat̄otugibu kua, be, be ba kasu bu n̄en w̄āaru wuna ba m̄ò, n ku Gusun̄on gari gere ka win ȳĩsiru. Nà n maa yina, ba koo man go.

²² Yen s̄ōna wi, Gusun̄o w̄allu ka tem Yinni u koo bu m̄aru k̄asia. Ben aluwaasiba ba koo gbi tabu s̄o, kpa ben bii t̄on dur̄abu ka t̄on kur̄abu bu gbi ḡōrun s̄ō.

²³ Domi u koo Anat̄otugibu n̄oni sw̄āaru kp̄ēewa w̄ō ḡè s̄o u koo bu m̄aru k̄asia kpa goo kun tiare be s̄o.

12

Yeremi

u Yinni Gusun̄o gari bikiam̄o

¹ Yinni Gusun̄o, a s̄āawa gemgii baadomma, na ñ kp̄è n nun siribu soku.

Adama ka m̄ε, na k̄ĩ n nun ḡāanu bikia wunen gem m̄ε s̄o.

Ye na bikiam̄o wee.

Mban s̄ōna durumgiin w̄āaru ta ra n kuuram̄o.

Mban s̄ōna a ra de be ba ñ nun naane s̄ā ba n w̄āa b̄ari yendu s̄o.

² Wuna a bu duura nge d̄āru, ma ba nuuru kua, ba kp̄ēa ba binu marum̄o.

Meya wunen gari ra n w̄āa ben n̄ōw̄o.

Adama yi ñ w̄āa ben ḡōrūo.

³ Yinni Gusun̄o, a man ȳē.

A man waam̄o ma a n̄en ḡōru w̄ēera,

a wa ma ga w̄āa ka wunε.

A t̄on k̄ōso be wun̄o nge ȳāa ni ba ra mwε bu sake.

A bu s̄ōru koowo a yi

tãõ te ba koo tãmbu gon sã.

⁴ Sere saa yerà kaa n dera bεsen tem mu n wãa nuku sankiranu sãõ. Wee yakasu kpuro gberamã, ma gbeeku yεε ka gunõsu gbimã bεsen tem men tøn kãsobun sã. Domi ba gerumã ba mð, a ñ ben sanu sanusu waamã.

⁵ Yinni Gusunã u nεε,

Yeremi,

à n ka naasugibu duka mð,

ma a bu kpana, a wasira,

amõna kaa ka kpĩ a ka dumigibu duka da.

À n bəri yendu mã sanam me tem mu alafia mã tãna, amõna kaa ko Yuudenin daaru tà n nim yiba ta yarimã.

⁶ Domi wunen mero bisibu ka wunen yenugibu ba nun naane sarirun kom kuamme. Wee ba nun nãõgiru suemã biruã. A ku bu naane ko, baa bà n nun gari dori sãõmã.

Yinni Gusunã

u win tãmbu deri

⁷ Yinni Gusunã u nεε,

na nen sãa yeru deri. Na nen tãmbu biru kisi,

be, be ba sãa nen arumani.

Wee be, be na kĩ mi, na bu yiberεba nõmu sãndia.

⁸ Domi ba man seesi nge gbee sunã

ge ga kukirimã dãa sãõwã.

Yen sãna na ñ maa bu kĩ nge yellu.

⁹ Ba kua nge gunã ge gunõsu gasu su kasu su di.

Kon gbeeku yεε kpuro soku yi na yi di.

¹⁰ Yiberε dabiru ba na nen tãmbun temã ba mu sankã,

nge mε yaa sabenu nu ra gberun dĩanu sanku.

Tem mε, mu raa wã,

adama ba ñ gāanu deri mi.

¹¹ Ba tem me gosia nge tem saaram.

Wee mu sãare nge tōnu wi u gōō sumō u nuki sankire.

Tem me kpuro mu kam kua.

Goo sari wi u men weeweenu kua.

¹² Ka guunun wii kpiirō kpuro yiberēba ba yōōwawa.

Na dera tabu bu tem me kpuro wukiri.

Goo sari wi u wāa bōri yendu sōō.

¹³ Wee ba dīanu duura, ma sāki kpia.

Ba tii wahala kua kam.

Sekura ba gā ne, Yinni Gusunōn mōrun sō.

Nōō mwee te Yinni Gusunō

u bwese ni nu ka Isireliba sikerene kua

¹⁴ Yinni Gusunō u nee, bwese ni nu ka Isireliba sikerene, nu sāawa tōn kōsobu. Nu tem me mwa me ne, Yinni Gusunō na Isireliba wē mu n sāa ben tubi. Wee ye na gerumō bwese nin sō. Na nee, kon nu wuka saa nin tem di, kpa n Yudaba wuna nin suunu sōōn di.

¹⁵ Adama sanam me na nu wuka na kpa, kon maa nin wōnwōndu ko kpa n de nin baatere tu wura ten temō me ta tubi di.

¹⁶ Geema ba raa nen tōmbu sōōsi bu bōre ka būu wi ba mō Baalin yīsiru, adama bā n gōru gosia, ba mō nge me n weene nen tōmbu bu ko, kpa ba n bōrumō ba n mō, ka ne, Yinni Gusunōn wāaru. Saa yera kon de bu sina ka nuku dobu nen tōmbun suunu sōō.

¹⁷ Adama bwese te ta yina tu man mem nōōwa, kon tu wukawa kpa n tu kpeerasia. Ne, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

13

Kpaka ye ba kua

ka wɛɛ damgii

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛ, Yeremi, n doo n kpaka dwe kpa n ye sɛka pɔraɔ, adama n ku ye doke nim sɔɔ.

² Ma na kpaka ye dwa na sɛka pɔraɔ nge mɛ u man sɔɔwa.

³ Ma Yinni Gusunɔ u kpam nɛɛ,

⁴ n kpaka ye suo kpa n se n da daa te ba mɔ Efaratiɔ kpa n ye bere mi, kpee wɔru gagu sɔɔ.

⁵ Ma na seewa na da na ye berua mi, nge mɛ u gerua.

⁶ Ye n tɛ, u maa nɛɛ, n wuro Efarati mi, kpa n kpaka ye suama ye u raa nɛɛ, n bere mi.

⁷ Ma na seewa na da na kpaka ye sua mi ya raa beruan di. Adama na deema wee, ya sankira ya n maa garu koorɔ.

⁸ Yera Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nɛɛ,

⁹ nge mɛya u koo Yudaba ka Yerusalemugibun tii suabu kpeerasia.

¹⁰ U nɛɛ, ba sãawa tɔn kɔsobu, ba ku ra wure bu win gari nɔ. Ben gɔru kɔrun gariya ba ra n yɔrari, kpa ba n bũnu yiiramme ba n sãamɔ. Ba koo kowa nge kpaka ye, ye ya n maa garu koorɔ mi.

¹¹ Nge mɛ ba ra kpaka sɛke pɔraɔ, nge mɛya u raa Isireliba ka Yudaba kpuro sua u tii sɛke ba n ka sãa win tɔmbu, ba n win yɔsiru sɔɔwa, ba n sãa win buraru, kpa tɔmba n nũn siaramɔ ben sɔ. Adama ba n win gari wure. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yinni Gusunɔn mɔru

12 Yinni Gusunɔ u nɛ, Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, n doo n nɛn tɔmbu Isireliba sɔ ma wi, ben Yinni, u gerua u nɛɛ, tam bwāara wāawa tam sɔ. Adama bà n wisa ba nɛɛ, ba yɛ mɛ,

13 saa yera kon bu sɔ n nɛɛ, mesuma wi, Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo de win mɔru yu ko nge tam mɛ mu koo Yerusalemun tɔmbu kpuro go, ka sinam be ba sɔ Dafidin sina gɔna sɔɔ, ka yāku kowobu, ka win sɔmɔbu, tem mɛn tɔmbu kpuro gesi.

14 Kpa bu soona bu kɔsukuna, baaba ka bii, u n̄ ben goon wɔnwɔndu m̀. Gāanu maa sari ni nu koo n̄n yɔrasia sere u ka be kpuro go.

Yinni Gusunɔ u tɔmbu

kirɔ̀ m̀ ben tii suabun sɔ

15 Bɛɛ, Isireliba,
i swaa dakio i nɔ, ye na gerumɔ.
I ku maa tii sua,
domi Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari m̀.

16 I Gusunɔ bɛɛn Yinni bɛɛrɛ wɛɛyɔ
u sere ka yam wɔ̀kuru na
te ta koo de i sokukira guunu wɔ̀llɔ.
Mɛya i yam bururam mara,
adama u koo de mu t̄ira mam mam
kpa mu gɔsia yam wɔ̀ku bakaru
nge te ta wāa gɔribun wāa yerɔ.

17 I kun gari yi swaa daki,
kon da n sw̄i bɔkuɔ bɛɛn tii sua bin sɔ.
Kon nɔni ȳiresu yari n banda.
Domi ba koo bɛɛ Yinni Gusunɔn tɔmbu yoru
m̄wɛɛri
bu ka da tem tukumɔ.

18 Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nɛɛ,

n sina boko ka win mero sɔwɔ n nɛɛ,
 bu sinɔ temɔ domi ben sina furɔsu wɔruka
 si su sãa ben buraru.

19 Wee, wuu si su wãa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia
 Nεεbuɔ,
 sin tɔmba doona kpuro,
 ma wuu si, su kenua.
 Goo sari wi u koo maa su kenia,
 domi ba sin tɔmbu Yudaba gura kpuro sem
 ba ka doona tem tukumɔ.

Ba Yerusalemun bεεε wuna

20 Wunε Yerusalemu, a nɔni seeyo a wa,
 wee, wunen yiberɛba ba wee sɔɔ yɛsan nɔm geu
 gian di.

Mana tɔn be na raa nun nɔmu sɔndia ba wãa,
 bɛn sɔ a raa bεεε mɔ.

21 Be ba raa nun sokumɔ yinni,
 bɔ n nun sεeyasiabu na, mba kaa gere.
 Saa ye sɔɔra wuriribu bu koo nun deema
 nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɔ̃ u ma.

22 Kaa tii bikia gɔruɔ a nɛɛ, mban sɔna yeni ya nun
 deema.

Wunen tora dabinun sɔna ba wunen bekuru pota
 ka dam
 ba nun sekuru doke.

23 Etiopigii u koo kpɔ̃ u win wasin gɔna kɔsi?
 Musuku gbeku ga koo maa kpɔ̃ gu gen sansun
 bausu kɔsi?

Aawo.
 Nge mɛya bεε be i kɔsan dɔɔnɛ mɔ,
 i n kpɛ̃ i gea ko.

24 Yen sɔ, kon bεε yarinasiawa
 nge mε woo ga ra yakasu yarinasie gbaburɔ.

25 Wunε, Yerusalemu,

yèn sã a nε, Yinni Gusunɔ duari,
ma a wunen naanε doke weesu sɔɔ,
wee ye na nun yiiye.

²⁶ Kon wunen bekuru ghabia
kpa bu wunen tereru wa.

²⁷ Na waamɔ sakararu ka kuuki yi a mɔ,
sanam mε a būnu gasirimɔ a sãamɔ guunu wɔllɔ ka
yakaso.

Ya sãawa gãa kɔsunu nen nɔni sɔɔ.
Yen sã, wunε Yerusalemu, kaa kam ko à kun tii
dεerasie.
Saa yerà a mara, a ka tii dεerasia.

14

Nim gɔɔ bakaru

¹ Sanam mε nim gɔɔra wãa, Yinni Gusunɔ u
Yeremi sɔɔwa u nεε,

² Yudaba ba gɔɔ wooru sɔ.

Goo maa sari ben wuu marosun kɔnnaso.

Wee ba wɔruka temɔ ba nuki sankire.

Ma Yerusalemugibu ba nɔɔgiru sue ba faaba
kanamɔ.

³ Damgibu ba bwεεbwεεbu gɔrimɔ bu nim kasuma.

Adama bà n dɔkɔ da ba ku ra nim wa.

Ba ra gɔsiramεwa ka koto gbebusu,

kpa seku bakaru ta n bu mɔ, ba n wuswaa gãanu
wukiri.

⁴ Tem mu besikira yèn sã gura kun nεmɔ.

Ma sekura gbee wukobu mɔ ba wuswaa gãanu
wukiri.

⁵ Yaka bekusu sari.

Batuma sɔɔra nennu ra ma

kpa nu doona nu binu deri.

⁶ Wee gbeeku ketekunu nu wãa guunu wɔllɔ,

nu wom gabirimō nge gbeeku bōnu.

Nin nōni tonda yèn sō yakasu sari.

⁷Yudaba ba gerumō ba m̀,

baa mε sa taare mō besen durum sō,

Yinni Gusunō, a sun somiō wunen yīsirun beeren sō.

Wee sa kua mem nō sariba, ma sa nun torari.

⁸Wunε wi bese Isireliba sa naane sāa,

wuna a ra sun faaba ko wahalan saa sō.

Mban sōna kaa n sāa nge sō wi u sarō besen temō
u kpuna wōku teeru tōna.

⁹Mban sōna kaa n sāa nge wi ba wəri subaru sō,

̀n kun mε nge tabu durō wi u kpana u sun faaba ko,

a sere wāa besen suunu sō.

Yinni Gusunō, ma sa wunen yīsiru sōwa,

a ku sun deri.

¹⁰Wee ye Yinni Gusunō u gerua win tōmbun sō.

U nεε, ba ra kā ba n yaayaare m̀. Ba ku ra kpī bu
sina bu tii nenε. Ba ̀n maa ǹn wεremō. U ben
durum yaaye. Yen sōna u bu seeyasiamō.

¹¹Ma Yinni Gusunō u Yeremi sōwa u nεε, a ku
tōn be kanaru kua n ka bu gea kua.

¹²Domi baa bà n nō bōkua, na ̀n ben kanaru
nōmō. Bà n maa yāku dō mwaararuginu ka kēnu
ganu kua, na ̀n nu mwaamō. Kon de bu gbiwa
gōrun sō ka kēsi kēsi bararun sō ka maa tabu sō.

¹³Ma Yeremi u wisa u nεε, Yinni Gusunō, wee
wunen sōmōbu ba wunen tōmbu sōmō ba m̀, ba
̀n tabu wasi. Gōra kun maa duō ben temō. Kaa de
ba n wāwa bəri yendu sō ka toro sindu.

¹⁴Yinni Gusunō u maa ǹn sōwa u nεε, weesa ba
gerumō ka nen yīsiru. Na ̀n bu gōre, na ̀n bu wooda
gaa wē. Meya na ̀n maa bu garī gεε sōwa. Kāsinu

ka sian gari ka ben gōrusun gari yi ba gerumə, ye kpuro weesa.

¹⁵ Yen sō, səmə be na n̄ gōre mi, ba ka tambu sōmə ba m̄, ba n̄ tabu wasi ben temə, gōra kun duə mi, kon de bu gbi tabu sə, ka gōrun sō.

¹⁶ Kpa tən be ba maa weesun gari sōmə mi, ba n wəruka Yerusalemun swεε sə gō te, ka taa bin sō. Ba n̄ goo wasi wi u koo bu sike, be ka ben kurəbu ka bibu. Kon de ben nuku kōsuru tu wəriwa ben tii sō.

¹⁷ Yeremi u nεε, Gusunə u man sōwa n tən be sō n nεε,

n̄n n̄ni yĩresu su kokumə bururu ka yoka, su n̄ yōre.

Dom̄i wahala baka ya n̄n tambu deema.

Ba bu so ba m̄era kua.

¹⁸ Nā n̄ yara na da yakasə, na ra tən be ba go tabu sən gonu wawa nu kpĩ.

Nā n̄ maa wurama wuuə, kpa n̄ deema tamba barə gōrun saabu.

Gusunən səməbu ka yāku kowobu

ba ra n̄ den sirenəwa tem mε sə.

Ba n̄ yē ye ba m̄.

Isireliba ba Yinni Gusunə

suuru kanamə

¹⁹ Yinni Gusunə, a bεε Yudaba biru kisiwa mam mam? A sun bwēra yarawa?

Mban sōna a sun sεyiasiamə a m̄era m̄ ye ya n̄ bekuramə.

Sa bəri yendu mara, adama sa n̄ tu wa.

Sa mara a sun bεkia, adama n̄ni swāaru sōra sa wāa.

²⁰ Yinni Gusunə, sa durum kua wunen mi.

Sa tuba ma nuku kōsura sa kua, beɛ ka beɛn
baababa.

²¹ A wunen arukawani yaayo ye a ka sun bōkua.

Wunen yīsirun sō, a ku sun gem.

A ku maa Yerusalemu funε wīa
mi a wunen sina gōna yiikogia yii.

²² Būu goo sari wī u koo kpī u gura neesia,

wollun tii, ta n̄ kpē tu gura neesia.

Gusunō beɛn Yinni, wuna a ra de gura yu nε.

Wuna sa maa naane sāa. Domi wuna a ra ye kpuro
ko.

15

¹ Yinni Gusunō u Yeremi sōwa u neε, na n̄ nen
tambu Yudaba wɔnwɔndu kuamme, baa Mōwisi ka
Samuēli bà n na nen mi, bu ka man suuru kana ben
sō. Kon bu sōwa n neε, bu doonō nen wuswaan di.

² Bà n maa wunε Yeremi bikia ba neε, mana ba
koo da, kpa a bu wisi a neε,
ba koo gbiwa.

Gaba koo ben yaron gōo gbi, gōo wiya koo bu sua.

Gaba koo gbi tabu sō, gōo wiya koo bu sua.

Gaba koo gbi gōorun sō, gōo wiya koo bu sua.

Kpa bu maa gabu yoru mwεeri, yoo tera ba koo di.

³ Kon de kēsinu nne yu bu deema. Ba koo gbi tabu
sō, kpa bōnu nu ben gonu gεeri, kpa gbeeku yeε ka
gunōsu bu di mam mam.

⁴ Biti ka berum koo bwese tukunu mwa bà n
wa ye ya bu deema, ye Yudan sina boko Manase
Esekiasin bii u kuan sō kpuro Yerusalemū.

Yinni Gusunō

u koo Yudaba seeyasia

⁵ Saa ye sō, Yerusalemu,

wara u koo wunen wənwəndu wa.

Wara u koo nun wanyo kua.

Wara u koo na u bikia ye n nun m̀.

⁶ Wee a man deri, ma a biru wura.

Yen s̄, kon nun n̄ma doke n nun kpeerasia.

Domi na wasira ka baadomman wənwən te na nun
kuamm̄.

⁷ Kon n̄n t̄n be sarawa nge dobi

wusun gb̄ara k̄nn̄s̄.

Kon de bu ben bibu bia, kpa n bu kam koosia.

Domi ba yina bu ben sw̄εε k̄si deri.

⁸ Kon de ben ḡminibu bu yani s̄eri dabiru kera
yi yi w̄a nim w̄kun goor̄.

Kon de yiber̄ba bu na

bu ben aluwaasiban m̄erobu w̄ri s̄̄ s̄̄ gb̄ara.

Kpa nuku sankiraru ka b̄erum ben m̄ero be deema
subaru s̄̄.

⁹ Wi ba raa b̄εεε w̄̄m̄

ȳn s̄̄ u bii t̄n dur̄bu n̄̄ba yiru mara

u wasikiram̄.

U koo mam gbiwa sekum ka seku bakaru.

Be ba tie, kon de yiber̄ba bu bu gowa tabu s̄̄.

N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

Yeremi u Yinni Gusun̄

weeweenu koosim̄

¹⁰ Yeremi u n̄ε,

n̄n m̄ero, m̄ban s̄̄na a man mara.

Wee na kua b̄̄ruro.

Domi n̄n s̄̄na tem m̄n t̄mbu kpuro

ba sikirinam̄ ba sannam̄.

Na n̄ goon mi ḡanu b̄kure,

na n̄ maa goo ḡanu b̄kure.

Adama ka m̄ε, ba man b̄̄rusim̄wa kpuro.

¹¹ Ma Yinni Gusun̄ u n̄ε,

kon nun yakia wunen gean sō,
kpa n nun wunen yiberɛba kamia
wahala ka nuku sankiranun saa.

12 Goo kun kpɛ u sisu bɔɔku,
si su wee sō yɛsan nɔm geu gian di
ka sere maa sii gandu.

13 Kon de yiberɛba bu na
bu tem mɛn arumani kpuro gura
nɛn tɔmbun durum sō ye ba kua tem mɛ kpuro sɔɔ.

14 Kon de bu ben yiberɛba sã tem tukumɔ mi ba ñ
yɛ.

Domi nɛn mɔru seewawa be sɔɔ nge dɔɔ.

15 Yera Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
a kpuro yɛ.

A man yaayo. A ku man duari.

A be ba man nɔni sɔɔmɔ mɔru kɔsio.

A ku man go, wunɛ wi a suuru mɔ.

A yɛ ma wunen sɔna na sekuru sɔɔwa.

16 Wunen gari kpurowa na swaa daki.

Ma na yi doke gɔruɔ.

Yiya yi man nuku dobu wɛ.

Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,

a n yɛ ma wunen yɛsira na sɔɔwa.

17 Meya na ñ wure n sina ka tɔn yaa kasikiobu

su ka nuku dobu ko sannu.

Na tii gɔwawa na sɔ nɛ turo,

domi a dera nɛn mɔru seewa.

18 Yinni Gusunɔ,

mban sɔna na wahala mɔ sere ka tɛ.

Mban sɔna ya sãa nge boo wi u ku ra kpe.

Yinni, kaa n man sãawɛwa nge bwia ye ya ñ naane
mɔ,

ñ kun mɛ nge daa te ta ra nim kpe?

19 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ,

à n gəsirama nən mi,
 kon de a maa ko nən səm kowo.
 À n wura a mēm saarinu deri
 kpa a gari arufaanigii gere,
 kon maa nən gari doke wunen nɔ̀wɔ.
 N n̄ mɔ wuna kaa gəsira ben mi,
 beya n weenɛ bu wurama wunen mi.

²⁰ Kon de a n dam mɔ
 nge gbāra te ba kua ka sii gandu.
 Ba koo ka nun tabu ko,
 adama ba n̄ nun kamiamɔ.
 Domi ko na n ka nun wāa n nun faaba ko.

²¹ Kon nun yakia tən kōsobun nɔ̀man di.
 Kpa n nun wɔ̀ra be ba nuki sosun nɔ̀man di.
 Nɛ, Yinni Gusunɔ̀wa na yeni gerua.

16

Gusunɔ u yina

Yeremi u kurɔ sua

- ¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̀wɔa u nɛɛ,
² a ku kurɔ sua, kpa a ku bibu ma tem mini.
³ Wee ye ya koo bii be ba koo marura tem mɛ sɔ̀
 deema, ka ben mɛrobu ka ben tundobu.
⁴ Barara ta koo bu go. Ba n̄ bu gɔ̀ swīiyammɛ. Ba
 n̄ maa bu sikumɔ. Ba koo kowa taaki tem sɔ̀. Be ba
 tia kpa bu bu go tabu sɔ̀, n̄ kun mɛ, gɔ̀ru tu bu go,
 kpa gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ben gonu di.
⁵ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, a ku du diru mi ba gɔ̀
 wooru sɔ̀ a ka bu duura. Domi na nən bəri yendu
 wuna tən ben min di. Na n̄ ben kīru mɔ, mɛya na n̄
 maa ben wɔ̀nwɔndu m̀.
⁶ Damgibu ka bwɛɛbwɛɛbu ba koo gbiwa. Ba n̄ bu
 sikumɔ, ba n̄ maa ben gɔ̀ wooru sinamɔ. Goo kun

tii muririmɔ, goo kun maa kɔnimɔ ben gɔɔn nuku sankiranun sɔ.

⁷ Bɛn tɔmba gu mi, ba n̄ goo wasi wi u koo ka bu d̄ɛanu naawa u ka bu nukuru yemiasia. Goo maa sari wi u koo ka bu tam naawa u ka bu dam kɛ, baa n̄ n ben mɛron na u gu, n̄ kun mɛ, ben tundo.

⁸ Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, yɛnu mi ba tɔɔ baka dim mɔ, a ku du mi, i di i nɔ ka be sannu.

⁹ Domi nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na kon yam min nuku dobu kpeerasia bɛɛn nɔni biru. Ba n̄ maa nuku doɔun womusu ka be ba suanamɔn nɔɔgiru nɔɔmɔ mi.

¹⁰ Sanam mɛ kaa tɔn be gari yi nɔɔsia, ba koo nun bikia bu nɛɛ, mban sɔna nɛ, Yinni Gusunɔ na bu nɔni swɔa tenin bweserun gari sɔɔmɔ. Mba ba nɛ, Gusunɔ ben Yinni torari.

¹¹ Saa ye sɔɔra kaa bu wisi a nɛɛ, ben baababa ba man deri, ma ba da ba b̄unu sɔwa ba yiira nin nuurɔ, ma ba man biru kisi, ba n̄ nen woodaba mɛm nɔɔwɛ.

¹² Ma ben tii ba kɔsa kua n kere ben baaba be. Wee ben baawure u yɔrari u win gɔrun k̄iru kankam sw̄i. Ba n̄ nen gari swaa dakimɔ.

¹³ Yen sɔ, kon bu yara tem minin di, kpa bu da tem mi ben baababa ka ben tii ba n̄ yɛ. Miya ba koo b̄unu sɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru. Domi na n̄ maa bu durom gam kuammɛ.

Isireliba ba koo wurama

¹⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen sɔna tɔnu ganu sisi n̄ sɔɔ ba n̄ maa b̄orumɔ bu nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wɔaru wi u Isireliba yarama Egibitin di.

¹⁵ Adama ba koo b̄orewa bu nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wɔaru wi u Isireliba yarama saa sɔɔ yɛsan

nəm geu gian di ka sere tem mi u raa bu yarinasian di. Domi kon de bu wurama ben temə mə na raa ben baababa wě.

Seeyasia bi bu wee

¹⁶ Yinni Gusunə u nεε, wee, kon yiberεba seeya bu Isireliba mwεeri nge mə susure kowobu ba ra swěε mwεeri. Yeniban biru, kon maa yiberε gabu seeya bu bu wəri bu go gungunu wəllə ka guunə, ka sere maa kpee baaba səə nge mə taasobu ba ra yεε wəri bu go.

¹⁷ Domi nən nəni yi ben sanu sanusu mεera, sin gasu kun berua nən nəni səə. Meya na maa ben toranu kpuro waamə.

¹⁸ Kon bu ben durum are wě mam mam. Domi ba nən tem disi doke mə mu sāa nən arumani, ma ba dera mu ben būun bwāarokunu yiba ni nu n̄ wāaru mə.

Təmbu kpuro

ba koo Gusunə tubu

¹⁹ Yeremi u nεε,

Yinni Gusunə, a sāawa nən dam

ka nən kuku yee damgiri, nəni swāarun saa.

Wunen miya handunian goonu nne kpuron təmbu
ba koo na,

kpa bu nεε, weesa ben baababa ba swii.

Ben būnu nu n̄ gāanu sosi, nu sāawa kam dirum.

²⁰ Tənu u koo kpī u tii kuə ye u koo sā.

Adama ka gem, nu n̄ sāa Gusunə.

²¹ Yen sōna, wunε Yinni Gusunə a nεε,

kaa bu wunen dam sōsi,

kpa bu gia ma wuna a sāa Yinni Gusunə.

17

*Yudaban durum**ka ben sɛɛyasiabu*

¹ Yudaban durum ya yorua ben gōrusɔ.
 Ya maa sōsire ben yāku yenun kāanu sɔɔ.
 Ma n sāare ba ye yorua mi,
 ka yorutii sisugia ka kpee te ta bɔbunu bo.

² Ya sāawa seeda ye ya bu taarɛ wēɛmɔ.
 Nge mɛya ben būu turanu ka ben bwāarokunu
 ka ben dāa kubenu ka ben gungunu mi ba ra būu
 wi ba m̀ Asitaate sā,
 ya maa bu taarɛ wēɛmɔ.

³ Yen sōna nɛ, Yinni Gusunɔ,
 kon nɛn guu tɛn mi ba ra man sā,
 ka ben dukia ka ben gbea
 ka gungunu mi ba ra būnu sā
 yibɛɛba nɔmu bɛria, ben durum yen saabu
 ye ba kua ben tem mɛ kpuro sɔɔ.

⁴ Ben toranun sōna ba koo ben tem bia
 mɛ mu sāa ben tubi.
 Kon bu ko ben yibɛɛban yobu,
 kpa bu da tem mi ba n̄ yě.
 Domi ba dera nɛn m̄ru ya yabura nge d̄ɔ.
 Ya ko n maa yaburewa sere ka baadommaɔ.

A kun tɔnu naanɛ s̄a

⁵ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nɛɛ,
 b̄origiwa wi u win gōru s̄iya nɛn min di,
 ma u tɔnu naanɛ s̄a, u t̄asa wi sɔɔ.

⁶ U ko n w̄anw̄andu soorewa
 nge d̄a kiki si su w̄a mi ḡānu ku ra kpi.
 U n̄ nuku dobu wasi.
 U ko n w̄awa tem saaramɔ mi goo sari.

7 Adama domarugiiwa wi u win naane doke ne,
     Yinni Gusuno sɔɔ,
 ma win toro sindu ta wāa ne sɔɔ.
 8 Yēro ko n sāawa nge dāa te ta yō daarun gooro,
 tèn gbini yi ku ra nim bie.
 Dāa ten bweseru ta ku ra n yam susuru gara.
 Ten wurusu ra n bekusu sāawa saa kpuro.
 Sō sārerun saa yà n na,
 ta ku ra gbere, baa wōo ge gbebura yōra.
 Meya ta ku ra maa marubu yōre.
 9 Tɔnun gōru ga ra kōsa berewa.
 Meya gen barara ku ra bekure.
 Goo u wāa wi u koo kpī u gen bwisikunu gia?
 10 Ne, Yinni Gusunowa
 na ra tɔnun gōru ka win bwisikunu wēeri,
 n ka nùn ye u kuan are wē.
 11 Wi u dukia guramɔ ka swaa kōsa,
 u sāawa nge kusu ge ga sīa tuka wee ye ga ñ ka.
 Dukia ye, ya koo nùn deriwa
 win wāarun suunu suunuka sɔɔ,
 kpa u n sāa nge gari bɔkɔ win wāa dāakiru sɔɔ.

Yinni Gusunɔ turowa

u sāa wāarun bwia

12 Bɛsɛn sāa yee dɛɛraru
 ta sāawa nge sina kita yiikogiru
 te ta walle suare yellun di.
 13 Yinni Gusunɔ, wuna bɛsɛ Isireliba sa yīiyɔ.
 Be ba nun biru kisi, ba koo sekuru wa.
 Be ba ka nun tondine, ba koo bu duari.
 Ba ko n sāawa nge bèn yīsa ba yorua tua sɔɔ.
 Domi ba wunɛ Yinni Gusunɔ deri,
 wunɛ wi a sāa nge bwia yèn nim mu wāaru wēemɔ.

Yeremi u Yinni Gusunə

somiru kanamə

¹⁴ Yinni Gusunə, a man bekio,
kpa n wa n bekura mam mam.

A man faaba koowo kpa n faaba wa.

Domɩ wunɛ turowa na ra n siaramə.

¹⁵ Yinni Gusunə, wee, tamba man bikiamə ba m̀,
mana nɔni swāarun gari yi a bu sɔwa mi, yi woo.

I den bu wɔrima.

¹⁶ Adama na n̄ yinɛ n wunɛn tambu kp̄ara.

N n̄ nɛ, na sende nɔni swāa ten t̄oru tu ka na.

Wunɛn tii, a yē mɛ.

A maa yē gari yi na yara nɛn nɔɔn di kpuro.

¹⁷ Yen sɔ, a ku de na n maa bɛrum soore wunɛn sɔ,
wunɛ wi a s̄a nɛn kuku yeru nɔni swāarun saa.

¹⁸ A de be ba man nɔni sɔmə bu sekuru wa.

Kpa nɛ, na kun tu wa.

A de bu diiri, kpa nɛ, na n wāa ka toro sindu.

A de nɔni swāaru tu bu deema,

kpa a bu sɛɛyasia n kp̄a.

T̄ɔ w̄ɛrarugirun bɛɛɛ w̄ɛɛbu

¹⁹ Yinni Gusunə u nɛɛ, Yeremi, a seewo a da a
ȳra k̄annɔwə ge ba m̀ t̄ambun k̄annə mi Yudaban
sinambu ba ra ka du kpa bu ka yari, kpa a maa da a
ȳra k̄annə si su tien mi.

²⁰ Kpa a bu sɔ a nɛɛ, be, Yudaba ka ben sunə ka
be, Yerusalemugibu, be kpuro be ba dumə k̄annə
sin min di, bu nɛ Yinni Gusunəgia swaa dakio bu
nɔ.

²¹ Na nɛɛ, ba n tii sɛ kpa bu ku raa s̄munu
s̄obe t̄ɔ w̄ɛrarugiru s̄ɔ. Bu ku raa maa nu duusia
Yerusalemun gb̄ara k̄annəsun di.

²² Bu ku raa mam nu yara ben yenusun di. Bu ku sɔmburu garu ko. Adama bu sanam mɛ yiiyo nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ nge mɛ na ben baababa yiiire.

²³ Geema, ben baaba be, ba swaa taaya. Ba n̄ man swaa daki. Ba n̄n sɔɔsinu yina.

²⁴ Adama be, b̄a n̄ man swaa daki ka gem, ma ba n̄ sɔmunu ganu duusie Yerusalemun kɔnnɔsun di t̄ɔ w̄ɛrarugiru sɔɔ, ma ba t̄ɔ te yi nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ, ma ba n̄ sɔmburu garu kue te sɔɔ,

²⁵ saa yera sinam be ba s̄ Dafidin sina gɔnɔ ka ben sina asakpɔbu ba koo du saa Yerusalemun kɔnnɔ sin min di, ba n̄ tabu kekeba dua, be dumi gawe, kpa gabu ba n̄ dumi s̄ni. Mɛya Yudaba kpuro ka Yerusalemugibu kpuro ba koo maa du mi, kpa Yerusalemu ya n̄ t̄ambu yiba sere ka baadommaɔ.

²⁶ T̄amba koo na n̄n s̄a yerɔ Yudan wusu ka Yerusalemun baru kpaanu kpuron di ka Bɛnyamɛn tem di, ka sere maa guunun di ka w̄win di, ka s̄ɔ ȳsan n̄m d̄waru gian di, tem mɛ kpuron di gesi, bu ȳaku d̄ɔ m̄waararuginu ko ka s̄iarabun ȳakunu, kpa bu ka k̄enu na, kpa bu turare d̄ɔ doke mi.

²⁷ Adama b̄a kun n̄n gari swaa daki, yi na nɛɛ, bu man t̄ɔ w̄ɛrarugii te yiiya, ma ba dumɔ Yerusalemun kɔnnɔsun di, ba n̄ sɔmunu sɔɔwa, t̄ɔ w̄ɛrarugii te sɔɔ, saa yera kon wuu ge d̄ɔ doke wi u n̄ gbimɔ kpa be kpuro bu d̄ɔ m̄waaara.

18

Yeremi u da m̄m̄n yenuɔ

¹ Yinni Gusunɔ u Yeremi s̄ɔwa u nɛɛ,

² a seewo kpa a da məmən yenu. Miya kon nun
gari sō.

³ Ma u seewa u da məmən yenu mi. U deema wee
u wekeru m̀.

⁴ Weke te u m̀ mi, ta n̄ gea kue. Ma u ten s̄n te
sua u ka weke kpaaru kua te ta n̄n w̄re.

⁵ Yera Yinni Gusun̄ u n̄e,

⁶ mban s̄na na n̄ kp̄ n̄ ka b̄e Isireliba ko nge
m̄. Wee nge m̄ m̄m̄ wi, u s̄ndu sua u n̄eni win
n̄mū, nge m̄ya i maa w̄a n̄en n̄mū.

⁷ Gas̄, na ra gere bweseru garun s̄ n̄e, kon tu
wuka n̄ sura nge d̄a, kpa n̄ tu kam koosia.

⁸ Adama bwese te, t̄a n̄ ten daa k̄sa ta nuku
k̄suru deri, na ra tu deriwa na kun maa tu k̄sa
kue.

⁹ M̄ya gas̄, na ra maa gere bweseru garun s̄ n̄
n̄e, kon tu seeya.

¹⁰ Adama bwese te, t̄a n̄ k̄sa m̀ ma ta n̄ n̄en gere
swaa sue, na ku ra maa tu gea ye kue ye na raa ḡru
doke mi.

¹¹ Yen s̄, a Yudaba ka Yerusalemugibu s̄w̄ a
n̄e, n̄e, Yinni Gusun̄ na s̄ru m̀ n̄ ka bu k̄sa kua.
Na yen kpun̄a yi. N̄ n̄ m̄n na, ben baawure u win
daa k̄sa derio u wurama n̄en mi.

¹² Adama ba koo gere bu n̄e, mban s̄na ba koo
k̄si. Ben baawure u koo win bwisiku k̄sunu
sw̄iwa u ko ye u k̄i.

Isireliba ba Gusun̄ yina

¹³ Yinni Gusun̄ u n̄e,
Isireliba ba ḡa k̄sunu kua n̄ sara.
I bwesenu kpuro bikio,
wara u yenin bweseru n̄re.

14 Nim mu ra kokubu kpe Libanin guunu wəllun di?

Daa te ta kokumə,
ta ra nim gem kpe?

15 Adama nən tambu ba man duari
ba da ba bñnu turare dǎo dokeammɛ.
Ya dera ba ñ yē ye ba m̀ ben swɛɛ sǎo.
Ba ben yellun swaa dosu derimə,
ma ba swaa kisi swĩ.

16 Ba dera ben tem mu sankira.
Ma tambu ba bu yēemə baadomma.
Wi u sarə mi gesi, ù n mu wa,
u ra wiru kparewa.

17 Yen sǎna kon de bu yarina yiberɛban wuswaaǎ
nge tua ye sǎo yari yerun woo ga yarinasia.
Kon bu biru kisi.
Na ñ bu mɛerimə sanam mɛ ba nǎni sǎore.

Ba nǎo tia kua

bu ka Yeremi mwa

18 Yera tǎn be, ba nɛɛ, su Yeremi nǎo tia kua su nùn
mwa. Domi wooda kun gbimə baa yāku kowobu bà
kun wǎa. Bwisi kun kpeemə baa bwisigibu bà kun
wǎa. Gusunən gari kun gbimə yèn sǎ win sǎmǎba
sari. N n mɛn na, i na su nùn wəri su yaa kasiki, kpa
su ku maa win gari nǎ su sere yi laakari ko.

19 Saa yera Yeremi u Yinni Gusunə kana u nɛɛ,
Yinni Gusunə,
a man swaa dakio.
A nən yiberɛban gari yi nǎowə.

20 Kaa de gea yu gǎsira kǎsa?
Wee ba dǎkə kpiriru gba
bu ka man kpɛɛ sǎo.

A yaayo ma na yǎra wunɛn wuswaaǎ ben sǎ,
na ka nun gari kua

kpa a ku maa ka bu m̄oru ko.

²¹ Yen s̄o, a de ḡōru tu ben bibu go.

A de bu ghisuku tabu s̄o,

kpa kur̄abu bu dur̄abu ka bibu bia,

kpa bu ko ḡaminibu.

A de baranu nu dur̄o be go,

kpa bu ben aluwaasiba go tabu s̄o.

²² A de tabu kowo wuunu nu bu w̄ari.

Kpa wuri yi n̄ōra ben ȳenus̄o.

Domi ba d̄ok̄o kpiriru gba

bu ka man kp̄εε te s̄o.

Ba man yina beria n̄en swaa s̄o.

²³ Adama wunε, Yinni Gusun̄o,

a ben n̄ōsinaa kpuro ȳε,

ye ba kua bu ka man go.

Yen s̄o, a ku bu ben toranu w̄aka.

A ku ben durum ye duari.

A de bu fukura wunen wuswaāo.

A bu s̄ēyasio wunen m̄arun saa s̄o.

19

Weke te ta k̄asira

¹ Yinni Gusun̄o u Yeremi s̄ōwa u n̄εε, a doo m̄am̄an mi a boo dwe ge ba kua ka s̄andu. Kpa a ȳaku kowo be ba bukure ka wuun guro gurobu m̄enna,

² kpa i da w̄ōwa ye ba m̄ō Beni Hin̄amūo ye ya w̄aa k̄onn̄o gen mi gia, mi ba ra wekenu m̄am̄. Miya kaa n̄ōḡiru sua a gari gere yi kon nun s̄o.

³ Kaa Yudaban sinambu ka Yerusalemugibu s̄o bu swaa dakio bu n̄o ye n̄ε Gusun̄o, Isireliban Yinni, n̄ε wi na w̄ōllu ka tem m̄o na gerua. Kon de n̄oni

swāaru tu na Yerusalemu sere wi u ten gari nua kpuro, win swasu su sikari.

⁴ Domi ba man deri, ma ba yam mi disi doke. Ba būnu turare dō dokea mi, ni be ka ben sikadoba ka ben sinambu ba ñ yē. Ma ba tən dabinu go mi, be ba ñ gāanu kue.

⁵ Ba būu wi ba m̀ Baali yāku yeru bania gunguru wəllə. Miya ba ra ka ben bibu yāku dō mwaararugiru ko, yāku tən bweseru na ñ bu yiire, na ñ mam ten bwisikunu koore.

⁶ Yen sōna nε, Yinni Gusunə na nεε, tōnu ganu sisi nì səə ba ñ maa wəwa ye sokumə Tofeti ñ kun mε Beni Hinəmu. Ba koo ye sokuwa tən goo yeru.

⁷ Wəwa yen miya kon Yudaba ka Yerusalemugibun nəə tia ye ba kua kam koosia, kpa n de yiberεba bu bu go tabu səə. Kon de gbeeku yεε ka gunəsu ben gonu di.

⁸ Kpa n de Yerusalemu yu ko bansu si ba koo yēε. Wi u sarə mi kpuro, ù n ye wa, u biti soora u wia ko nəni swāa ten sō.

⁹ Kon de yiberε be, bu bu nəni sō sere bu ben berusebu ka ben bibun gonun yaa di.

¹⁰ Yen biruwa wunε Yeremi kaa boo ge kəra tən be ba ka nun da min wuswaaə.

¹¹ Kpa a nεε, nε Gusunə, wəllu ka tem Yinni na nεε, kon bu yarinasia kpa n wuu ge kəsuku nge boo ge, ge ba ñ kpē bu maa səmə. Tofetin wəwa miya ba koo tambu sike yèn sō ba ñ maa ayeru wasi gam.

¹² Meya kon tem mε ka mən tambu kua, kpa Yerusalemu yu ko nge Tofeti.

¹³ Yerusalemugibun yenusu ka Yudaban sinambun yenusu, yenusu kpuro gesi mi ba ra būnu turare dō dokeye ka mi ba ra suru ka kperi

ka sɔɔ sã, ka sere mi ba ra maa bũnu ganu sã, si kpuro su koo disi duurawa nge Tofeti.

¹⁴ Yen biru, Yeremi u gɔsirama Tofetin di mi Yinni Gusunɔ u nùn gɔra u win gari gere. Ma u na u yãra Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ u tumbu kpuro sɔɔwa u nɛɛ,

¹⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u nɛɛ, wee u koo de kɔsa ye u raa gerua kpuro yu Yerusalemu ka yen wuu si su tie deema. Domi sin tamba swaa taaya, ba ñ win gere nua.

20

Ba Yeremi dãa doke

¹ Yera sɔɔ teeru, Pasuri Imerin bii wi u sãa yãku kowo u ka maa sãa Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔsobun tɔnwero u nua ma Yeremi u yeniban gari gerua.

² Yera u dera ba nùn so, ma ba nùn dãa doke nge wiuro Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kɔnnɔ ge ba sokumɔ Benyamɛɛn kɔnnɔn bera gia.

³ Adama yen sisiru bururu, Pasuri u Yeremi dãa ye wuna. Ma Yeremi u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun maa nun sokumɔ Pasuri. Yĩsi ten tubusiana bɔri yenda ka nun sikerenɛ. Adama tẽ, u nun sokumɔ Magɔɔ Misabibu. Yen tubusiana nandabu ka nun sikerenɛ.

⁴ Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, u koo wunɛ ka wunen bɔrɔba nandabu kpɛɛ. U koo de bɛɛn yiberɛba bu bɛɛn gabu go tabu sɔɔ, kpa a ye wa ka wunen nɔni. Kpa Babilonin sina boko u Yudaba go kpa u gabu yoru mwɛeri u ka da Babiloniɔ.

⁵ U koo de yiberɛba bu Yerusalemun arumani gura, ka sɔma ye tamba kuan are kpuro, ka sere

gãa gee ni nu wãa ye sɔɔ. U koo de bu Yudaban
sinambun arumani gura, kpa bu ka ye kpuro da
Babiloni mi.

⁶ Pasuri, wunε ka wunen yenugibu, ba koo bεε
yoru mwa bu ka da Babiloniɔ. Miya i ko i gbi, wunε
ka be a gari weesugii kua, kpa bu bεε sike mi.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

⁷ Yinni Gusunɔ, a man kɔkura,
ma na wunen gari wura.

A man sɛre a kamia.

Wee tɔru baatere

tambu kpuro ba ra n man yɛemɔwa,

kpa ba n man gari bɔkɔ mɔ.

⁸ Nà n kī n gari gere,

sere n nɔɔguru sua ka dam n nεε,

yiberεba ba wee bu sun dam dɔre,

kpa bu sun kam koosia.

Yinni Gusunɔ,

tamba ra n man yɛemɔwa wunen garin sɔ

baadomma.

⁹ Nà n nεε, kon nun deriwa,

na n̄ maa wunen gari kparamɔ,

n da n sãawa nge dɔɔ u wãa nen wasi sɔɔ

u nen kukunu menimɔ.

Kpa n kookari ko n ka tii marisi,

adama na ku ra kpĩ.

¹⁰ Na nɔɔmɔ tɔn dabinu nu man kɔsa bwisikusimɔ.

Ba mɔ, nandabu wãa baama.

Su ka win gari da wirugibun mi.

Be ba raq ka man nɔɔ tia sãa

ba mεirimɔ nà n kon sokura.

Ba mɔ, sɔrɔkudo kon de bu man samba ko.

Kpa bu wa bu man mwa bu mɔru kɔsie.

11 Adama na yē ma wunε Yinni Gusunə, a wāa ka nε nge tabu durə damgii.

Yen sōna be ba man nəni sōomə ba koo sokura.
Ba n̄ kpē bu man kamia.

Yen sōna ba koo sekuru wa
kpa ba n tu yaaye sere ka baadommaə.

12 Wunε Gusunə wəllu ka tem Yinni,
wunε wi a ra tənū wēeri,
a ka wa ù n sāa gemgii,
kpa a n win bwisikunu ka win gōrun gari yē,
wuna kon de a n̄n yiberεba m̄ru kəsie.

Domi wuna na tii n̄mu s̄ndia.

13 I Yinni Gusunə siaro ka womusu.

Domi u ra w̄nw̄ndo w̄re
saa t̄n k̄son n̄man di.

14 T̄s̄ b̄rigira t̄s̄ t̄e s̄ə ba man mara.

T̄s̄ te, tu ku domaru wa.

15 B̄ruruwa wi u da u n̄n tundo s̄əwa u n̄ε,
wee, ba n̄n bii t̄n durə marua.

Ma labaari ye, ya n̄n nuku doo bakabu wē.

16 Durə wi, u kam koowo
nge wuu si Yinni Gusunə u kam koosia
u n̄ sin w̄nw̄ndu kue.

Kpa u wuri n̄ bururu,
kpa u tabun wurenu n̄ s̄ə s̄ə gbāara.

17 Mban sōna Gusunə u n̄ yande dere n gbi
sanam m̄ε na wāa n̄n m̄eron nukurə,
kpa nuku te, tu yande ko n̄n sikiru,
kpa na n wāa mi sere ka tē.

18 Mban sōna na yara n̄n m̄eron nukurun di,
na ka sere wahala yeni ka wasi wuriri bini waamə,
ma n̄n wāara wiru gooramə ka sekuru.

21

Yerusalemu koo kam ko

¹⁻² Sina boko Sedesiasi u Pasuri, Maakiyan bii, ka Sofoni, yāku kowo Maseyan bii gōra Yeremin mi, bu nùn sō bu nεε, u bu bikiaru kuo Yinni Gusunōn mi, domi Nebukanεsaa, Babilonin sina boko, u ka bu tabu m̀. Sərəkudo Yinni Gusunō u koo nùn maamaaki gaa kpare ben sō, kpa u wa u bu deri. Yera Yinni Gusunō u ka Yeremi gari kua.

³ Ma Yeremi u tən be wisa u nεε, bu doo sina boko Sedesiasin mi bu nεε,

⁴ ameniwa Gusunō Isireliban Yinni u gerua. U nεε, wee, u koo de ben tabu kowo be ba ka Babilonin sina boko ka win tambu sannamō wuun biruō bu duki su bu wura wuu ge sō.

⁵ Kpa wi, Gusunōn tii u ka be Yudaba sanna ka mōru u bu win dam sōsi,

⁶ u de bara kōsuru tu hunde koniba kpuro wōri tu go wuu ge sō, tambu ka yaa sabenu.

⁷ Yen biruwa u koo sina boko Sedesiasi, Nebukanεsaa nōmu beria, wi ka win sōm kowobu ka win tən be ba wāa wuu ge sō, be ba gesi yara bararun di, ka tabun di, ka gōorun di. Be kpurowa Nebukanεsaa u koo go. U n̄ ben wənwəndu m̀. U n̄ maa goo derimō.

⁸ Wee ye Yinni Gusunō u maa Yeremi sōwa win tām̄ bun sō. U nεε, wee, u bu swaa yiru yiyamme, swaa yèn mi wāara wāa, ka yèn mi gōō u wāa.

⁹ Wi u koo gesi yōra wuu ge sō, u koo gbiwa tabu sō, n̄ kun mε ka gōoru, n̄ kun mε ka bararu. Adama wi u yara u tii Babilonigibu wē be ba bu tarusi, yēro koo win wāaru wōra. Teya ta ko n̄ s̄a win arumani ye u kp̄ia u yara.

¹⁰ Domi u yōrariwa u wuu ge kōsa kua, n ñ mō gea.
U koo gu Babilonin sina boko nōmu sōndiawa u gu
dōō mēni.

Gari yi Yinni Gusunō

u Dafidin bweseru sōōwa

¹¹ Yinni Gusunō u nεε, amēniwa wunε Yeremi kaa
Yudaban sina bokon bweseru sō. A nεε,
bu nε, Yinni Gusunōn gari nōōwō.

¹² Be, Dafidin bweseru,
ba n da gem swīi baadomma.
Kpa bu be ba dam dōre yakia
be ba bu dam dōremōn nōman di.
Bà kun kue mε,
nēn mōru ya koo bu yabure
ben kom kōsum sō.
Ba ñ maa kpē bu ye go.

¹³ Kon Yerusalemugibu wōri.
Be, be ba wāa wōwa sōō kperun wōllō,
baa bà n gerumō ba mō,
wara u koo kpī u du ben wāa yerō,
u ben kuku yeru turi.

¹⁴ Kon bu sēyasia nge mε ben kookoosu nε.
Kon ben sina kpaaru dōō mēni
te ba bana ka dāa ye ba mō sēduru,
kpa ye ya ka tu sikerenε kpuro yu dōō mwaara.

22

¹ Yinni Gusunō u maa Yeremi sōōwa u nεε, a doo
Yudan sina bokon yenuō kpa a bu gari yini sō.

² A nεε, wi, Yudaban sina boko, wi, wi u sō Dafidin
sina gōnāō, ka win bwāabu ka win tōmbu ka be ba
gesi wāa sina kpaaru mi,

³ bu nε, Yinni Gusunɔn gari yini swaa dakio bu nɔ. Bu gem swĩiyɔ. Bu be ba dam dɔremɔ wɔro be ba bu dam dɔremɔn nɔman di. Bu ku sɔbu ka gɔminibu ka gobekuban gāanu mwa ka dam. Bu ku maa taare sarirugibu go yam mini.

⁴ Bā n wooda yeni mɛm nɔɔwa, gabu ben bwe-seru sɔɔ, ba ko n bandu diiwa ba n sɔ Dafidin sina gɔna yeni sɔɔ. Ba koo du saa kɔnnɔ minin di ba n dua tabu kɛkɛ sɔɔ ye dumi gawe, ñ kun mε, ba n dumi sɔni, be ka ben bwāabu ka ben tɔmbu.

⁵ Adama bā n yina bu ye mɛn nɔɔwa, sere ka nε, Yinni Gusunɔn wāaru, sina kpaa te, ta koo kowa bansu.

⁶ Wee ye na maa gerua Yudaban sina kpaarun sɔ. Na nεε,

baa mε na sina kpaa te wa ta wā

nge dāa sɔɔ ge ga wāa Galadiɔ,

ñ kun mε, nge Libanin guurun wii kpiiru,

ka gem kon tu bansu koosia.

Goo kun maa sinamɔ mi.

⁷ Kon tabu kowobu tabu yānu sebusia bu tu wɔri.

Kpa bu ten ghere yi ba kua ka dāa ye ba mɔ sɔduru wukiri bu dɔɔ doke.

⁸ Tɔn tuko dabinu ba koo sara wuu gen mi, kpa bu sɔɔna bu nεε, mban sɔna Yinni Gusunɔ u wuu bɔkɔ geni kua mεsum.

⁹ Kpa bu bu wisi bu nεε, gen tɔmbu ba wi, ben Yinnin arukawani kusiawa, ma ba da ba bũnu sāmɔ.

Ye Yinni Gusunɔ u gerua

Salumun sɔ

¹⁰ Bεε Yudaba,

i ku wuri ko Yosiasi wi u gun sɔ.

I ku maa win ario ko.
 Adama i wuri koowo Salumun sã,
 wi ba yoru mwa ba ka da tem tukumã.
 Domi u ñ maa wee.
 Meya u ñ maa tem mε wasi
 mi ba nùn mara mini.

¹¹ Wee ye Yinni Gusunã u gerua Salumu, Yosiasi
 Yudaban sina bokon biin sã, wi u bandu dii win
 baan ayerã. U nεε, u doona, u ñ maa wee.

¹² U koo gbiwa desiru sãã mi ba ka nùn da mi, u ñ
 maa tem mε wasi.

Yinni Gusunã

u Yoyakimu gerusi

¹³ Yeremi u Yoyakimu sããwa u nεε, wee ye Yinni
 Gusunã u gerua. U nεε,
 wunε Yoyakimu, bõrurowa a sãa.
 Wee a wunεn sina kpaaru bana,
 adama a ñ gem swĩi.
 A tu gidambisaba sosia
 adama ye n weenε a tãmbu kua,
 a ñ bu kuammε.
 A ra gabu sãmburu koosie kam.
 A ku ra bu ben kɔsiaru wẽ.

¹⁴ Ma a nεε, kaa tii sina kpaã bakaru baniawa
 kpa ta n gidambisa baka mã.

Ma a fεnεntiba doke,
 a ten gani dãa gea ye ba m̀ sɛduru wukiri.
 Ma a tu swẽrasia kom kom a ka sããsi ma sina kpaara.

¹⁵⁻¹⁶ Yèn sã a ka sina kpaã te sɛduruba bana,
 yeya n dera a sãa sina boko?

Wunεn baaban tii u ñ sãa sina boko ro?
 U ra diwa kpa u nɔ nge baawure,
 adama u ra baawure kuewa ye n weenε u ko.

U ra sãarobu ka wɔnwɔndobu siriewa dee dee.
Yen sãna ye kpuro ya nùn kooraa dee dee win wãaru
sɔɔ.

Wi u maa mɔ nge mɛ,
wiya u wi, Yinni Gusunɔ yɛ ka gem.

¹⁷ Adama wunɛ, wunen tiin arufaaniwa a kasu.
A kasuwa a taarɛ sarirugibu dam dɔre
kpa a bu go.

¹⁸ Yen biru, Yeremi u maa nɛɛ, wee ye Yinni
Gusunɔ u gerumɔ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban
sina bokon sã. U nɛɛ,
ù n gu, ba ñ nùn gɔɔ swĩiyammɛ bu nɛɛ,
waiyo nɛn mɔɔ!

Waiyo nɛn sesu!

Waiyo nɛn yinni!

¹⁹ Adama ba koo win goru gawawa bu yara
Yerusalemun di
bu sike nge yaa saberu.

Yerusalemu ya koo sekuru wa

²⁰ Yeremi u nɛɛ,
wee ye Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, bɛɛ Yerusalemugibu,
i doo i yɔ guu te ba mɔ Libaniɔ,
ka Basanin guurɔ,
ka Abarimun gungunu wɔllɔ,
kpa i kuuki ko i nɔɔguru sua.

Domi be i ka arukawani bɔkua ba munkira.

²¹ U bɛɛ kirɔ kua sanam mɛ i wãa bɔri yendu sɔɔ,
adama i nɛɛ, i ñ nùn swaa dakimɔ.
Nge meya bɛɛn daa ya sãa saa bɛɛn piiburun di,
i ku ra nùn swaa daki.

²² Tɛ, bɛɛn kparobu ba koo ka woo doona
kpa be i ka arukawani bɔkua

bu bu yoru mwεeri bu ka da tem tukumɔ.
 Saa ye sɔɔra i ko i sekuru wa,
 bεen kom kɔsum sɔ.
 23 Bεε Yerusalemugibu,
 bεε be i sɔ sεε bεen dii buranu sɔɔ
 ni i kua ka Libanin dāa gea,
 amɔna bεen weeweenu ko n nε,
 sanam mε wuriribu koo bεε deema
 nge tɔn kurɔ wi u yiire u kī u ma.

Yinni Gusunɔ

u Yoyakini sirimɔ

24 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nεε, kaa
 Yoyakini, wi ba maa mɔ Yekonia, Yoyakimun bii,
 Yudaban sina boko sɔ a nεε, sere ka nɛn wāaru, baa
 ù n sāan na nge taabu nɛn nɔm geuɔ, kon nùn wuna
 min di.

25 Kon nùn win yiberεba nɔmu sɔndia, be, be ba
 kasu bu nùn go. Kon nùn bu nɔmu sɔndia be, bèn
 berum u mɔ mi. Beya Nebukanεsaa, Babilonin sina
 boko ka win tabu kowobu.

26 Kon bu kɔ, wi ka win mero wi u nùn mara. Kpa
 bu ka bu da tem tukumɔ mi ba ò bu mara. Miya ba
 koo gbi.

27 Saa gaa sɔɔ, ba ko ba n kī bu gɔsirama ben temɔ
 adama ya ò koorɔ.

28 Gaba koo bikia bu nεε, Yoyakini wi, u sāawa
 nge weke te ta kəsire, ò kun mε, nge gāa ni goo kun
 maa kī? Aawo. N n mɛn na, mban sɔna ba wi ka win
 bweseru tem yara ma ba ka bu da sere mi ba ò yē.

29 Ma Yeremi u nεε, nɛn temgibu, i nɔɔwɔ ye Yinni
 Gusunɔ u gerua.

30 U nεε, i durɔ wi garisio wi u ò kooramɔ win
 wāaru sɔɔ. U ko n sāawa nge wi u bibu bia, domi

win bweseru sɔɔ, goo kun maa sinamɔ sina gɔna sɔɔ
u Yudaba kpara.

23

Kparo k̄sobu

¹⁻² Gusunɔ Isireliban Yinni u nɛɛ, b̄ruroba kparo
be ba nɛn tɔmbu goomɔ, ma ba bu yarinasiama nge
yãa kparo k̄sobu. Na maa nɛɛ, wee ba nɛn tɔmbu
gira, ba bu yarinasia ba yina bu bu nɔɔri. Yen s̄ɔ,
kon bu s̄ɛyasia ben nuku k̄su ten saabu.

³ Kpa n nɛn tɔn be ba tie mwɛɛrima tem kpuron
di, mi na raa dera ba yarinɛ, n ka bu wurama ben
temɔ, kpa bu marura bu dabia.

⁴ Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu kparo kraobu w̄ɛ be
ba koo bu kpara. Ba ñ maa nandamɔ b̄erum s̄ɔ. Baa
ben turo kun maa biaramɔ.

⁵ Wee saa ya sisi

yè sɔɔ kon gemgii goo seeya Dafidin bweserun di
nge d̄aa kp̄ii p̄tura,
kpa u n bandu dii ka baadommaɔ.
U koo tɔn be kparawa ka bwisi gee.
Kpa u gem s̄ɔsi tem mɛ sɔɔ.

⁶ Win waati ye sɔɔ,

Yudaba ba koo faaba wa.

Kpa u de Isireliba ba n w̄ã b̄eri yendu sɔɔ.

Kpa ba n n̄n sokumɔ ba n m̄,

Yinni Gusunɔwa u s̄ã ben faaba kowo.

⁷ Yen s̄ɔna na nɛɛ, wee saa ya maa sisi yè sɔɔ ba ñ
maa b̄rumɔ bu nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn w̄ãru wi u
bu yarama saa Egibitin tem di.

⁸ Adama ba ko n da gerewa bu nɛɛ, ka Yinni
Gusunɔn w̄ãru wi u bu yarinasia s̄ɔ ȳsan n̄m

geu gia ka wusu gasu sɔɔ, ma u maa ka bu wurama
min di, bu ka sina ben temɔ.

Gari yi Yeremi

u sɔmɔ weesugibu sɔɔwa

⁹ N n sɔmɔbun sɔn na,
nɛn gɔru ga sankira too,
ma na diirimɔ sere ka nɛn kukunɔ.
Na sãa nge wi tam mu goomɔ
Yinni Gusunɔ ka win gari dɛɛrin sɔ,
yi u man sɔɔwa u nɛɛ,
¹⁰ tɔmba yiba tem mɛ sɔɔ,
be ba sakararu mɔ.
Kɔsa ba naa gire.
Miya ben dam mu wãa.
Yen sɔna tem mɛ, mu sankire,
ma mɛn kpara yee ni nu wãa gbaburun bera gia nu
gbera.

Domi u mu bɔrusi.

¹¹ Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobu ba sankire,
u wa ma ba nuku kɔsu kom mɔ
sere ka win sãa yerɔ.

¹² Yen sɔna ben swaa ya koo wɔria,
kpa yu bu yam tĩre.
U koo de bu bu bɔria,
kpa bu wɔruku saa ye u koo bu sɛɛyasia
u de wahala yu bu deema.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Yudan Gusunɔn sɔmɔbun

kɔsan kpãaru

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kɔsa ye na wa nɛn sɔmɔbu ba mɔ Samario,
ya n̄ ka nɔɔ gerurɔ.

Domi bũu wi ba m̀ Baalin yĩsira ba ka gari m̀.
Ma ba nen t̃mbu Isireliba gerasia nen swaan di.

14 Adama kom k̃sum m̃e na wa Gusuñn s̃m̃abun
suunu s̃w̃ Yerusalemũ,

mu bẽñgim kere.

Ba s̃awa sakara kowobu,

ma ba weesu m̀,

ba t̃n k̃sobu dam k̃m̃ bu ku ka ben kom k̃sum
deri,

ma na be kpuro garisi nge Sodomu ka Gom̃ran
t̃mbu.

15 Yen s̃na ñe Gusuñ, w̃llu ka tem Yinni,

na nen s̃m̃abu Yerusalemũ s̃w̃m̃

ma wee kon de bu d̃a kiku gagu* ge ga sosu di,

kpa bu nim m̃e mu d̃e m̃ ñ.

Domi beya ba dera tem m̃en t̃mbu kpuro ba ñ maa
man bẽe w̃em̃.

S̃m̃ weesugibu

16 Am̃niwa ñe Gusuñ, w̃llu ka tem Yinni na
gerua. Na ñe,

i ku maa nen s̃m̃ ben gari swaa daki.

Domi ba dera i ỹiỹ ye i ñ wasi.

Ben tiin g̃run bwisikuna ba gerum̃,

n ñ m̃ yi yi wee nen ññ di.

17 Ba ra mam be ba man g̃ema s̃ bu ñe,

na be gerua na ñe,

ba koo b̃ri ỹendu wa.

Kpa ba n be ba ben tii tiin g̃ru k̃ru m̀ s̃w̃m̃ ba n
m̀,

ba ñ k̃sa gaa wasi.

18 Yeremi u ñe,

ben wara u ka Yinni Gusuñ wesiana.

* 23:15 *d̃a kiku gagu* - A m̃erio 9:14.

Nge ben wara u win gari nua u yi laakari kua.

¹⁹ Wee Yinni Gusunən mǎru ya koo na nge guru
woo bǎkǎ
kpa yu tǎn kǎsobu wǎri.

²⁰ Win mǎru ye, ya ñ suremǎ,
ma n kun mǎ u win himba yibia.
Amén biru, ya koo bεε nɛn tǎmbu yeeri.

²¹ Yinni Gusunǎ u nεε,
sǎmǎ be, ba duki da, baa mε na ñ bu gǎre.
Ba maa gari gerua, baa mε na ñ ka bu gari kue.

²² Bǎ n daa nɛn gari swaa daki,
nɛn gariya ba koo raa kpara nɛn tǎmbun suunu sǎǎ.
Kpa bu wa bu gǎru gǎsia bu ben kom kǎsum deri.

Yinni Gusunǎ

u wǎa yam kpuro

²³ Nε Gusunǎ, na wǎawa yam kpuro,
turuku ka tontondeǎ.

²⁴ Goo u koo kpī u kuke na kun nùn wa?
Na wǎawa yam kpuro, wǎllǎ ka temǎ.

Mba yakasu ka dobi

yi mǎsine

²⁵ Na nǎmǎ ye sǎmǎbu ba gerumǎ. Be ba gari
weesugii mǎ ka nɛn yīsiru ba mǎ, na ka bu gari kua
dosu sǎǎ,

²⁶ sere saa yerà sǎmǎ beni ba ko n gari weesugii
mǎ, kpa ba n nɛn tǎmbu nǎni wǎkumǎ ka ben gǎrun
gari.

²⁷ Ba kīwa ben dosu weesugisun gari yi de nɛn
tǎmbu bu nɛn yīsiru duari nge mε ben baababa ba
raa man duari būu wi ba mǎ Baalin sǎ.

²⁸ Sǎmǎ wi u dosa u geruo ma u dosa. Wi na maa
ka gari kua u yi tusio dee dee.

Nε, Yinni Gusunə na nεε,
mba yakasu ka dobi yi məəsinε.

²⁹ Nεn gari kun sāa nge dḗə ro?

Yi n̄ sāa nge matalaka ye ya ra kperu kḗre ro?

³⁰ Yen s̄na nε, Yinni Gusunə, kon s̄mḗ be
sεεyasia, be, be ba ben winsim gari suamḗ ba ka gari
weesugii mḗ.

³¹ Kon bu sεεyasia be ba ben tii tiin gari suamḗ ba
gerumḗ ka nεn ȳsiru.

³² Kon bu sεεyasia be ba ben dosu weesugisu
tambu s̄əmḗ. Ma ba dera nεn tamba kḗramḗ ben
wee si ka ben t̄n biarun s̄. Na n̄ bu ḡre, na n̄ maa
bu wooda w̄. Meya ba n̄ maa arufaani gaa mḗ t̄n
ben suunu s̄ə.

Yinni Gusunən gari

yi s̄awa s̄munu

³³ Yinni Gusunə u Yeremi s̄əwa u nεε, t̄n ben
goo, n̄ kun mε nεn s̄mḗ goo, n̄ kun mε ȳaku kowo
goo ù n nun bikia u nεε, mba nε, Yinni Gusunə na
gerua, s̄mu nirà na bu s̄bi, kaa n̄n wisiwa a nεε,
bera ba sāa nεn s̄munu. Adama kon bu biru kisi.

³⁴ Ben wi u gesi n̄ə wukia u nεε, nε, Yinni Gusunə
na bu s̄munu s̄bi, kon ȳero sεεyasiawa wi ka win
yεnugibu.

³⁵ Ye baawure u koo kp̄i u win winsim bikia,
yera, u nεε, mba Yinni Gusunə u gerua, mba u wisa.

³⁶ Adama bu ku raa maa gere bu nεε, na bu
s̄munu s̄bi. Wi u ye gerua, win gari koo w̄ri win
tii s̄ə. Domi ba nεn gari t̄mamḗwa nε wi na sāa ben
Yinni wi u ra n w̄a, u dam kpuro mḗ.

³⁷ Kaa maa s̄mḗ be bikia a nεε, mba nε, Yinni
Gusunə na bu s̄əwa. Mba na bu wisa.

38 Bà n maa nun wisa ba nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔmunu sɔbi, baa mɛ na nɛɛ, bu ku maa yen gari ko, a bu wisio a nɛɛ, ameniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,

39 kon bu biru kisi kpɔ n bu duari, be ka ben wuu ge na raa be ka ben baababa wɛ.

40 Kon maa bu seku bakaru doke te ta n̄ duarirɔ sere ka baadommaɔ. Kpɔ ba kun maa bɛɛɛ mɔ tɔmbun nɔni sɔɔ.

24

Figie bii

ni nu w̄aa birenu yiru s̄ɔn gari

1 Ye Nɛbukanesaa, Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko mwa ka win sina asakpɔbu ka ben d̄aa d̄akobu ka ben sekobu, u ka bu da Babiloniɔ, saa ye s̄ɔra Yinni Gusunɔ u Yeremi figie bii ni ba doke birenu yiru sɔɔ s̄ɔsi s̄aa yerun k̄annɔwɔ.

2 Bire nin teeru ta figie bii geenu yiba ni nu s̄aa nge yen marum gbiikum. Ma teera ma bii k̄ɔsunu yiba ni nu n̄ diirɔ.

3 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi bikia u nɛɛ, Yeremi, mba a waamɔ mi. Ma u wisa u nɛɛ, birenu yiruwɔ na waamɔ, ni nu figie binu yiba. Ganu gea s̄aa, ma ganu k̄ɔsunu s̄aa, nu n̄ diirɔ.

4 Yera Yinni Gusunɔ u n̄n s̄ɔwɔ u nɛɛ,

5 wee ye na gerua, nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni. Na nɛɛ, nge mɛ figie bii gee ni, nu ra t̄ambu w̄ɛre, nge mɛya kon Isireli be ba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ mɛɛri ka n̄nu geu.

⁶ Kon de bu wurama ben tem mini. Na ñ maa bu suramə, kon bu tāsisiawa. Na ñ maa bu wukamə, kon bu girawa n sire.

⁷ Kon bu gōru kpəə wē, kpa bu gia ma nena na sāa kpuron Yinni. Ba koo wurama nen mi kpa ba n sāa nen tambu ba n man sāamə.

⁸ Adama Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win sina asakpəbu ka tən be ba tie Yerusalemə ka be kpuro be ba sō tem mε səə, ka sere be ba kpikiru da Egibitiə, kon dewa ba n sāa nge figie bii kōsu ni nu ñ diirə mi.

⁹ Tambu bā n bu wa ba koo biti soora. Gee kon bu yarinasia kpuro, ba koo bu yēewa bu bu yaakoru koosi kpa ba n wāa sekuru səə kpa ba n da ka ben yīsiru tambu bōrusi.

¹⁰ Kon bu tabu surema ka gōru ka baranu sere bu ka gbi tem mε kpuro səə, mε na be ka ben baababa wē.

25

Yudaban mem nəə sarirun are

¹ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wōə nnese səəra Yinni Gusunə u ka Yeremi gari kua Yudaban sō. Ya sāawa Nebukanəsaa, Babilonin sina bokon bandun wōə gbiikuu.

² Ma Yeremi u Yudaba ka Yerusalemugibu kpuro sōəwa u nεε,

³ saa Yosiasii, Aməən biin bandun wōə wəkura itasen di, n ka gisə girari, yen wōə yenda itawa mi. Saa min diya na ra n bεε Gusunən gari sōəmə adama i ku ra man swaa daki.

⁴ Yinni Gusunə u ra n bεε win səm kowobu gəriammε, bera win səməbu. U dera ba na na saa yee yellun di. Adama i ñ bu swaa daki, i ñ ben gari wure.

⁵ Sɔmɔ be, ba ra n gerumɔ ba n mɔ, i gɔru gɔsio kpa i bɛɛn daa kɔsa deri, kpa i wa i n wɔa bɛɛn tem sɔɔ, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ ka bɛɛn baababa wɛ sere ka baadommaɔ.

⁶ I ku maa bɔu goo yiira i nɔn sɔ. I ku Gusunɔn mɔru seeya ka bɛɛn bwɔaroku ni i kua ka bɛɛn tii, kpa u ku maa bɛɛ kɔsa gaa kua.

⁷ Adama Yinni Gusunɔn tii u nɛɛ, i nɔn swaa daki. I win mɔru seeyawa bɛɛn bwɔaroku ni i kuan sɔ. Ma ya ka bɛɛ kɔsa naawa.

⁸ Yen sɔna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, yɛn sɔ i nɔn swaa daki,

⁹ yen sɔna u koo maa sɔɔ yɛsan nɔm geun tɔmbu kpuro gurama ka win sɔm kowo Nɛbukanesaa, Babilonin sina boko. Kpa bu bɛɛn tem mɛn tɔmbu wɔri bu kam koosia, ka be ba bɛɛ sikereɛ kpuro. Tem mɛ, mu koo kowa bansu sere ka baadommaɔ. Wi u sarɔ mi, kpa biti yu nɔn mwa, sere u wia ko.

¹⁰ Ba nɔ maa tɔɔ bakanun womusu nɔmɔ mi, ka sere kurɔ kpaanun womusu. Mɛya ba nɔ maa nambun wɔkinu nɔmɔ. Ba nɔ maa fitilanu wasi mi.

¹¹ Tem mɛ kpuro mu koo kowa bansu, kpa bɛɛ, win tɔmbu, i Babilonin sina boko yoru diiya wɔɔ wata ka wɔkuru.

¹² Adama wɔɔ wata ka wɔku ten biru, Yinni Gusunɔ u koo Babilonin sina boko ka win tɔmbu seesima ben tora ni ba kuan sɔ, kpa u ben tem kam koosia mu ko bansu sere ka baadommaɔ.

¹³ Bɔri yi u gerua tem mɛn sɔ, ka sere yɛn gari nɛ, Yeremi na gerua na yorua tire te sɔɔ, bwesenu kpuron sɔ, yi koo koorawa.

¹⁴ Domi bwese damginu ka sinam damgiba koo bu yoru mwɛɛri. Nge mɛya Gusunɔ u koo ka bu ben kɔsa kɔsie ye ba raa kua.

Gusunɔ

u koo bwesenu kpuro sɛɛyasia

¹⁵ Yinni Gusunɔ u win mɔru weesina ka tam mɛ u doke nɔra sɔɔ u nɛ, Yeremi t̄i u nɛɛ, n ye mɔɔ kpa n de bwese n̄n mi u man gɔriɔ nu ye nɔ.

¹⁶ B̄a n wa ma u dera yiberɛba ba bu wɔri ba goomɔ, ba ko n b̄aarimɔwa kpa ba n burisinɛ nge wiirobu.

¹⁷ Yera na nɔra ye mwa Yinni Gusunɔn nɔman di. Ma na dera bwese n̄n mi u man gɔra nu win mɔru ye nɔra.

¹⁸ Na torua na ye Yerusalemugibu nɔrusia, ka Yudan wusu kpuron tɔmbu ka ben sinambu ka ben sina asakpɔbu, kpa Gusunɔ u wa u ben tem kam koosia kpa wi u sarɔ mi, u biti soora sere u wia ko. Kpa ba n da ka ye tɔmbu b̄ɔrusi nge mɛ ya koorã t̄ɛ.

¹⁹ Yen biru, na bwese ni nu tiegibu ye nɔrusia. Beya Egibitin sunɔ ka win sina asakpɔbu, ka win tɔmbu kpuro,

²⁰ ka bwese tuku ni nu w̄ãa Egibitiɔ, ka Usan sinambu, ka Filisitiban sinambu, beya Asikalonigii, ka Gasagii, ka Ekoronigii, ka sere be ba maa tie Asidɔduɔ, ben sunɔ,

²¹ ka Edɔmuba, ka Mɔabuba, ka Amɔnigibu,

²² ka Tirin sinambu ka Sidonin sinambu, ka sere sinam be ba w̄ãa nim w̄ɔkun bera giɔ,

²³ ka sere maa Dedanigibu, ka Temagibu, ka Busigibu, ka be ba ra wii baanun seri k̄ɔni,

²⁴ ka maa Daarububan sinambu, ka bwesenu kpuron sinambu be ba w̄ãa gbaburɔ mi yani sɛɛri w̄ãa,

²⁵ ka Simirin sinambu ka Elamun sinambu ka sere Mɛdiban sinambu,

26 ka sinam be ba wāa sōo yēsān nām geu gia kpuro, be ba wāa turuku ka be ba toma.

Bwese ni nu gesi wāa handunia sōo, ni ka nin sinambu ba mōru ye nōra ma Babiloni ye ba maa mō Sesaki, yen sina boko u ye dakura.

27 Yinni Gusunō u maa man sōowa n Isireliba sōowō n nεε, amēniwa wi, ben Yinni, wi u maa sāa wōllu ka tem Yinni u gerua. U nεε, bu nōruo sere yu bu go, bu siruku kpa bu wōruku sere bu kpāna bu se yēn sō u dera yiberēba ba bu wōri ba goomō.

28 U maa nεε, bwese nin garu tā n yina tu nō ye na tu tīi, n tu sōowō n nεε, tu nōruo baa n n mēren na. Wi, Gusunō wōllu ka tem Yinnin woodawa.

29 Domi u n win wuu Yerusalemu deri. N n mēn na, u koo bweseru garu deri? Aawo, u n derimō. Bwesenu kpuro sōra u koo win mōru sure. Wi, Gusunō wōllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

30 U maa man sōowa u nεε, n bu sōowō n nεε, wi, Yinni Gusunō u koo kukiri wōllun di. Win nōo ga koo nōra saa win wāa yee dēerarun di. U koo win tem kukirisi. U koo handuniagibu kpuro kukirisi nge tōn dabi te ta dīanu gēemō gberō.

31 Win kukiribu koo nōra handunia kpuro sōo. Domi u tōmbu kpuro sokumō win siri gbaburō. Wi siribu di, u koo yēro gowa ka takobi.

32 Wi Gusunō, wōllu ka tem Yinni, u maa nεε, win siribu bu ko n sāawa nge woo bōkō ge ga bwesenu kpuro gasirimō, ga handunian goonu nne kpuro bukianε.

33 Be Yinni Gusunō u koo de bu gbi siri bi sōo, ba ko n tēriewa baama handuniaō. Goo sari wi u koo ben gōnu mēna u sike, kpa bu ben gōo swī. Nu koo kowa taaki tem sōo.

34 Bεε, win tɔmbun kparobu,
i wuri koowo, i bindio temɔ.
Domi tōra tunuma tē sɔɔ ba koo bεε sakiri.
I ko i wɔruma i kɔsikira
nge tem mɔn weke buraru.

35 I n̄ kisiramɔ
domi i n̄ kuku yeru wasi.

36 Wee, kparo ben wuri yi koo nɔɔra
domi Yinni Gusunɔ u koo ben tem kam koosia

37 ka win mɔru baka.

Tem mε, mu wāa b̄ri yendu sɔɔ,
adama mu koo ko bansu.

38 Nge mε gbee sunɔ ga ra yari gen wāa yerun di
gu ka dīanu kasu,
nge mεya Yinni Gusunɔ u koo yari win wāa yerun
di,

u de bwesenu nu goona

kpa tem mu tɔmbu bia win mɔru bakan s̄.

26

Yeremi u wāa Yudaban

wirugibun wuswaaɔ

1 Ye Yoyakimu, Yosiasin bii Yudan sina boko u
bandu di, yen s̄ɔ mεε tera Yinni Gusunɔ u ka
Yeremi gari yini kua u nεε,

2 am̄niwa nε, Yinni Gusunɔ na gerua na nεε, a
yōro s̄a yerun yaara mini. Tɔn be ba koo na saa
Yudan wusu kpuron di bu ka man s̄a, kpa a bu gari
yi kpuro s̄a yi na nεε, a bu s̄a. Baa yin tia a ku ra
bure.

3 B̄a n wura ba nun swaa daki, ma ba wura ben
dɔɔ sɔɔ, ba ben kom k̄sum deri, k̄sa ye na raa ḡru
doke n bu kua, kon ye deri.

⁴ A bu sɔɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu man swaa dakio bu nɛn woodaba swĩi ye na bu wɛ,

⁵ kpa bu ku nɛn gɔrobun gari atafiiru ko. Na ra be bu gɔrie saa yellun di, adama ba ñ bu swaa daki.

⁶ Yen sã, kon sãa yee te kam koosia nge mɛ na Silogiru kua, kpa n de bwesenu kpuro nu wuu gen yĩsiru sia nù n bõrumɔ.

⁷ Yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ka wuun tɔmbu ba Yeremin gari yi nua yi u gerumɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

⁸ Ye u gari yi gerua u kpa yi Yinni Gusunɔ u nùn yiire u tɔn be kpuro sɔ mi, yera yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ka sere wuun tɔn be ba tie kpuro ba na ba nùn sɛre. Ba gbãsumumɔ ba mɔ, kaa gbiwa.

⁹ Tɔmbu kpuro ba na ba Yeremi mɛnnɛ Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba mɔ, mban sɔna a gerumɔ ka Yinni Gusunɔ yĩsiru a mɔ, sãa yee teni ta koo kam kowa nge Silogiru, kpa Yerusalemu yu ko bansu.

¹⁰ Ye Yudan wirugibu ba nua mɛ, yera ba seewa sina kpaarun di ba da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, ma ba sina sãa yee ten kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ kɔnnɔ kpɔɔ.

¹¹ Ma yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ba wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro sɔɔwa ba nɛɛ, n weenɛwa bu durɔ wini go. Domi gari kamwa u wuu geni gerusimɔ. Bɛɛn tii i maa yi nua ka bɛɛn swaa.

¹² Ma Yeremi u wirugii be ka tɔn be kpuro sɔɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man gɔrima ñ ka gari ko sãa yee teni ka wuu genin sɔ, nge mɛ i nua kpuro.

¹³ I gõru gɔsio kpa i kom kɔsum deri. I Gusunɔ bɛɛn Yinnin gari swaa dakio, kpa u kɔsa ye deri ye

u raa kī u bæε kua.

¹⁴ Adama nε wee bæεn nōmao, i ka man koowo nge mε n bæε dende.

¹⁵ I yē ma na n taare gaa mō. Yen sō, i n man go, nεn yem mu kua bæε ka bæεn wuu gen sōmunu. Domi ka gem Yinni Gusunōwa u man gōrima n ka bæε gari yini kpuro sō.

¹⁶ Yera wirugii be, ka tōn be ba tie ba yāku kowo be, ka sōmō be sōōwa ba nεε, n n weenε su durō wi go domi ka Gusunō bæsen Yinnin yīsira u gari yini gerua.

¹⁷ Ma wuu gen guro gurobu gabu ba seewa ba tōn wōru ge sōōwa ba nεε,

¹⁸ Misee Mōresetigii u raa Gusunōn gari gerua Yudan sina boko Esekiasin waati u nεε, ameniwa Gusunō, wōllu ka tem Yinni u gerua. U nεε, ba koo Yerusalemu bwiiya nge gberu, kpa yu ko nge kpee ni ba suba, kpa guu tēn wōllō ba Yinni Gusunōn sāa yee te bana, tu dānu kpi n ko dāa sōō bōkō.

¹⁹ Yudaba ka ben sina boko Esekiasi wi, ba Misee wi go? Esekiasi wi, u n Yinni Gusunō nasie? Nge u n Yinni Gusunō suuru kanε ro? Ma Yinni Gusunō u kōsa ye deri ye u raa kī u bu kua. Yera i ko de bæεε, su tii durum baka yeni sōbi?

Yoyakimu

u Gusunōn sōmō Uri go

²⁰⁻²¹ N deema Yoyakimun waati ye sōō, durō goo maa wāa wi ba mō Uri, Semaya Kiriati Yarimugiin bii. Durō wi, u ra gari gere ka Yinni Gusunōn yīsiru. Ma u gari tee yi gerua win tii, wuu genin sō nge mε Yeremi u gerua mi. Ma Yoyakimu ka win tabu durōbu ka maa win sina asakpōbu ba gari yi nua.

Yera sina boko wi, u kasu u Uri go. Ye Uri u nua me, u berum soora, ma u kpikuru sua u da Egibitiɔ.

²² Yera Yoyakimu u Elinatani Akaborin bii gɔra Egibitiɔ ka tɔmbu gabu sannu bu ka Uri mwaama.

²³ Ma ba Uri wi mwaama ba ka nùn na sina bokon mi. Ma u dera ba nùn go ka takobi. Yera ba win goru kare mi ba ra tɔn dirobu sike.

²⁴ Adama Akikamu Safanin bii u yɔrawa ka Yeremi ma u yina bu tɔn be Yeremi nɔmu beria bu go.

27

Yeremi

u sugu sɔndi win seru wɔllɔ

¹ Ye Sedesiasi Yosiasin bii, Yudaban sina boko u bandu di u kpa, n te fiiko, yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u nee,

² Yeremi, a tii suguba kuo ka maa wɛɛ a ye sɔbe,

³ kpa a ye sɔmɔbu wɛ be sinam beni, Edɔmuban sunɔ, ka Mɔabuban sunɔ, ka Amɔniban sunɔ, ka Tirin sunɔ, ka Sidonin sunɔ ba gɔra Yerusalemɔ Sedesiasi, Yudaban sina bokon mi, kpa ben baawure u ka ye win yinni daawa.

⁴ Kpa a maa bu sɔ bu ben yinnibu sɔ bu nee, ne, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wi Isireliba ba sɔamɔ, na nee,

⁵ nɛna na tem taka kua ka tɔmbu ka yee yi yi wɔa me sɔɔ, ka nen dam bakam. Wi na kɔ, wiya na ra mu wɛ.

⁶ Wee tɛ kon beɛn tem me kpuro nen sɔm kowo Nebukanesa, Babilonin sina boko wɛ. Kpa n de sere ka gbeeku yeeɔ yi nùn sɔmburu kua.

⁷ Bwesenu kpuro nu koo wi ka win bibu, ka win debuminu sã. Adama saa gaa koo na yè sɔɔ bwese danginu ni nu sinam dangibu mɔ, nu koo ra win tii ka win temgibu yoru mwa.

⁸ Bweseru garu tà n yina tu Nɛbukanesaa sã tu nùn yoru diiya, nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de u bwese te tabu wɔri. Kon maa tu bararu ka gɔɔru kpɛɛ, u ka kpĩ u tu kpeerasia.

⁹ N n mɛn na, bɛɛ, i ku maa bɛɛn sɔmɔbu swaa daki, ka bɛɛn sɔrobu ka bɛɛn tiin dosusu, ka bɛɛn gɔri sokobu, be, be ba ra bɛɛ sɔ bu nɛɛ, i ñ ko Babilonin sina boko sã.

¹⁰ Domi weesa ba gerumɔ, ye ya koo de n bɛɛ tondasia bɛɛn tem di kpa n bɛɛ kpeerasia.

¹¹ Adama bwese te ta wura tu Babilonin sina bokon sugu sɔbe, tu nùn yoru diiya, kon bwese te deri ten tem sɔɔ kpa tu gbea ko mi, ta n wãa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹² Ma Yeremi u maa gari tee yi Sedesiasi sɔɔwa. U nɛɛ, Sedesiasi, wunɛ ka wunɛn tɔmbu, i Babilonin sina bokon sugu dokeo, i nùn yoru diiya, wi ka win tɔmbu, kpa i wa i n wãa.

¹³ Mban sãna kaa de bu wunɛ ka wunɛn tɔmbu go tabu sɔɔ, ñ kun mɛ i gbi gɔɔru ka baranun sã nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, bwese te ta yina tu Babilonin sina boko wiru kpĩiya ta koo gbiwa nge mɛ.

¹⁴ U maa nɛɛ, i ku sɔmɔ ben gari swaa daki, be, be ba bɛɛ sɔɔmɔ ba mɔ, i ñ Babilonin sina boko yoru diiyammɛ. Domi gari weesugiiya ba mɔ.

¹⁵ N ñ nɛ, Yinni Gusunɔ na bu gɔra. Ba gari mɔwa ka nɛn yĩsiru adama weesa ba mɔ. I n bu swaa daki, kon bɛɛ girawa, kpa i gbi, bɛɛ ka be sannu.

16 Ma Yeremi u maa yāku kowobu ka tən be ba mēnne mi, gari yi sōwa. U nēē, wee ye Yinni Gusunən u gerua. U nēē, i ku bēēn sōmōbun gari swaa daki, be ba gerumō ba mō, ba koo ka Yinni Gusunən sāa yerun dendi yānu wurama saa Babilonin di n n tēemō. Domi gari weesugiiya ba mō mi.

17 I ku bu swaa daki. I Babilonin sina boko wiru kpīiyō, kpa i wa i n wāa. Mban sōna i ko i de bēēn wuu geni gu ko bansu.

18 Yeremi u maa nēē, sōmō be, bā n sāan na Gusunən sōmōbu ka gem ma win gariya ba kparamō, bu nūn kanō, wi, wōllu ka tem Yinni, u ku de bu yāa ni gura ni nu tie win sāa yerō ka Yudaban sina kpaarō ka Yerusalemu sōo kpuro, bu ka da Babiloniō.

19-20 Domi sanam mē Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko yoru mwa ka win sina asakpōbu, u n gina dendi yāa nini gure, gbereba, ka boo sii ganduguu, ka gen sōwaritii, ka dendi yāa ni nu tie Yerusalemuō.

21 Wee ye Yinni Gusunō u gerua dendi yāa nin sō.

22 U nēē, ni kpurowa ba koo gura bu ka da Babiloniō. Miya nu ko n wāa sere win tii u ra ka de bu ka nu wurama min di.

28

Yeremi

ka Gusunən sōmō Hanania

1 Sedesiasin bandun wōō nnese te sōo, yen suru nōobuse sōo, Hanania, Asurin bii, wi u sāa Gusunən sōmō Gabaoniō, u ka Yeremi gari kua yāku kowobu ka tōmbu kpuron wuswaaō, Yinni Gusunən sāa yerō.

² U nεε, ameniwa Gusunə, Isireliban Yinni wi u wəllu ka tem mə u gerua. U nεε, u koo wigibu yara Babilonigibun yorun di, te ta sãa nge sugu ben wĩino.

³ N ka ko wɔɔ yiru u koo de Nεbukanεsaa u ka wi, Yinni Gusunən sãa yerun dendi yãa ni wurama, ni u raa gura u ka da Babilonio.

⁴ U koo maa de Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko u wurama, ka sere Yudaban tən be ba ka da Babilonio. Domi u koo bu yara Babilonin yorun di.

⁵ Yera Yeremi u Gusunən səmɔ Hanania wisa yãku kowobu ka tən be ba wãa Yinni Gusunən sãa yeru mi kpuron wuswaaɔ,

⁶ u nεε, ami. Gusunə u de yu koora nge mε a gerua. Kpa u de tən be kpuro bu wurama Babilonin di ka Yinni Gusunən sãa yerun dendi yãa ni.

⁷ Adama Hanania, a gari yini swaa dakio a nɔ, yi na gerumɔ wunen wuswaaɔ ka tən ben wuswaaɔ.

⁸ Gusunən səmɔ be ba gbia ba na yellun di, sa sere na, nɔni swãaru ka tabu ka baranun gariya ba bwese bakanu ka sina bokobu sɔɔwa.

⁹ Tε Gusunən səmɔ goo ù n seewa u bəri yendun gari mɔ, aməna tamba koo ka tubu ma Gusunəwa u yēro gərima, ma n kun mə ye u gerua mi, ya koora.

¹⁰ Yera Gusunən səmɔ Hanania u Yeremi sugu ye wuna ma u ye bɔɔka.

¹¹ Ma u tambu kpuro sɔɔwa u nεε, ameniwa Yinni Gusunə u gerua. U nεε, n ka ko wɔɔ yiru u koo Babilonigibun dam mε bua nge mε na sugu ye bɔɔka.

Ma Yeremi u win swaa mwa u n doonə.

12 Sanam me Hanania u sugu dāa ye wuna Yeremin wīirun di u bōōka u kpa, yera Yinni Gusunō u Yeremi sōōwa u nēē,

13 a doo a Hanania sō a nēē, u kpīa u sugu dāagia ye bōōka, adama u koo yen kōsire wa ye ya sāa sisugia.

14 Nē Gusunō, Isireliban Yinni, nē wi na wōllu ka tem mō, na nēē, wee na sugu sisugia dokemō bwese ni kpuron wīinō, kpa nu ka Nēbukanesaa, Babilonin sina boko yoru diiya. Baa ka gbeeku yēeyō, kon nūn ye nōmu beriawa.

15 Yera Yeremi u Hanania sōōwa u nēē, a swaa dakio a nō, Yinni Gusunō kun nun gōre. Ka me, a da a tōmbu gari weesugii sōōwa, ma ba yi naane kua.

16 Yen sō, tē, wee ye Yinni Gusunō u gerua. U nēē, u koo nun wuna tem minin di, domi wunen gari yi dera tōmba nūn seesi. Kaa gbi gisōku ge.

17 Ma Gusunōn sāmō Hanania wi, u gu wōō gen suru nōba yiruse sōō.

29

Yeremi u Yuda be ba wāa

Babiloniō tireru kua

1 Saa Yerusalemun diya Yeremi u bukurobu ka yāku kowobu ka Gusunōn sāmōbu tireru kua, tōmbu kpuro gesi be Nēbukanesaa, Babilonin sina boko u yoru mwēera u ka da Babiloniō.

2 N deema saa ye sōō, ba sina boko Yoyakini mwa kō ka win mēro ka win sām kowo be ba maatam kua, ka wirugibu be ba wāa Yerusalemuō ka Yudan wuu si su tie sōō, ka dāa dākobu ka sekobu.

3 Wee saa ye sōō, Sedesiasi, Yudaban sina boko u Eleasaa Safanin bii, ka Gemaria, Hilikiyan bii gōriō

Nɛbukanɛsaan mi, Babiloniɔ. Ma Yeremi u bu win tire te wɛ. Wee ye tire te, ta gerumɔ.

⁴ Ta nɛɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa sãa bɛɛ Isireliban Yinni. Wiya u ka bɛɛ gari mɔ, bɛɛ be u dera ba yoru mwɛɛra ba ka da Babilonin temɔ.

⁵ U nɛɛ, i dia baniɔ kpa i n wãa ye sɔɔ. I gbea koowo kpa i yen dīanu dī.

⁶ I kurɔbu suo kpa i bibu ma. I de bɛɛn bii tɔn durɔbu bu kurɔbu sua bu bibu ma, kpa i bɛɛn bii tɔn kurɔbu durɔbu kɛ kpa ben tii bu maa kɔwara. I dabio mi i wãa mi, i ku kaara.

⁷ I kasuo nge mɛ tem mɛ, mu koo ka kuura mi Yinni Gusunɔ u dera i yoru dimɔ. Kpa i nùn kana tem mɛn sã, domi mù n kuura, bɛɛn tii i ko i kuurawa.

⁸ Gusunɔ, bɛɛn Yinni wi, u maa nɛɛ, i ku de nɛn sɔmɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ, bu bɛɛ nɔni wãke. I ku sɔrobu ka be ba bɛɛ bɛɛn dosusu tubusiamɔ naanɛ ko.

⁹ Domi ba gerumɔ ba mɔ, wiya u bu gɔra, bu ka bɛɛ gari sã. Adama weesa ba mɔ, n ñ wi.

¹⁰ U maa nɛɛ, wɔɔ wata ka wɔkurun baa yà n doona, u koo na u bɛɛ yara u ka wurama bɛɛn temɔ. Nge meya u koo ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.

¹¹ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u yɛ himba ye u yii bɛɛn sã. Himba gea, n ñ mɔ himba kɔsa. U koo de ye i yīiyɔ yu bɛɛ koorɔ sia.

¹² Saa ye sɔɔ, ñ n nùn soka bɛɛn kanaru sɔɔ, u koo bɛɛ swaa daki kpa u bɛɛ wurari.

¹³ I n nùn kasu ka bɛɛn gãru kpuro, u koo de i nùn wa,

¹⁴ kpa u bɛɛ be ba raa yoru mwɛɛra mi, mennama saa tem kpuron di ka bwesenu kpuro sɔɔn di mi u dera i yarine, kpa u bɛɛ gɔsiamɔ i wurama

bɛɛn temə, mìn di u dera ba bɛɛ gura. Wi, Yinni Gusunəwa u yeni gerua.

15 U bɛɛ yeni sɔəməwa, domi i gerumə i m̀, wiya u bɛɛ səməbu wɛ Babiloniə.

16 Tɛ, wee ye u gerumə sunə wi u s̄ Dafidin sina gɔnaən s̄, ka sere tən be ba wāa Yerusalemuə be ba n̄ yoru mwɛ ba ka de Babiloniən s̄.

17 U nɛɛ, wee, u koo de bu bu tabu wərima kpa ḡɔru ka bararu tu bu wəri. U koo bu wahala kpɛɛ kpa ba n̄ s̄a nge d̄a marum mɛ mu k̄sa ba yina bu di.

18 B̄a n̄ duki yakura, u koo bu naa girawa ka tabu, kpa u de ḡɔru ka bararu tu bu wəri sere bwesenu kpuro nu nanda n̄ n̄ bu wa. Kpa u bu yarinasia bwesenu kpuro s̄ɔ kpa ba n̄ da ka ben ȳsiru t̄mbu b̄rusi, n̄ kun mɛ, bu ka goo ḡa k̄sunu sie, n̄ kun mɛ ḡa nanumginu, n̄ kun mɛ, ḡa sekuruginu.

19 Domi ba n̄ wi, Yinni Gusunən gari swaa sue baa mɛ u ra n̄ bu yi sɔəmə saa win səməbun n̄ən di. Wi, Yinni Gusunəwa u yeni gerua.

20 Adama bɛɛ be u dera ba gura ba ka da Babiloniə, i swaa dakio i n̄ ye u gerumə.

21 U nɛɛ, Akabu, Kolayan bii ka Sedesiasi, Maseyan bii, be, be ba bɛɛ gari weesugii sɔəmə ka win ȳsiru, u koo bu Nɛbukanesaa, Babilonin sina boko n̄mu b̄ria kpa u bu so u go, bɛɛn n̄ni biru.

22 Kpa bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wāa Babiloniə, i t̄mbu yiru yen ȳsinu sua i n̄ da ka t̄mbu b̄rusi, i nɛɛ, Gusunə u nun kua nge Sedesiasi ka Akabu be Babilonin sina boko u s̄ɛwa d̄ɔ s̄ɔ.

23 Domi tən be, ba ḡa k̄sunu kua, ba sakararu kua ka ben berusebun kurəbu. Ma ba weesu kua

ka wi, Yinni Gusunɔn yĩsiru, baa mɛ u n̄ bu yiire. Adama u yẽ ye ba kua kpuro, u sãa yen seedagii.

Semayan tireru

²⁴⁻²⁵ Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem taka kua, u Yeremi gɔra Semaya, Nɛɛlamugiin mi. N deema Semaya wi, u raa yãku kowo Sofoni, Maseyan bii tireru mɔrisia ka sere yãku kowo be ba tie, ka Yerusalemugibu kpuro.

²⁶ Ye u gerua tire te sɔɔ wee. U nɛɛ, Sofoni, Yinni Gusunɔwa u nun gɔsa a ka ko yãku kowo Yehoyadan ayerɔ, kpa a Yinni Gusunɔn sãa yeru kɔsu. Goo ù n seewa u tii kua nge wiiro ma u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ, kpa a nùn mwa a bɔke ka wɛɛ damgii ka yɔni.

²⁷ N n mɛn na, mban sɔna a n̄ Yeremi, Anatɔtugii mwɛ a sɛɛyasie, wi u tii kua Gusunɔn sɔmɔ bɛɛn suunu sɔɔ.

²⁸ Wee, u mam sun goo gɔriama Babiloni mini u sun sɔ ma sa ko yoru di mini n ka tɛ. Yen sɔ, su be dia baniɔ kpa sa n wãa ye sɔɔ, kpa su be gbea ko kpa su yen dīanu di.

²⁹ Ma Sofoni u Yeremi tire te garia.

³⁰ Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ,

³¹ a be ba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ mi gɔrio a nɛɛ,

³² wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua Semaya, Nɛɛlamugiin sɔ. Semaya wi, u bɛɛ gari sɔɔwa, adama na n̄ nùn gari gɛɛ sɔɔwa bɛɛn sɔ. Wee tɛ u dera i weesu naanɛ kua. Yen sɔ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon nùn wɔri wi ka win bweseru kpuro. Ben goo kun maa wãaru dimɔ bɛɛn suunu sɔɔ. U n̄ maa durom mɛ wasi mɛ kon nɛn tɔmbu kua. Domi u dera ba man seesi.

30

Nɔɔ mWɛɛ ni Yinni Gusunɔ

u Isireliba kua

¹ Gusunɔ, Isireliban Yinni, u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ,

² a gari yi kpuro yoruo tireru sɔɔ yi na nun sɔɔwa.

³ Na nɛɛ, tɔru gara sisi tɛ sɔɔ kon nɛn tɔmbu Isireliba ka Yudaba yakiamama yorun di, n ka bu wurama ben temɔ. Kon de bu wurama tem mɛ na ben baababa wɛ sɔɔ, kpa mu ko begim.

⁴ Wee ye Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa Isireliba ka Yudaban sɔ.

⁵ U nɛɛ,
na nandabun kuuki nɔɔmɔ.
Tɔmba bɛrum soore,
ba ñ bɔri yendu mɔ.

⁶ I bikio kpa i nɔ tɔn durɔ ù n da yiire u ma.

N n mɛn na, mban sɔna na tɔmbu wa
ba ben gãanu nɛni
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɔ̃ u ma.
Mban sɔna be kpuron wuswaa burisine.

⁷ Anna a wahala baka wa ya wee.

Tɔɔ te, tɔɔ kɔ̃sura.

Ta ñ ka tɔru garu weenɛ.

Te sɔra Isireliba ba koo nɔni swãa bakaru wa.

Adama ka mɛ, kon bu faaba ko.

⁸ Yen tɔɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛ wi na wɔllu ka tem taka kua, kon ben sugu wuna saa ben wɔ̃nɔn di n bɔ̃ku kpa n wɛɛ yi ba raa ka bu sɔri kasuku, n ben yoru kpeesia. Ba ñ maa tɔn tukobu sãamɔ.

⁹ Nɛ, Gusunɔ ben Yinniwa ba koo sã, ka sere maa Dafidin kɔsire wi kon swɔ̃i ben sina gɔnaɔ.

¹⁰ Bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,

bεε be i sãa nen sãm kowobu,
i ku nanda, i ku diiri.

Wee, kon bεε yakiamã saa tem tukum di mi i yoru
dii,

bεε ka bεεn bibun bweseru.

I ko i wurama kpa i wẽra i n wãa bõri yendu sã.

Goo kun maa bεε tõya mò.

¹¹ Domi ko na n ka bεε wãa kpa n bεε faaba ko.

Kon bwesenu kpuro kpeerasia nìn mi i raa yarine i
wãa.

Adama bεε, na n bεε kpeerasiamã.

Kon bεε sεyasiawa nge mε n weene.

Domi na n kpẽ n bεε deri n nεε, i n gãanu kue.

¹² Wee ye nε, Yinni Gusunõ na maa bεε
Yerusalemugibu sãomã.

Na nεε, bεεn barara kpã,

bεεn mεera ya n bekuramã.

¹³ Goo kun bεεn wõnwõndu mò u bεεn mεera ye tim
doke.

Tim gam sari mε mu koo bεεn mεera ye bekia.

¹⁴ Be ba raa ka bεε arukawani bõkua, ba n maa bεε
kasu,

domi na bεε sowa nge mε ba ra yiberε so.

Na bεε sεyasia ka dam bεεn durum dabinun sã.

¹⁵ Mban sõna i mεeran weeweenu mò ye i wa bεεn
toranun sã.

I n yẽ ma bεεn durum bakan sõna na bεε yeni kua.

¹⁶ Adama be ba bεε wõri ba di, kon ben tii wõriwa n
di.

Be ba sãa bεεn yiberεba kpuro

ba koo bu yoru mwεeriwa.

Be ba bεεn yãnu guramã,

kon de bu maa ben tiin yãnu gura.

17 Adama bεε, be ba raa m̀d i kam kua,
 ma goo kun bεen laakari m̀d,
 kon bεen mεeran bosu bekia.
 Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

18 Na wure na nεε,
 wee, kon bεε Isireliba Yakɔbun bweseru yara
 yorun di,
 kpa i wura bεen yenusɔ.
 Kon bεen yenusun wɔnwɔndu ko,
 kpa n bεen wuu bani gen bansɔ
 n bεen sina kpaaru seeya n swĩi mi ta raa wãa.

19 I ko i siarabun womusu ko ka nuku doɓun kuuki.
 Kon bεε dabiasia, i ñ maa kaaramɔ.
 Kon de bu bεε bεεε wẽ, kpa bu ku bεε gεm.

20 I ko i n sãawa nge yellu,
 kpa i n da bεen mennɔsu ko nɛn wuswaaɔ.
 Kpa n be ba bεε dam dɔremɔ kpuro seeyasia.

21 Bεen turowa koo ko bεen sunɔ.
 Kpa n de u man susima,
 domi goo kun kãkɔ u man susi,
 ma n kun mɔ na ǹn soka.
 Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

22 Saa ye sɔɔra i ko i n maa sãa nɛn tɔmbu,
 kpa n ko bεen Yinni.

23 Wee, nε, Yinni Gusunɔn mɔru ya wee nge guru
 woo bɔkɔ,
 kpa yu tɔn kɔsobu wɔri.

24 Nɛn mɔru ye, ya ñ suremɔ
 ma n kun mɔ ya nɛn himba yibia.
 Amen biru kpa yu bεε yeeri.

31

Isireliba

ba koo gəsirama yenua

¹ Yinni Gusunə u nɛɛ, saa gaa sisi yè sɔɔ kon maa ko Isireliban bwesenu kpuron Yinni, kpa be, ba n maa sāa nɛn tɔmbu.

² Sanam mɛ ba wāa gɓaburə,
na bu nɛn durom sɔɔsi,
ben be ba yara tabun di,
ba wee bu wɛra sere ka baadommaɔ.

³ Bɛɛ Isireliba, na bɛɛ nɛn tii sɔɔsi saa yellun di.
Na bɛɛ kīwa sere ka baadommaɔ.
Yen sōna na bɛɛ nɛn durom derie.

⁴ Bɛɛ Isireliba, kon maa wure n bɛɛ swīi,
kpa i yōra.
Kon de i bɛɛn baranu so,
kpa i yari i n yaamə be ba nuku dobu mən suunu
sɔɔ,

⁵ i ko i maa resɛmba duure Samarin guunə,
kpa i yen binu wa i sɔri.

⁶ Saa ya sisi yè sɔɔ wuun kəsobu ba koo nɔɔgiru sua
Efaraimun guuru wəllun di
bu nɛɛ, i seewo su da Siɔniə
mi Gusunə bɛsɛn Yinni u wāa.

⁷ Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
i Yakəbun bweseru taki kuo ka nuku dobu.
I yɛɛriə ten sɔ te ta sāa bwesenun wiru.
I nɔɔgiru suo kpa i siarabun womusu ko.
I nɛɛ, Yinni Gusunə u win tɔmbu Isireli be ba tie
faaba mɔ.

⁸ Wee na ka bu wee saa sɔɔ yɛsan nəm geu gian di.
Na bu mɛnnamə handunian goonu nɛn di.
Tən be, ba dabi.

Be sɔɔ, wɔ̄koba wãa ka yemɔbu ka gurigibu,
ka be ba yiire ba kī bu ma.

⁹ Be wee ba wee ka swīi, ba man kanamɔ.
Ma na bu kpare na ka dɔɔ nim bwerɔ
ka swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ,
mi ba ñ sokuramɔ.
Domi na sãawa Isirelin bweserun Baaba.
Ma ta maa sãa nɛn bii yeruma.

¹⁰ Bɛɛ bwese tukunu, i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa
dakio,
kpa i yi kpara
i ka da sere mi n toma.
I nɛɛ, nɛ wi na Isireliban bweseru yarinasia,
na kon maa tu mɛnna,
kpa n tu kɔsu nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu
kɔsu.

¹¹ Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na Yakɔbun bweseru
yakia,
na tu wɔra saa wi u tu dam keren nɔmun di.

¹² Ba koo na Siɔnin guuru wɔllɔ,
ba n nuku dobu mɔ̄ ka kuuki.
Ba koo duki na arumani ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu
wɛ̄n sɔ̄.
Yeya, dobi ka resem ka olifi ye ba ra ka gum ko, ka
yãanu ka nɛɛ.
Ben bwɛra koo yemiawa nge dãa gbaaru te ta nim
waamɔ.

Ba ñ koo maa wahala ko.

¹³ Wɔ̄ndiaba ba koo nuku dobu ko, ba n yaamɔ.
Meya maa aluwaasiba ka durɔ tɔkɔnu ko n yɛ̄erimɔ.
Domi kon ben nuku sankiranu gɔsia nuku dobu,
n bu nukuru yemiasia.
Kpa n maa ben nɔni swãaru gɔsia bɔri yendu.

14 Kon de nen yāku kowobu bu dĩa geenu di bu
debu,
kpa nen tambu bu debu nen arumanin sō.
Nε, Yinni Gusunowa na yeni gerua.

15 Ameniwa Yinni Gusunō u gerua. U nεε,
ba swīi gεε nōmō Ramaō.
Yēro u sumō u weeweenu m̀.
Ase, Raseliwa u sumō win bibun sō.
Ma u yinamō bu ǹn suuru kana
domi bii be kpurowa ba gu.

16 Adama na nεε,
u mario,
u win ǹni yĩresu woko.
Domi u koo are wa ye u win bibu kuan sō.
Ba koo wurama yiberεban tem di.

17 Nε, Yinni Gusunō na nεε, win sia ya koo wēra,
domi win biba koo wurama ben temō.

18 Na Isireliban nō nōmō ba weeweenu m̀, ba m̀,
n de bu wurama nen mi ka gem.
Ba sāawa nge naa buu ge ga gen tii kpare,
ma na bu seeyasia.

Domi nena na sāa Gusunō ben Yinni.

19 Ye ben laakari ya wurama, ma ba tuuba kua.

Ye ba ben toranu gia,
ma ba tuka ka sekuru
ye ba kua saa ben aluwaasirun din sō.

20 Isirelin bweseru ta sāawa nge nen bii kīnasi.

Meya na maa tu kīru sōsi.

Domi nge m̀en nōru na ten gari m̀,
nge meya ten kīru ta ra n wāa nen gōruō.

Nen bwēra kun kpunε ten sō.

Kon tu wənwən bakaru kua.

Nε, Yinni Gusunowa na yeni gerua.

21 Bεε Isireliba, i yĩreru koowo bεεn swaa sɔɔ
kpa i dǎa gira.

I swaa ye laakari koowo ye i raa swĩi.

Bεε Isireliba, i wurama bεεn wusɔ.

22 Sere saa yerà i ko i n kǎore i n yaayaare mǎ, bεε
naanε sariba.

Wee nε Yinni Gusunɔ, na gǎa kpaanu kua temɔ.

Tɔn kurɔwa u koo durɔ kasu.

Arumani ye Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu wε

23 Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mǎ
u gerua u nεε, nǎ n ka Isireliba wurama saa yorun
di, ameniwa ba koo gere Yudan tem kpuro sɔɔ bu
nεε,

Yinni Gusunɔ u guu te u gɔsa Yerusalemuɔ domaru
kuo,

mi gem mu wǎa.

24 Yudaba kpuro, ka ben gbaa wukobu, ka be ba
ra yaa sabenu kpare ba koo wura bu sina ben tem
wuu marosɔ ka mɛn baru kpaanɔ.

25 Domi kon wi nim nɔru ga mǎ nim wε, kpa win
gǔru gu yemia. Kpa n de wi u wɔkɔnu wɔrimɔ
gǔɔrun sǎ u di u debu.

26 Saa ye sɔɔ, Yeremi u dom yanda, ma u mεera u
deema win dosu ge, ga dora.

27 Ma Yinni Gusunɔ u nεε, wee saa ya sisi yε sɔɔ
kon de yaa sabenu ka tɔmbu bu yibu Isireliɔ ka
Yudaɔ.

28 Nge mε na raa bu wukura na surura nge dǎnu,
na bu kɔsuka na kam koosia nge dia, nge mεya kon
maa wure n bu seeya n gira. Nε, Yinni Gusunɔwa
na yeni gerua.

29 Saa ye sɔɔ, ba ñ maa gerumɔ bu nɛɛ,
baababara ba resɛm gɔma di,
ma ben bibun nɔsu yaaya.

30 Adama wi u win resɛm gɔma di, win nɔɔwa ga
koo yaaya. Wi u maa durum kua, wiya u koo gbi.

31 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔnu ganu sisi ñ sɔɔ
kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani kpaa bɔke.

32 Adama ya ñ ko n sãa yèn bweseru na raa ka
ben baababa bɔkua sanam mɛ na bu nɔmu nɛnu
na yarama Egibitin di. Ba ñ ye mɛm nɔɔwɛ, baa mɛ
nɛ, Yinni Gusunɔ na sãa ben Yinni.

33 Tɛ, arukawani kpaa ye wee, ye kon ka Isireliba
bɔke. Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de nɛn woodaba ba n
wãa ben bwisikunu sɔɔ, kpa n ye yorusi ben gɔrusɔ.
Kpa na n sãa ben Yinni, kpa be, ba n maa sãa nɛn
tambu.

34 Domi tambu kpurowa ba ko n man yɛ saa
bibun di sere ka bukurobɔ. Goo kun maa win
winsim ñ kun mɛ win mɛro bisi goo keu mɔ u ka
Gusunɔ gia. Kon bu ben durum wɔka, kpa n ku maa
ye yaaya.

35 Yinni Gusunɔwa u sɔɔ kua u ka yam dɛɛrasia sɔɔ
sɔɔ.

Ma u suru ka kperi yi yi, yi ka yam dɛɛrasia wɔkuru.
U ra maa de nim kurenu nu se nim wɔkun di, kpa
nu wɔki.

Win yĩsira Yinni Gusunɔ wi u wɔllu ka tem mɔ.

Wiya u gerua u nɛɛ,

36 taka koora yeniba kpuro yà n koo kpe,
Isireliban bwesera koo maa kpe,
kpa ta kun maa wãa.

37 U maa gerua u nɛɛ,

ma ba kpãa ba wɔllun kpãaru yĩira ba gia,

ma ba dua temo ba men kpeεkpeεkun asansi gia,
saa yera u koo maa Isirelin bweseru kpuro yina
kosa ye ba kuan so.

³⁸ Wee saa ya sisi ye so ba koo man beere we
bu Yerusalemu bani saa Hananelin di sere n ka da
wuun gb̄ararun k̄onn̄o ge ba mo gani gamburun
k̄onn̄o.

³⁹ Kpa bu maa weε demiamina min di bu yiire bu
ka da Garebun gunguro, kpa bu besira bu da sere
Goatio.

⁴⁰ Wo wa ye kpuro mi ba ra gonu sike kpa bu
kubanu yari mi, ka gbea ye ya wa bera mi sere n
ka da Sedoronin daaro, ka k̄onn̄o ge ga wa so yari
yeru gia, min di dumi yi ra ka du, yeba kpurowa
ya ko n saa ne, Yinni Gusungia. Ba n maa ye
kosukum̄o sere ka baadommao.

32

Yeremi u gberu garu dwa

¹ Yudaban sina boko Sedesiasin bandun wo
wakuruse so, Yinni Gusun̄o u ka Yeremi gari
kua. N deema Babilonin sina boko Nebukanesan
bandun wo yendu yiru sarisewa mi.

² Saa ye so ra win tabu kowobu ba Yerusalemu
tarusi, ma Yeremi u wa pirisom so Yudaban sina
kpaaro.

³ Sedesiasi wiya u nun pirisom ye kpe ye n so
u Gusun̄on gari gerua u ne, wee Yinni Gusun̄o u
Babilonin sina boko wuu geni nomu beria kpa u gu
kama.

⁴ Sedesiasi kun maa kisiram̄o tabu kowobun
noman di. Babilonin sina boko u koo nun nama
turi, kpa bu waana noni ka noni bu gari ko.

⁵ Babilonin sina boko wi, u koo ka nùn da Babiloniò. Miya u ko n wãa sere Gusunò u ka win gari ko. Yen sò, baa ì n ka Babilonigibu tabu m̀ tẽ, i ñ bu kamiamò.

⁶ Yeremi u nɛɛ, Yinni Gusunò u maa man sɔ̀wa u nɛɛ,

⁷ wee, Hanamɛɛli, Salumun bii, nɛn baan tundo turosin bii, u koo na u nɛɛ, n na n win gberu dwe Anatòtuò, Benyamɛɛn temò. Domi nɛna n weenɛ n tem mɛ yakia n tubi di.

⁸ Yera n koorã nge mɛ Yinni Gusunò u gerua. Hanamɛɛli wi, u na nɛn mi pirisəm dirò u nɛɛ, n win tem mɛ dweeyo mɛ mu wãa Anatòtuò Benyamɛɛn temò domi nɛna n weenɛ n mu yakia n tubi di.

Saa ye sòra na tuba ma Gusunòwa u kĩ mɛ.

⁹ Ma na gbee te yakia ka sii geesun gobi wòkura nòobu ka yiru.

¹⁰⁻¹¹ Ma na seedagibu sua na tem mɛn dwee tirenu yorua yiru na nɛn yĩreru doke ten teeru wòllò na wukiri nge mɛ wooda ya gerua ma na sii gee si sua na kilo sòndi seedagii ben wuswaaò. Ma na tire ni sua

¹² na Baruku, Neriyan bii, Maseyan debubu wẽ Hanamɛɛli ka seedagii be ba ben yĩrenu doke tire te sò ka sere maa Yudaba be ba wãa pirisəm dii yaara min nani biru.

¹³ Be kpuron nani bira na maa Baruku sɔ̀wa

¹⁴ na nɛɛ, Isireliban Yinni wi u wòllu ka tem m̀, wiya u gerua u nɛɛ, u dwee tirenu yiru ye suo, te ba yĩreru koosi, u da u nu doke wekeru sò kpa nu ku raã sankira.

¹⁵ Domi sɔ̀ teeru tambu ba koo maa dia ka gbea dwe tem mɛ sò.

Yeremin kanaru

16 Sanam me na tem men dwee tire ni Baruku, Neriyan bii we na kpa, na Yinni Gusuno kana na nee,

17 Yinni Gusuno, a wollu ka tem kua wunen dam bakam ka wunen yikon saabu. Gāanu sari ni a kpane.

18 A ra bwesenu durom kue sere ka nin bibun bibo. Adama baababa ba n tora, a ra ben bibu seeyasie tora nin so. Gusuno, a sawa Yinni boko, ma a dam mo. Wunen yisira wollu ka tem Yinni.

19 Wunen himba ya kpa, a maa dam mo a ka ye yibia. A ra n mēera ye tamba mo kpa a baawure kua nge me win kookoosu ne.

20 A som maamaakiginu kua sanam me besen sikadoba ba wa Egibiti. Meya giso a maa mo besen suunu so Isirelio ka bwese ni nu tien suunu so. Ma a yisiru yara nge me sa nomo giso.

21 A wunen dam soosi, a som maamaakiginu kua. Ma tamba nanda. Yera ya dera a wunen tambu yara saa Egibitin di.

22 Ma a bu tem me we me a ben baababa no mweeru kua ka bori, me mu tim ka bom yiba.

23 Meya ba maa na ba tem me mwa mu kua begin. Adama ba n wunen gere mem nowe. Ba n maa wunen woodaba swi. Meya ba n maa kue ye a bu yiire. Saa yera a dera kosa yeni kpuro ya bu deema.

24 Wee te Babilonigibu ba gungunu bana bu ka wa bu wuu ge wari. Ba koo maa gu mwa, domi a bu gu nomu beria. Kaa de bu gu kamia ka tabu ka goru ka bararu. Meya ye a gerua kpuro ya kora, Yinni Gusuno, a maa ye waamo.

25 Wee wuu ge, ga wa Babilonigibun noma so. Adama ka me, a man sawa a nee, n tem dweeyo ka

gobi kpa n yi k̄asia seedagibun wuswaāa.

Yinni Gusun̄a u Yeremi wisa

²⁶ Yera Yinni Gusun̄a u Yeremi wisa u n̄εε,

²⁷ wee, n̄ε Gusun̄a, na s̄aawa handuniagibu kpuron Yinni. Ḡaanu sari ni na kpan̄ε.

²⁸ Yen s̄ōna na n̄εε, kon de Babilonin sina boko N̄ebukan̄εsaa ka win tabu kowobu bu Yerusalemu n̄ma turi. U koo maa ye mwa.

²⁹ Ba koo ye w̄ari kpa bu ye d̄ō m̄eni kpa bu dia ȳn w̄all̄a Yudaba ba ra b̄ūu wi ba m̄ò Baali ȳākuru kue d̄ō s̄oku, ka sere mi ba ra t̄on tukobun b̄ūu s̄a bu tam t̄ara. Domi yeba kpurowa ba ka n̄en m̄aru seeya.

³⁰ Wee k̄ōsa Isireliba ka Yudaba ba ra n̄ m̄ò saa ben toren di. Ben ye ba m̄ò kpuro ya ra n̄en m̄aru seeyewa. N̄ε, Yinni Gusun̄owa na yeni gerua.

³¹ Saa m̄in di ba wuu ge sw̄i, n̄ ka girari gis̄o, gen t̄ambu ba ra n̄en m̄aru seeyewa. Yen s̄ōna na n̄ k̄i n̄ gu wa n̄en wuswaāa.

³² Domi Yudaba ka Yerusalemugibu ka Isireliba, be ka ben sinambu ka ben sina asakp̄obu ka ben ȳaku kowobu ka Gusun̄on s̄om̄bu, ba k̄ōsa kua. Yera ya n̄en m̄aru seeya.

³³ Ba yina bu man m̄eri. Biruwa ba man kisi. Na bu keu kua saa yee yellun di. Adama ba yina bu n̄en s̄ōsiru n̄a.

³⁴ N̄ n̄ mam ye t̄ona, ba maa ben bw̄arokunu duusiawa n̄en s̄aa yer̄o ba tu disi doke.

³⁵ Ba b̄ūu wi ba m̄ò Baali s̄a yeru bania Beni Hin̄mun w̄owāa. Miya ba ra ka ben bibu ȳaku d̄ō m̄waararuginu ko M̄al̄kun s̄ō. N̄ deema na n̄ bu yen gaa yiire. Na n̄ mam bwisika bu k̄ōsa

yenin bweseru ko ye ya dera Yudaba kpuro ba man torari.

³⁶ Ne Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nɛɛ, Yeremi, Yerusalemu ye i nɛɛ, ba koo Babilonin sina boko nɔmu bɛria mi, kpa u ye wɔri u kamia ka tabu ka gɔru ka bararu,

³⁷ wee, kon yen tɔmbu mɛnna bu wura ye sɔɔ. Domi na raa ka bu mɔru kua gem gem, ma na bu yarinasia baama, adama kon de bu wurama mini kpa ba n wɔa bɔri yɛndu sɔɔ.

³⁸ Ba koo wure bu ko nɛn tɔmbu kpa na n maa sɔa ben Yinni.

³⁹ Kon de ba n wɔa nɔɔ tia sɔɔ ba n kookoo teesu mɔ, kpa ba n man nasie baadomma. Yera ya koo de ba n nuku dobu mɔ sere ka ben bibun bibɔ.

⁴⁰ Kon ka bu arukawani bɔke ye ya kun kpeemɔ. Na n bu biru kisimɔ, kon bu gea kuawa, kpa n de ba n man nasie ben gɔruɔ kpa bu ku raa maa gɛra nɛn swaan di.

⁴¹ Ka nuku doba kon bu gea kua kpa n bu swi mam mam tem mɛ sɔɔ ka gɔru tia.

⁴² Ne, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, nge mɛ na dera kɔsa baka ya tɔn be deema, nge mɛya kon maa de durom bakam mu na be sɔɔ mɛn nɔɔ mwɛɛru na kua.

⁴³ Yeremi, a gerua a nɛɛ, ba tem mɛ Babilonigibu nɔmu bɛria. Wee, mu kua bansu. Tɔmbu ka yaa sabenu maa sari mɛ sɔɔ. Adama miya tɔmbu ba koo wura kpa bu gbea dwe.

⁴⁴ Ka gem ba koo gbea dwe baama kpuro ka gobi, kpa bu yen dwee tirenu ko, bu nu yiɛnu koosi seedagibun wuswaaɔ. Ba koo gbea dwe Bɛnyamɛn temɔ ka Yerusalemun baru kpaanɔ, ka Yudan wusɔ, ka wuu si su wɔa guunun bera gia, ka si su wɔa wɔwi sɔɔ, ka si su wɔa sɔɔ yɛsan nɔm dwaru gia.

Domi sin tɔn be ba raa yoru mwεεra mi, kon de bu wurama. Ne, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

33

Nɔɔ mwεε ni Yinni Gusunɔ

u kua Yerusalemun sɔ

¹ Yinni Gusunɔ u kɔam ka Yeremi gari kua sanam me u wɔa pirisɔm sɔɔ.

² U neε, ne wi na ra n wɔa, ne wi na tem taka kua ma na mu nenɪ, nena na neε,

³ a man sokuo, kon nun wurari. Kon nun gɔa baka asiriginu sɔɔsi ni a n yɛ.

⁴ Ne Gusunɔ, Isireliban Yinni, na gɔanu mɔ ni na kɪ a nɔ, Yerusalemun dia ka sere Yudaban sina kpaanun sɔ, ni Babilonigiba wɔri ba surura.

⁵ Ma be ba ka Babilonigii be tabu kua, ben gonu yiba wuu ge sɔɔ, nen mɔru bakan sɔ, domi Yerusalemugibu ba kɔsa kua sere na n maa kɪ n wuu ge wa.

⁶ Wee, saa gaa sisi yɛ sɔɔ kon gu nɔɔri nge barɔ. Kon gu bekia n bwɔa dorasia, kpa n de gen tɔmbu ba n wɔa bɔri yendu sɔɔ.

⁷ Kon de be ba yoru mwεεra Yudan di, ben wɔaru tu kɔsi, kpa n bu swɪi nge yellu.

⁸ Kon bu ben durum kpuro wɔka ye ba man koosi. Kon ben tora ni ba man torari sanam me ba man seesi suuru kua.

⁹ Saa ye sɔɔ, na kon nuku dobu mɔ Yerusalemun sɔ, kpa ya n nen yɪsiru beεre wεemɔ, kpa bwese tukunu nu n man siaramɔ. Bwese ni, nɔ n wa durom bakam me kon ye kua ka doo nɔɔ te kon ye wɛ, nu koo biti ko sere nu diiri.

10 Yinni Gusunə u nɛɛ,
 bɛɛ Yudaba, i nɛɛ, bɛɛn tem mu kua bansu. Təmbu
 ka yɛɛ maa sari mi. Ma Yerusalemu ka Yudaban
 wusun swɛɛ yi kua swɛɛ gonu yi goo ku ra maa sī.

11 Adama ba koo wure bu nuku dobun kuuki nə ka
 tɔɔ bakarugii. Ba koo kurə kpaanun womusu nə. Ba
 koo maa wure bu womu geni nə, ge ga nɛɛ,
 i Gusunə, wəllu ka tem Yinni siaro.

Domi u sāa tən geo.

Win kīru ta n̄ n̄ru mə.

Mɛya ba koo maa tən be ba ka yākuunu na sāa yerən
 womusu nə. Domi kon de tən be ba raa yoru
 mwɛɛra mi, bu wurama tem mɛ sɔɔ, kpa n bu wesia
 nge yellu. Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

12 Yinni Gusunə u maa Yeremi sɔɔwa u nɛɛ,
 tem mɛ, mu raa kua bansu mi goo sari, yaa sabenu
 sari mɛn wusu kpuro sɔɔ. Adama tɛ, yāa kparobu ba
 koo wāa yeru wa mi, kpa ben yaa sabenu nu wɛra.

13 Yāa kparobu ba koo maa yāanu kpara baama
 kpuro wuu si su wāa guunun bera gia ka si su wāa
 wəwi sɔɔ, ka si su wāa sɔɔ yɛsan nəm dɛwaru gia, ka
 Bɛnyamɛɛn temə ka Yerusalemun baru kpaanə ka
 Yudaban wusə. Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Gusunə

ku ra win nəɔ mwɛɛru kəbie

14 Yinni Gusunə u nɛɛ, tɔra sisi tɛ sɔɔ kon nɛn nəɔ
 mwɛɛ gee ni yibia ni na Isireliba ka Yudaba kua.

15 Saa ye, yà n tunuma, kon goo seeya nge dāa
 kp̄ii p̄tura Dafidin bweseru sɔɔ u n sāa gemgii, kpa
 u təmbu kpara gem sɔɔ.

16 Yen t̄s̄o te, Yuuba ba koo faaba wa kpa Yerusalemu ya n w̄aa b̄ari yendu s̄o, kpa bu ye ȳisiru k̄ē, Yinni Gusun̄on miya bes̄en gem w̄aa.

17 Yinni Gusun̄o u maa n̄εε, Dafidi sina boko u n̄ goo biam̄o wi u koo sina win bweserun sina ḡon̄ao Isirelīo sere ka baadom̄māo.

18 M̄eya maa Lefiba be ba s̄aa ȳaku kowobu, ba n̄ k̄osire biam̄o ben bweseru s̄o bu ka man ȳaku d̄s̄o m̄waararuginu kua, kpa bu man turare d̄s̄o dokea kpa ba n da ȳakunu ko t̄s̄o baatere.

19 Yinni Gusun̄o u maa Yeremi s̄s̄owa u n̄εε,

20 n̄ena na ka s̄s̄o s̄o ka w̄okuru arukawani b̄akua. I n ko i kp̄i i yen gaa ȳr̄asia yu ku maa s̄amburu ko yen saa s̄o, kpa yu n̄en arukawani ye kusia,

21 saa yera n̄en t̄ii, kon maa n̄en arukawani kusia ye na ka Dafidi n̄en s̄am kowo b̄akua, kpa u k̄osire bia win bweseru s̄o wi u koo bandu di. Kon maa n̄en arukawani kusia ye na ka ȳaku kowobu Lefin bweseru b̄akua be ba ra s̄amburu ko n̄en s̄aa yer̄o.

22 Adama n̄ n̄ koor̄o m̄ε. Kon Dafidin bweseru ka ȳaku kowobun bweseru dabiasiaawa nge kperi, n̄ kun m̄ε nge yani s̄εeri yi yi w̄aa daarun goor̄o yi ba n̄ kp̄ē bu gari.

23 Yinni Gusun̄o u maa Yeremi s̄s̄owa u n̄εε,

24 a n̄ n̄om̄o ye t̄amba gerum̄o? Ba m̄ò, na Isireliban bweseru ka Yudaban bweseru ni na ḡosa biru kisi. Yen s̄ona ba bu ḡema, ba n̄ bu garisi bweseru.

25 Adama wee ye na gerum̄o, n̄ε wi na ka s̄s̄o s̄o ka w̄okuru arukawani b̄akua, ma na w̄ollu ka tem wooda ȳiia,

26 nɛna kon Isireliban bweseru ka Dafidi nɛn sɔm kowon bweseru biru kisi? Kpa na kun win bweseru sɔɔ goo gɔsa u bandu di Aburhamu ka Isaki ka Yakɔbun bweserun suunu sɔɔ?

Aawo. Kon ben wɔnwɔndu ko be ba yoru mwɛɛra mi, kpa n de bu wurama.

34

Gari yi Yinni Gusunɔ

u Sedesiasi sɔɔwa

1 Nɛbukanesaa, Babilonin sina boko, u Yerusalemu ka Yudan wusu tabu wɔri. Saa ye sɔɔ, win tabu kowobu kpuro ba wɔa mi, ka handunian sinambun tabu kowobu kpuro ka sere maa be u tabu di. Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa

2 u nɛɛ, nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nun sɔɔmɔ, a doo a Sedesiasi, Yudaban sina boko deema kpa a nɔn sɔ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na nɔn sɔɔma. Kon Yerusalemu Babilonin sina boko nɔmu bɛria u ye kam koosia u dɔɔ mɛni.

3 Mɛya wi, Sedesiasi u n nɔn kisirarimɔ. U koo nɔn mwa kpa bu waana nɔni ka nɔni bu gari geruna u sere ka nɔn da Babiloniɔ.

4 Yen sɔ, u nɛn gari swaa dakio yi na gerumɔ. Na nɛɛ, u n gbimɔ tabu sɔɔ,

5 u koo gbiwa bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu win gɔɔ ko nge mɛ ba win sikado sinam be ba nɔn gbiiyegii kua. Ba koo nɔn turare dɔɔ dokea kpa bu nɔn gɔɔ wuri yini kua bu nɛɛ, wanyo! Sina boko u gu! Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

6 Ma Yeremi u da u gari yi Sedesiasi, Yudaban sina boko sɔɔwa Yerusalemu mi.

⁷ N deema saa ye sɔɔ, Babilonin sina bokon tabu kowobu ba Yerusalemu ka Yudaban wusu kpuro wɔri. Wuu gb̄ararugii si su raa tie, siya Lakisi ka Aseka.

Yoo be ba raa yakia,

ba wure ba maa mweɛra

⁸ Yinni Gusunɔ u maa ka Yeremi gari kua sanam mɛ Sedesiasi u ka Yerusalemugibu nɔɔ tia kua bu ben yobu kpuro yakia.

⁹ Saa ye sɔɔ, baawure wi u win Heberusi mɔ yoo, tɔn kurɔwa? A, tɔn durɔwa? U koo yɛro karawa u yari yorun di. Goo u ku maa win winsim yoru mwa u sɔmburu koosia.

¹⁰ Ma Yerusalemun wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro ba wura batuma sɔɔ bu ku maa ben yobu sɔmburu koosia. Ba koo bu karawa ba n tii mɔ. Ma ben baawure u win yobu kara ba doona.

¹¹ Adama amen biru tɔn be, ba gari yi yina. Ba ben yoo be naa sw̄i ba mwaama ba yoo sɔma koosia ka tilasi.

¹² Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a tɔn be sɔɔwɔ a nɛɛ,

¹³ wee, nɛ Gusunɔ ben Yinni, na ka ben sikadoba arukawani bɔkua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, mi ba raa yoru dimɔ.

¹⁴ Na nɛɛ, baawure wi u win Heberusi dwa yoo, ma yoo wi, u nɔn sɔmburu kua wɔɔ nɔɔba tia, yen nɔɔba yiruse u koo nɔn karawa yoo ten di, u n tii mɔ. Adama ben sikado be, ba n̄ man swaa daki bu sere nɛn gere nɔ.

¹⁵ Wee tɛ ba wurama ben dɔɔ sɔɔ ma ba gea kua nɛn nɔni sɔɔ. Domi ba nɔɔ tia kua ba nɛɛ, baawure

wi u yoo mə u nùn karo u n tii mə. N deema nɛn sãa yerɔwa ba nɔɔ tia kua.

¹⁶ Yen biruwa ba gari yi yina ma ba nɛn yĩsiru sankã. Ben baawure u win yoo naa da. Ba maa wure ba bu kua ben yobu ka tilasi.

¹⁷ Yen sɔ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. N daa weenɛwa ben baawure u win yobu kara ba n tii mə. Adama ba yina, ba ñ man mɛm nɔɔwɛ. Yen sɔna kon bu yɔsu tabu sɔɔ kpa n bu baranu ka gɔɔru kpɛɛ kpa bwese ni nu tie nù n bu wa nu biti ko.

¹⁸⁻²⁰ Wee tɛ, Yudaban wirugibu ka Yerusalemun wirugibu ka yãku kowobu ka sunɔn sɔm kowobu ka sere tɔn be ba tie, be, be ba raã ka man arukawani bɔkua batuma sɔɔ sere ba naa buu go ba bɛrana, ma ba dua gen bɛsi yin suunu sɔɔ bu ka ben arukawani ye sire, ba ñ ye mɛm nɔɔwɛ, ba ñ ben nɔɔ mwɛɛ te yibie. Yen sɔ, kon bu ben yibɛɛ be ba kasu bu bu go nɔmu bɛria, kpa yaberekunu ka gbeeku yɛɛ yi ben gonu di.

²¹ Mɛya kon Sedesiasi Yudaban sina boko ka win sina asakpɔbu kua. Kon bu yibɛɛba nɔmu bɛria be ba kasu bu bu go. Kon bu Babilonin tabu kowobu nɔmu bɛria baa bà n ka bu tonde.

²² Kon de bu na bu wuu ge wɔri bu dɔɔ mɛni kpa Yudan wusu su ko bansu. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

35

Yeremi ka Rekabun bweseru

¹ Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon waati sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ,

² a doo a Rekabun bweseru deema kpa a ka tu na nen sãa yerɔ dia ye ya wãa ten yɛsi yɛsibun teerɔ kpa a bu tam wɛ mi, bu nɔ.

³ Ma Yeremi u da u Yaasania Yeremin bii, Habasinian debubu soka ka win dusibu ka win bibu kpuro, Rekabun bweseru kpuro gesi.

⁴ Ma u ka bu da Yinni Gusunɔn sãa yerun dii teeru mi, tɛn mi Hananu, Yigidalian bii, Gusunɔn sɔm kowo u wãa. Dii te, ta wãawa sina asakpɔbun dirun bɔkuɔ, gbãra kɔso, Maaseya, Salumun biin dirun wɔllɔ.

⁵ Ma Yeremi u bu tam bwãanu wɛ ka nɔri u nɛɛ, bu nɔruo.

⁶ Adama ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ñ tam nɔrumɔ. Domi besɛn sikado Yonadabu, Rekabun bii, u sun wooda wɛ u nɛɛ,

su ku ra tam nɔ sere ka besɛn bibun bibɔ,

⁷ su ku ra dia bani,

su ku ra gbenu ko,

su ku ra maa resɛm gbaanu ko,

sa ñ kpɛ sa n mam ye mɔ.

Adama sa ko n wãawa kuu bekunuginu sɔɔ besɛn wãaru kpuro sɔɔ.

Nge mɛya sa ko ka tɛ tem mɛ sɔɔ,

mi sa wãa sa sɔru dimɔ mini.

⁸ Yen sã, besɛ ka besɛn bibu sa Yonadabu, Rekabun biin gere ye mɛm nɔɔwammɛ. Sa ñ tam nɔrumɔ besɛn wãarun tɔnu kpuro sɔɔ, besɛ ka besɛn kurɔbu ka besɛn bibu.

⁹ Sa ñ maa dia banimɔ yɛ sɔɔ sa ko n wãa. Mɛya sa ñ gbea mɔ, sa ñ maa resɛm gbaanu mɔ.

¹⁰ Sa wãa kuu bekuruginu sɔɔ. Mɛsuma sa ka besɛn sikado Yonadabun gere ye mɛm nɔɔwammɛ.

11 Adama sanam me Nebukanesa, Babilonin sina boko u tem me wɔrima, yera sa nee, su se su da Yerusalemu, kpa su Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu duka suuri. Yen sɔna sa waa Yerusalemu mini giso.

12 Yera Yinni Gusuno u Yeremi sɔwa u nee,

13 ne Gusuno, wɔllu ka tem Yinni, ne wi na maa saa Isireliban Yinni, na nee, a doo a Yudaba ka Yerusalemugibu sɔ a nee, ba n nen kirɔba swaa dakimo kpa bu man mem nɔwa?

14 Wee Rekabun bweseru ta Yonadabu, Rekabun biin gere mem nɔwa ye u nee, win bibu bu ku raa tam nɔ. Meya ba n maa tam me nra sere ka gison giso. Ba ben sikado mem nɔwa. Adama ne, na ka be, Yudaba gari kua saa yee yellun di, ma ba n man swaa daki.

15 Na bu nen somɔbu gɔriama saa yellun di, bu ka ben baawure sɔ u win daa kɔsa deri. Bu ku maa bɔnu sa kpa bu wa ba n waa tem me sɔ, me na ben baababa wɛ. Adama ba n somɔ be swaa daki, bu sere man mem nɔwa.

16 Yonadabu, Rekabun biin bweseru ta ten sikadon gere mem nɔwa. Adama be, nen tambu, ba ku ra man mem nɔwe.

17 Yen sɔna ne Gusuno, wɔllu ka tem Yinni, ne wi na maa saa Isireliban Yinni, na nee, wee kon de kɔsa kpuro ye na raa gerua mi yu Yudaba ka Yerusalemugibu deema. Domi na ka bu gari kua, ba n man swaa daki. Na bu soka, ba n man wurari.

18 Yera Yeremi u Rekabun bwese te sɔwa u nee, ameniwa Gusuno, wɔllu ka tem Yinni wi u maa saa Isireliban Yinni u gerua. U nee, wee i been sikado Yonadabun gere ka win yiirebu kpuro mem nɔwa.

¹⁹ Yen sã, Yonadabu, Rekabun bii wi, u ñ kəsireba biamə win bweseru sɔɔ be ba ko n nɛn sɔmburu m̀.

36

Baruku u tireru kusia u gara

Yinni Gusunən sãa yerə

¹ Yudaban sina boko Yoyakimu Yosiasin biin bandun wɔɔ nɛse sɔɔra Yinni Gusunə u ka Yeremi gari kua u nɛɛ,

² a tireru suo, kpa a gari yi yore yi na raa nun sɔɔwa Yudaba ka Isireliba ka bwese tukunu kpuron sɔ saa dɔma tɛn di na ka nun gari torua Yosiasin waati sɔɔ n ka gisə girari.

³ Yudaba b̀ n nua kɔsa ye kon bu kua sɔrəkudo ba koo gɔru gɔsia bu ben kom kɔsum deri. Saa yera kon bu ben durum wəka.

⁴ Yen biru Yeremi u Baruku Neriyan bii soka ma u ǹn sɔɔwa kpuro ye Yinni Gusunə u ǹn sɔɔwa. Ma Baruku u ye yorua tire te sɔɔ.

⁵ Yera Yeremi u maa ǹn sɔɔwa u nɛɛ, wee ba man mwa ba nɛni, na ñ kpɛ n da Yinni Gusunən sãa yerə.

⁶ Yen sã, dɔma te ba koo nɔɔ bəke, a doo wunɛn tii, kpa a Yinni Gusunən gari yi na nun sɔɔwa a yore mi gari sãa yeru mi. Kpa Yuda be ba koo na saa ben wusun di ka sere maa tɛn be ba ko n wãa mi kpuro bu yi nɔ.

⁷ Sɔrəkudo ba koo gɔru gɔsia bu ben daa kɔsa deri, kpa bu Yinni Gusunə suuru kana. Domi win məru ya kpã ye u ka bu m̀.

⁸ Yera Baruku Neriyan bii wi, u kua kpuro ye Yeremi u ǹn sɔɔwa. U Yinni Gusunən gari yi gara sãa yee ten mi.

⁹ Yoyakimun ban ten wɔɔ nɔɔbuse sɔɔ, yen suru nɔɔba nnese sɔɔ, yera ba nɔɔ bɔkurun tɔru yi tɛ sɔɔ Yerusalemugibu ka Yudaba kpuro ba koo na bu nɔɔ bɔke Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ.

¹⁰ Yen tɔɔ te sɔɔra Baruku u Yeregin gari yi gara tɔn ben wuswaɔ Yinni Gusunɔn sɔa yerɔ, saa Gemaria, Safanin biin dirun di, wi u sɔa tire yoro. Dii te, ta wɔawa kɔnnɔ ge ba mɔ kɔnnɔ kpɔɔn bera gia, gunguru wɔllɔ.

Misee u wirugibu

tire ten gari sɔɔwa

¹¹ Ye Misee Gemarian bii, Safanin debubu u Yinni Gusunɔn gari yi nua yi ba yorua tire te sɔɔ,

¹² yera u da sina bokon yenuɔ sere win tire yoron dirɔ. Ma u deema wirugii beni ba mɛnnɛ mi. Beya, tire yoro Elisama ka Delaya Semayan bii, ka Elinatani, Akaborin bii, ka Gemaria Safanin bii, ka Sedesiasi Hananian bii ka sere wirugii be ba tie.

¹³ Ma Misee u bu sɔɔwa kpuro gari yi u nua Baruku u tɔn be garia.

¹⁴ Yeniban biru, wirugii be, ba Baruku Yehudi Netanian bii, Selemian debubu, Kusin sikadobu gɔria ba nɛɛ, u ka tire te na te u Yudaba garia mi. Ma Baruku u tire te sua u ka da.

¹⁵ Ye u tura mi, yera ba nɔn sɔɔwa ba nɛɛ, a sino kpa a sun tire te garia.

Ma Baruku u sina u bu tu garia.

¹⁶ Ye ba gari yi nua, yera ba mɛɛrina ka nandabu ma ba Baruku bikia ba nɛɛ,

¹⁷ a sun sɔɔwɔ nge mɛ a koosina a ka gari yi yorua. Sa ko ka yi sina boko daawawa.

18 Yera Baruku u bu wisa u nεε, Yeremiwa u man
gari yi sōmō ma na yorumō tireru sō ka ankiri.

19 Ma wirugii be, ba nùn wisa ba nεε, i doo i kuke
wunε ka Yeremi, kpa goo u ku raa bεε wa.

Sina boko u tire te dōō meni

20 Yeniban biru, wirugiba tire te mwa ba berua
Elisama tire yoron dirō. Ma ba da sina bokon mi,
ba nùn加里 yi sōwa.

21 Yera sina boko u Yehudi gōra u nεε, u doo u tire
te suama. Ma u da Elisaman dirō u tu suama u gara
sina boko ka wirugii ben wuswaaō.

22 N deema saa ye, puran saawa. Wōōn suru
nōōba nneε sōōra mε. Ma u deema sina boko u sō u
dōō wōsu win diru mi u ra sine puran saa.

23 Yehudi ù n tire ten kabura ita, n̄ kun mε nne
gara u kpa, yera sina boko u ra tire yoron kōō piibu
gagu sue u ka mi ba gara bura u kpēε dōō sōō, sere
te kpuro ta ka dōō mwaara muku muku.

24 Ye sina boko ka win bwāabu ba ye kpuro nua
ba n̄ nande, ba n̄ maa ben yānu gēεka nge mε ba ra
ko nuku sankiranun sō.

25 Sina boko u sere tire te dōō meni, Elinatani ka
Delaya ka Gemaria ba nùn suuru kana gem gem u
ku ka tu dōō meni. Adama u n̄ bu swaa daki.

26 Yera sina boko u Yeramεeli wi u sā sunōn
bii, ka Seraya Asiriēlin bii, ka Selemia Abudēlin bii
wooda wē u nεε, bu tire yoro Baruku ka Gusunōn
sōmō Yeremi mwaama, adama Gusunō u bu berua,
ba n̄ bu wa.

Yeremi

u tire ten kpaaru yorua

²⁷ Sanam me sina boko u tire te dɔɔ meni, te Yeremi u Baruku sɔɔwa u yore mi, yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa u neɛ,

²⁸ a maa tire kpaaru suo kpa a gari yi yore yi yi raa waa tire te sɔɔ, te sina boko Yoyakimu u dɔɔ meni mi.

²⁹ Kpa a maa nɔn sɔ a neɛ, wee ye ne, Yinni Gusunɔ na gerua.

Wee u tire te dɔɔ meni, ma u neɛ, mban sɔna wune Yeremi a yorua ma Babilonin sina boko u koo na kpa u tem me kam koosia, kpa u men tɔmbu ka men yaa sabenu gura.

³⁰ Yen sɔna, ne, Yinni Gusunɔ na wi sina boko Yoyakimu sɔɔmɔ, ma win goo kun maa sinamɔ Dafidin sina gɔna sɔɔ. Meya ba koo maa win tiin goru deri tɔwɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru ta n sɔɔ ka pura sooramɔ.

³¹ Kon bu seɛyasia ben durum sɔ wi ka win bibun bweseru, ka win bwɔabu. Kon de kɔsa yu Yerusalemugibu ka Yudaba deema, ye na raa bu sɔɔwa, yɛn sɔ ba n wure bu man swaa daki.

³² Ma Yeremi u tireru garu sua u Baruku, Neriyan bii, wi u saa tire yoro wɛ. Yera u maa nɔn tire te Yoyakimu u dɔɔ meni min gari sɔɔwa kpuro. Ma u yi yorua u maa gari geɛ yorua yi yi ka yi weene.

37

Sedesiasi

u Yeremi gɔra u bu Gusunɔ kana

¹ Babilonin sina boko Nebukanɛsaa u Sedesiasi Yosiasin bii kua sina boko Yudaɔ, Yekonia Yoyakimun biin ayerɔ.

² Sedesiasi wi, ka win bwãabu, ka win tãmbu ba ñ Yinni Gusunɔn gari yi swaa daki yi Gusunɔn sãmɔ Yeremi u bu sɔɔwa mi.

³⁻⁴ N deema saa ye sɔɔ, ba ñ gina Yeremi pirisam doke. U ra dewa mi u kī, win tãmbun suunu sɔɔ. Yera sina boko Sedesiasi u Yukali Selemian bii ka Sofoni Maaseyan bii wi u sãa yãku kowo gɔra win mi, bu ka nùn sɔ u bu Gusunɔ ben Yinni kana u ka bu nɔnu geu mɛeri.

⁵ Saa yera Babilonigibu ba Yerusalemu tarusi. Ye ba nua ma Egibiti sunɔn tabu kowobu ba Yerusalemugii be somiru sisi, yera ba yarina ba doona min di.

⁶⁻⁷ Saa yera Gusunɔ Isireliban Yinni u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a Yudaban sina boko wi u nun gɔrima nɛn mi sɔɔwɔ a nɛɛ, wee, Egibiti sunɔn tabu kowo be ba raa wee bu ka nùn somi ba gɔsirɔ ben temɔ.

⁸ Tɛ, Babilonigii be, ba koo maa wurama bu Yerusalemu wɔri bu ye mwa, bu dɔɔ sɔku.

⁹ Yen sɔ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii nɔni wɔke bu nɛɛ, Babilonigii be, ba tonda. Adama ba n yɛ ma ba ñ gam de.

¹⁰ Baa bà n Babilonin tabu kowo be kamia, kpa n tie be ba mɛera kua, ka mɛ, ba koo se saa ben kuu bekuruginun di bu wuu ge dɔɔ mɛni.

Ba Yeremi kpɛɛ pirisam dirɔ

¹¹ Sanam mɛ Babilonigibun tabu kowo be, ba yarina ba Yerusalemu deri Egibiti sunɔn tabu kowo ben sɔ,

¹² yera Yeremi u kī u yari Yerusalemun di u da Bɛnyamɛɛn temɔ u ka win baa sua tubi ye ba bɔnu mɔ sɔɔ.

13 Sanam me u yariɔ u kɔnnɔ tura ge ba mɔ̀ Benyamεε, ma u deema ben kɔsobun tɔnwero wi ba mɔ̀ Yireya Selemian bii, Hananian debubu u yɔ mi. Ma u nùn yɔrasia u neε, a tii Babilonigibu wē.

14 Yera u neε, aawo, na n̄ nen tii Babilonigibu wē.

Adama durɔ wi, u n̄ win gari yi wure. Ma u nùn mwa u ka da wirugibun mi.

15 Yera wirugii ben mɔru ya seewa ba nùn mwa ba so ba pirisɔm doke Yonatham dirɔ wi u s̄a tire yoro. N deema ba win dii te gɔsiawa pirisɔm diru.

16 Nge m̄ya ba ka nùn pirisɔm doke dirɔ wɔru sɔ sere n ka t̄.

17 S̄ɔ teeru, sina boko Sedesiasi u gɔra u neε, bu Yeremi sokuma. Ye u na, ma u nùn gari bikia asiri sɔ u neε, Yeremi, a gari gεε mɔ yi yi wee Yinni Gusunɔn min di a man s̄ɔ?

Ma u nùn wisa u neε, oo. Yinni Gusunɔ u koo de Babilonin sina boko u nun nɔma turi.

18 Ma Yeremi u maa nùn bikia u neε, tora terà na bεε tora wunε ka wunen bwãabu ka sere wunen tambu kpuro i ka man mwa i pirisɔm kp̄εε.

19 Mana bεen sɔmɔ be, ba wãa be ba bεε gari s̄ɔwa ba neε, Babilonin sina boko kun nun wɔrim wee u sere tem me mwa.

20 T̄, nen yinni sina boko, a man swaa dakio kpa a nen kanaru nɔ, kpa a man kua ye na k̄i. A ku maa de n wura Yonatham tire yoron diru mi, kpa n ku ra ka gbi.

21 Yera sina boko Sedesiasi u wooda wē u neε, bu nùn yiiyo pirisɔm dirun yaaraɔ kpa ba n da nùn p̄εε kuse teeru wē baadomma ye wuun p̄εε kowoba ra ko sere wuu nukurun p̄εε yu ka kp̄e. Nge m̄ya u ka sina pirisɔm dirun yaara mi.

38

*Ba Yeremi kpɛɛ**dɔkɔ kpiriru sɔɔ*

¹ Sefatia Matanin bii, ka Gedalia Pasurin bii, ka Yukali Selemian bii, ka Pasuri Maakiyan bii ba nua ye Yeremi u tɔn be sɔɔwa. U nɛɛ,

² amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wi u sina Yerusalemu ye sɔɔ, yiberɛba ba koo nùn gowa tabu sɔɔ, n̄ kun mɛ u gb̄i gɔɔrun saabu, n̄ kun mɛ ka bararu garu. Adama wi u tii Babilonigibu nɔmu sɔndia, wiya ko n wāa. Win wāa tera ta ko n s̄aa win dukia ye u wa u ka yara wahala yen min di.

³ Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u koo de Babilonin tabu kowobu bu Yerusalemu mwa.

⁴ Yera wirugibu ba na ba sina boko sɔɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u tabu kowobu ka tɔn be ba wāa wuu ge sɔɔ bɛrum tiamɔwa ka win gari. U n̄ bɛsɛn gea kasu sere bɛsɛn kɔsa. N n mɛn na, n weenɛ bu nùn go.

⁵ Ma sina boko Sedesiasi u wisa u nɛɛ, wi wee u wāa bɛɛn nɔmuɔ. Na n̄ kp̄ɛ n bɛɛ gāanu yinari.

⁶ Yera ba nùn sua ba kp̄ɛɛ sina bii wi ba m̀, Maakiyan dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Dɔkɔ kpiri te, ta wāawa pirisɔm dirun yaaraɔ. Te sɔɔra ba nùn kp̄ɛɛ ka w̄ɛɛ. Adama ta n̄ nim m̀. Pɔtɔkɔwa ta m̀, ma u numa pɔtɔkɔ ye sɔɔ.

⁷ Etiopigii goo wi ba m̀, Ebɛdi Mɛlɛki u wāa u sɔmburu m̀ sina kpaaru mi. Yera u nua ma ba Yeremi kp̄ɛɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. Saa ye sɔɔ, sina boko u wāa u s̄ gb̄ara kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ Benyamɛɛ, u sirimɔ.

⁸ Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u yara sina kpaarun di u da u sina boko deema u nɛɛ,

9 nɛn yinni sina boko, ye tɔn be, ba kua mi, ya ñ wã, ye ba ka Yeremi kpɛɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. U koo gbi mi, gɔɔrun sɔ, domi dīanu kun maa wãa wuuɔ.

10 Ma sina boko u Ebɛdi Mɛɛki wooda wɛ u nɛɛ, a tɔmbu tɛna suo kpa i da i Yeremi yara saa dɔkɔ kpiri ten min di u sere gbi.

11 Yera Ebɛdi Mɛɛki wi, u tɔn be sua. Ma u da sina kpaarun arumani beru yerɔ u yãa tɔkɔnu yarama. U nu Yeremi kpɛɛya dɔkɔ ye sɔɔ ka wɛɛ.

12 Ma u Yeremi sɔɔwa u nɛɛ, a yãa tɔkɔ ni dokeo wunen bũu bakusɔ a sere wɛɛ yi doke.

Ma Yeremi u kua mɛ.

13 Ma ba nùn yarama ka wɛɛ yi, saa dɔkɔ kpiri ten min di, ba dera u wãa pirisɔm dirun yaaraɔ.

Sedesiasi

u Yeremi bwisi bikiamɔ

14 Sɔɔ teeru Sedesiasi u maa gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma kpa u na u nùn deema Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ itaserɔ. Ye u tunuma, yera sina boko u nɛɛ, na gari gɛɛ mɔ kon nun bikia. A ku man gãanu berua.

15 Ma u nùn wisa u nɛɛ, nà n nun ye sɔɔwa, a ñ man goomɔ? Na yɛ ma nà n nun bwisi kɛmɔ a ñ man swaa dakimɔ.

16 Yera sina boko Sedesiasi u bɔrua asiri sɔɔ u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru wi u sun wãaru wɛ, na ñ nun goomɔ. Na ñ maa nun tɔn be nɔmu beriammɛ be ba kasu bu nun go mi.

17 Yera u sina boko Sedesiasi sɔɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, à n wunen tii Babilonin sunɔn tabu sinambu wɛ kaa n wãawa wunɛ ka

wunen yenugibu. MeƷa u ñ maa wuu ge dɔɔ menimɔ.

¹⁸ Adama à kun bu tii wɛ, u koo bu wuu ge nɔmu beria kpa bu gu dɔɔ meni. A ñ maa kisiramɔ ben nɔman di.

¹⁹ Yera Sedesiasi u nùn sɔɔwa u neɛ, na wurure Yuu be ba tii Babilonigibu wɛn sɔ. Na berum mɔ bu ku raa man bu nɔmu sɔndia kpa bu man nɔni sɔ.

²⁰ Ma Yeremi u nùn wisa u neɛ, ba ñ nun bu nɔmu sɔndiamme. A nɔɔwɔ ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ saa nen min di, kpa a faaba wa, a n wɔa.

²¹ Adama à n yina a bu tii wɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u man sɔɔsi kāsiru sɔɔ.

²² Na wa ba wunɛ Yudan sina bokon kurɔ be ba tie mwɛɛra ba ka da Babilonin sunɔn tabu sinambun mi. Ma kurɔ be, ba mɔ,

wee, be ba raa nun gari sɔɔwa ba neɛ,

kaa n bəri yendu mɔ mi,

ba nun nɔni wɔkua

ma ba nun kamia.

Ye ba deema a nummɔ pɔtɔkɔ sɔɔ,

ma ba yarina ba nun deri.

²³ Wee ba koo wunen kurɔbu ka wunen bibu kpuro mwɛɛri bu ka da Babilonigibun mi. Wunen tii a ñ maa kisiramɔ ben nɔman di. Ben sina bokowa koo nun mwa kpa u wuu ge dɔɔ meni.

²⁴ Yera Sedesiasi u Yeremi sɔɔwa u neɛ, a ku ra de goo u gari yi nɔ kpa bu ku raa nun go.

²⁵ Wirugibu bà n nua ma na ka nun gari kua, ma ba na ba nun bikia ba neɛ, a ku bu gāanu berua ye a man sɔɔwa ka ye na nun sɔɔwa sɔɔ, kpa bu ku raa nun go,

²⁶ saa ye sɔɔ, a bu wisio a nɛɛ, a man suuru kanam nawa n ku ka nun da Yonatam yenuɔ kpa a ku ra ka gbi.

²⁷ Yera wirugii be kpuro ba na Yeremin mi, ba nùn gari yi bikia. Ma u bu wisa nge mɛ sina boko u nùn sɔɔwa mam mam, ma ba nɔɔ mari ba yara. Domi gari yi u nùn sɔɔwa mi, yi n gina yara tɔɔwɔ.

²⁸ Pirisəm dirun yaara miya u wāa sere ba ka Yerusalemu mwa.

Babilonigibu

ba Yerusalemu mwa

(I maa mɛɛrio 52:4-16, Sinambu II, 25:1-12)

Wee ye n koorā sanam mɛ Babilonigiba Yerusalemu mwa.

39

¹ Sedesiasi Yudaban sina bokon bandun wɔɔ nɔɔba nnese, yen suru wɔkuruse sɔɔra Nɛbukanesaa, Babilonin sina boko u Yerusalemu wɔrima ka win tabu kowobu kpuro. Ma ba sansani gira yen bɔkuɔ, ma ba kuku yenu kua ba ka sikerena.

² Sedesiasin bandun wɔɔ wɔkura tiasen suru nnese, yen sɔɔ nɔɔba nnese sɔɔra ba gbāraru yaba.

³ Saa yera Babilonin tabu sinambu ba dua ba wuu ge tarusi gen kɔnnɔ wuu suunuguu gian di. Tabu sinam ben yīsa wee, Nɛɛgali Sarɛsɛɛ, ka Sangaa Nɛbu, ka Saasekimu, sina bokon sɔm kowobun wirugii, ka maa Nɛɛgali Sarɛsɛɛ wi u sãa dobo dobogibun wirugii, ka sere sina bokon tabu sinam be ba tie.

⁴ Ye Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win tabu kowobu ba bu wa, yera ba duki yarina wɔkuru ba

yara ka kǎnnǎ ge ga wǎa gbǎranu yirun baa sǎǎ sina bokon dǎa gbaarun bǎkuǎ wǎwan bera gia.

⁵ Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina boko Sedesiasi naa swīi ma ba nūn naamwε Yerikon wǎwǎǎ. Yera ba nūn mwa ba ka da Babilonin sina bokon mi, Ribilǎǎ, Hamatin temǎ. Miya u nūn siri.

⁶ Ma u dera ba Sedesiasin bibu ka win sina asakpǎbu sakira Ribila mi, win nǎni biru.

⁷ Yen biru u Sedesiasin tiin nǎni wǎwa ma u nūn bǎkua ka sii gandun yǎni ba ka da Babiloniǎ.

⁸ Babilonigii be, ba Yerusalemun sina kpaaru ka yen yenusu dǎǎ meni, ma ba yen gbǎraru surura.

⁹ Yen biru Nebusarada, kǎsobun wirugii, u tǎn be ba tie Yerusalemuǎ ka be ba nūn tii wē ka sere maa be ba tie tem mε sǎǎ gura u ka doona Babiloniǎ.

¹⁰ Adama u ben bwēεbwēε be ba ñ gǎanu mǎ deri tem mε sǎǎ ma u bu gbea wē.

Ba Yeremi yara pirisǎm di

¹¹ Ma Nebukanesa, Babilonin sina boko u Nebusarada, kǎsobun wirugii wooda wē Yeremin sǎ u nεε,

¹² a nūn mεεrio kpa a nūn kǎsu. A ku nūn kǎsa gaa kua. Ye u nun sǎǎwa kpuro, a koowo.

¹³ Ma Nebusarada, kǎsobun wirugii, ka Nebusasibani, sina bokon sǎm kowobun wirugii, ka Nεεgali Sarεεε, dobo dobogibun wirugii, ka sere sina bokon tabu sinambu kpuro,

¹⁴ ba gǎra bu Yeremi yarama pirisǎm dirun di, kpa bu ka nūn da bu Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu nǎmu sǎndia. Wiya u ka nūn da win yenuǎ. Nge mεya Yeremi u ka yara u wǎa ka Yuda be ba tie.

Gari yi Yinni Gusunǎ

u Ebēdi Mēleki Sōwa

¹⁵ Saa yè sōo Yeremi u wāa pirišəm sōo, Yinni Gusunō u nùn sōowa u nēε,

¹⁶ a doo a Ebēdi Mēleki, Etiopigii wi sō a nēε, nē, Gusunō Isireliban Yinni, nē wi na wōllu ka tem mō, na raa gerua na nēε, kōsa ya koo wuu ge deema, n n mō gea. Tē, kon de kōsa ye, yu tunuma. Ye kpurowa ya koo koorā win nōni biru.

¹⁷ Adama yen tōo te, kon nùn yakia. Bèn berum u mō mi, ba n nùn nōma turi.

¹⁸ Na n derimō bu nùn go. Kon win wāaru yakia, domi u man naanε kua. Nε, Yinni Gusunōwa na yeni gerua.

40*Yeremi u da Gedalian mi,**Misipao*

¹ Yinni Gusunō u ka Yeremi gari kua sanam mε Nēbusarada u dera u wurama saa Raman di.

N deema ba raa nùn bōkuawa wi ka Yerusalemugibu gabu ba ka dōo Babiloniō. Min diya Nēbusarada u nùn yara.

² Ma Nēbusarada wi, u nùn soka u ka da bee tia u nēε, Gusunō wunen Yinni u raa gerua u nēε, kōsa ya koo wuu geni deema.

³ Wee, tē, ye u gerua mi, ya koorā yèn sō i nùn torari, i n win gere mēm nōwε.

⁴ Tē, kon nun yakia n nun yōni yi pota. Adama à n kī a ka man da Babiloniō, a na su da. Kon nun nōri. À kun maa kī, a sinō. A doo a sina mi n nun wēre.

⁵ Sanam mε Nēbusarada u wa ma Yeremi kun fuuku wisa, yera u nēε, n n mēn na, a doo a Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deema. Wiya sina

boko Nebukanesa u kua suno Yudaban wusu so. Kaa n ka nun waa ka ton be ba tie sannu, n kun me, a doo mi a ki.

Ma Nebusarada wi, u nun dianu kusenu kua ka sere maa kenu ganu. Ma u dera u doona.

⁶ Yera Yeremi u da Gedalian mi, Misipao, u sina mi ka ton be ba tie tem me so sannu.

Gedalia u Yudan tem kpare

(I maa merio Sinambu II, 25:23-24)

⁷ Saa ye so tabu sinam be ba raa woo tabu gbero ka ben tabu kowobu ba nua ma Babilonin sina boko u Gedalia, Akikamun bii kua Yudaban suno, ma u nun ton be ba tie Yudao kpuro namu beria, ka sere bweebwee be ba n yoru mwe ba ka de Babilonio,

⁸ yera ba da Gedalian mi, Misipao. Be ba da mi, bera, Isimeli, Netanian bii, ka Yokanani ka Yonatham, Karean bibu, ka Seraya, Tanumetin bii, ka Efai Netofagiin bibu, ka Yesania, Maakagiin bii, be kpuro ka ben tambu.

⁹ Yera Gedalia u bu soowa ka bori u nee, i ku berum ko i ka Babilonigibu sa. I gesi sino been tem me so kpa i Babilonin sina boko sa. Saa yera i ko i n waa bori yendu so.

¹⁰ Wee, na waa Misipa mini na n ka saa been nani Babilonigii ben mi. Adama bee, i doo i gberun daa marum sori me ba ra di ka me ba ra ka maa gum ka tam ko. Kpa i mu bere been wekeno, kpa i sina i n waa wuu si i mwa so.

¹¹ Ma Yuda be ba waa Mabun temo ka Amoniban temo ka Edamuban temo, ba nua ma Babilonin suno u gabu deri Yudaban temo, ma u Gedalia kua ben kparo.

¹² Yera be kpuro ba wurama ben temə. Ma ba da ba Gedalia deema Misipə. Wɔ̄ ge sɔ̄, ba resem wa too, ka maa dāa marum gam.

Ba Gedalia go

(I maa mɛrio Sinambu II, 25:25-26)

¹³ Sɔ̄ teeru Yokanani, Karean bii, ka sere tabu sinam be ba wurama tabu gberun di mi, ba na Gedalian mi Misipə.

¹⁴ Ma ba nùn sɔ̄wa ba nɛɛ, a yɛ ma Baalisi, Aməniban sina boko u Isimɛli, Netanian bii gɔra u nun go?

Adama Gedalia u n̄ ye wure.

¹⁵ Ma Yokanani u da Misipə u Gedalia sɔ̄wa asiri sɔ̄ u nɛɛ, a de n da n Isimɛli, Netanian bii wi go, kpa goo u kun yɛ. Nge mban sɔ̄na kaa de u nun go, kpa Yuda be ba mɛnɛ mini bu maa yarina kpa ben gabu bu gbi.

¹⁶ Ma Gedalia u Yokanani wisa u nɛɛ, a ku Isimɛli go, domi ye a gerua win sɔ̄ mi, weesa.

41

¹ Adama wɔ̄ gen suru nɔ̄ba yiruse sɔ̄, yera Isimɛli u na Misipə Gedalian mi. Isimɛli wi, u sāawa sina bii ka maa sina asakpə. Tambu wəkura ba nùn swĩima ba ka na mi. Sanam mɛ ba sɔ̄ ba dimə ka Gedalia,

² yera Isimɛli ka tən be ba nùn yɔ̄sirima mi, ba seewa sannu sannu ba Gedalia takobi səkura ba go, wi, wi Babilonin sina boko u gɔsa u ka Yudan tem kpara mi.

³ Isimɛli wi, u maa Yudaba kpuro ka Babilonin tabu kowo be ba wāa mi go.

Isimɛɛli u tɔmbu wɛnɛ go

⁴ N deema goo kun yɛ ma Gedalia u gu. Ye n kua sɔɔ yiru, win gɔɔn biru,

⁵ yera tɔmbu wɛnɛ gabu ba seema saa Sikɛmu ka Silo ka Samarin di. Tɔn be, ba ben toba kɔna, ben yānu nu gɛɛkire ma ba tii murura baama nuku sankirarun sɔ. Mɛya ba maa alikama sɔɔwa ka turare bu ka Yinni Gusunɔ yākuru kua Yerusalemuɔ win sãa yerɔ.

⁶ Yera Isimɛɛli u seewa Misipan di u da u ka bu yinna swaaɔ, u sumɔ. Ye u tura ben mi, ma u nɛɛ, i na su da Gedalian mi.

⁷ Adama ye ba dua wuuɔ, yera wi ka win tɔmbu ba tɔn be mwa ba sakira. Ma ba ben gonu kpɛɛ dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ.

⁸ N deema be sɔɔ, u n̄ tɔmbu wɔkuru go yèn sɔ ba raa n̄n̄ sɔɔwa ba nɛɛ, u ku bu go, be, ba alikama ka gbɛɛ, ka gum ka tim berua yakasɔ.

⁹ Dɔkɔ kpiri tè sɔɔ u tɔn ben gonu doke mi, ta sãawa te Asa u dera ba gba sanam mɛ wi ka Basa Isireliban sina boko ba tabu m̀. Te sɔɔra u tɔn goo ni yibia.

¹⁰ Yen biru, u be ba tiara mi yoru mwɛɛra u ka doona ka sina bokon bii wɔndiaba ka sere tɔn be Nebusarada, kɔsobun wirugii u Gedalia deria. Be kpurowa u yoru mwɛɛra u ka da Amɔniban mi.

Ba yoo be Isimɛɛli u mwɛɛra

yakia

¹¹ Yokanani, Karean bii, ka Yudaban tabu sinam be ba wãa ka wi, ba nua kɔsa ye Isimɛɛli u kua.

12 Yera ba tabu durɔbu sua ba da bu ka Isimɛɛli wɔri. Ma ba nɔn deema yeru bɔkɔwɔ ge ga wɔa Gabaonɔ.

13 Tɔn be Isimɛɛli u mwɛɛra mi, ye ba Yokanani wa ka win tabu sinambu, yera ben nuki dora.

14 Ma be kpuro ba Isimɛɛli deri, ba da ba Yokanani deema.

15 Adama Isimɛɛli wi, u duka yakura Yokananin min di ka tɔmbu nɔɔba ita gabu, ma u da u wɔa Amɔniban mi.

16 Yokanani ka win tabu sinam be, ba tɔn be ba tie mwɛɛra Isimɛɛlin nɔman di, be u raa mwɛɛra sanam mɛ u Gedalia go. Bera tabu kowɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sina bokon sɔm kowɔbu. Be kpurowa u mwɛɛrima saa Gabaonin di.

17 Ma ba da ba wɔa sɔbun sɔbia yeru garun mi, te ba ra soku Kimuhamu Betelehemun bɔkuɔ. Yen biru, ba kpikiru da Egibitiɔ.

18 Domi ba Babilonigibun berum mɔ yɛn sɔ Isimɛɛli u Gedalia go wi Babilonin sina boko u kua Yudaban kparo.

42

Yudaba ba Yeremi bikia

u bu Gusunɔ kana

1 Yera tabu sinam be ba raa kpikiru sua, ka Yokanani, Karean bii, ka Yesania, Hoseen bii, ka tɔn be ba tie kpuro, saa wirugibun di sere ka bwɛɛbwɛɛbɔ, ba na ba Yeremi sɔɔwa ba nɛɛ,

2 a de a nɔ ye sa nun bikiamɔ. A sun Gusunɔ kanɔ, bɛsɛ be sa tien sɔ, domi sa raa dabi, adama tɛ sa kaara, nge mɛ a waamɔ.

3 A Gusunɔ wunen Yinni kanɔ u sun sɔɔsi mi sa ko da ka ye sa ko ko.

⁴ Ma Yeremi u bu wisa u nɛɛ, na nua. Kon Gusunɔ bɛɛn Yinni kana nge mɛ i man bikia kpa n wurama n bɛɛ sɔ̄ ye u man sɔ̄wa. Na n̄ bɛɛ gāanu beruammɛ.

⁵ Ma ba Yeremi wisa ba nɛɛ, sa wura su ko mam mam ye Yinni Gusunɔ u koo nun sɔ̄ su ko. Wiya u koo ko bɛɛn seeda dio gemgii ka naanɛgii sà kun bɛɛn nɔɔ mwɛɛru yibie.

⁶ Wee bɛɛra sa nun gɔra a sun Gusunɔ bɛɛn Yinni bikia. Yen sɔ̄, sa ko ko ye u sun sɔ̄wa su ko, baa yà kun sun wɛre. Ka mɛ, sa ko n nuku dobu mɔ̄ yèn sɔ̄ sa n̄n mɛm nɔɔwammɛ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

⁷ Sɔ̄ wɔ̄kurun biru, Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa.

⁸ Ma Yeremi u Yokanani, Karean bii sokusia ka tabu sinam be ba n̄n swīi ka sere ben tɔmbu kpuro be ba wāa mi, wirugibu ka bwɛɛbwɛɛbu.

⁹ Ma u bu sɔ̄wa u nɛɛ, wee bɛɛya i man gɔra n Gusunɔ bɛɛ Isireliban Yinni bikia. Ye u man sɔ̄wa wee. U nɛɛ,

¹⁰ ì n sina tem mɛ sɔ̄,
u koo de bɛɛn tɔmbu bu tāsì.
U n̄ maa bu goomɔ.

U koo bɛɛ swīiwa i n nuuru mɔ̄.
U n̄ bɛɛ wukamɔ,
u n̄ maa derimɔ kōsa yu bɛɛ deema
ye u raa bwisika u bɛɛ kua.

¹¹ N n mɛn na, i ku maa Babilonin sina bokon berum ko.

Domi wi, Yinni Gusunɔ u ko n ka bɛɛ wāa kpa u bɛɛ faaba ko.

¹² Wi, Gusunɔ u koo de u bɛɛn wɔn wɔndu wa.
Kpa u de i wurama bɛɛn temɔ.

¹³ Adama ì n nɛɛ, i n̄ wi, Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔwammɛ, i n̄ sinamɔ tem mɛni sɔ̄,

14 i ko i dawa Egibitiᵒ mi i ñ tabu wasi, baa bin kᵒban swĩi i ñ nᵒᵒmᵒ, i ñ maa dīanu biamᵒ, yen sᵒ, miya i ko sina,

15 tē i swaa dakio ye Gusunᵒ, bεε Isireliban Yinni wi u wᵒllu ka tem mᵒ, u gerumᵒ. U nεε, bεε Yuda be i tie, ì n gᵒru doke i ka da Egibitiᵒ ka gem,

kpa i n wāa mi,

16 sanam mεya taa bìn berum i mᵒ, bu koo bεε deema Egibiti mi.

Gᵒᵒ tèn weeweenu i maa mᵒ mi, ta koo bεε deema, kpa i gbisuku mi gia.

17 Be ba gesi nia kua bu ka da Egibitiᵒ bu kuke, ba koo ghiwa tabu sᵒᵒ, ka gᵒru sᵒᵒ, ka baranu sᵒᵒ. Ben goo kun kisiramᵒ kᵒsa yen di ye u koo bu surema mi.

18 Yeremi u nεε, wee ye Gusunᵒ, Isireliban Yinni wi u wᵒllu ka tem mᵒ u gerua. U nεε, nge mε u Yerusalemugibu win mᵒru seesi, nge mεya u koo maa bεε ye seesi, ì n da Egibitiᵒ. Saa ye sᵒra ba ko n da ka bεen yĩsiru tᵒmbu bᵒrusi, ñ kun mε, bu ka goo gāa kᵒsunu sie, kpa bu bεε gem i seku bakaru wa kpa i kun maa sine tem mε sᵒᵒ.

19 U maa nεε, i ku Egibiti da, bεε be i tie Yudaban bweseru sᵒᵒ. I de i n yē ma u bεε ye yinariwa gisᵒ.

20 Sanam mε i man gᵒra n bεε Yinni Gusunᵒ kana, ye na wurama, i gerua i nεε, n bεε sᵒᵒwᵒ mam mam ye Gusunᵒ bεen Yinni u man sᵒᵒwa kpa i ye ko. Adama weesa i tii kua.

²¹ Domi gisɔ, na ka win wisibu na adama i ñ bin gabu swaa daki bi u nɛɛ, n bɛɛ sɔ.

²² Tɛ, mi i dɔɔ i sina mi, i n yɛ ma tabu sɔɔra i ko i gbi, ñ kun mɛ gɔɔru sɔɔ, ñ kun mɛ baranu sɔɔ.

43

Ba ka Yeremi da Egibitiɔ

ka dam

¹ Sanam mɛ Yeremi u gari yi tɔn be ba wɔa mi kpuro sɔɔwa, yi Gusunɔ ben Yinni u nɛɛ, u bu sɔ,

² yera Asaria, Hoseen bii, ka Yokanani, Karean bii, be kpuro ba Yeremi wisa ka tɔn piiburu ba nɛɛ, ye a gerua mi, weesa. Gusunɔ bɛsɛn Yinni kun nun sɔɔwa a sun sɔ, su ku Egibiti da.

³ Adama Baruku, Nɛriyan biiwa u nun bɔriemɔ a ka sun sɔ su ku da mi, domi u kɔwa Babilonigibu bu sun mwɛɛri bu go, ñ kun mɛ bu sun yoru mwa bu ka da ben temɔ.

⁴ Nge meya Yokanani, Karean bii, ka tabu sinambu kpuro ka ben tɔmbu kpuro ba yina bu Yinni Gusunɔn gari nɔ ye u nɛɛ, bu de bu sina ben tem mi.

⁵ Yera Yokanani ka tabu sinam be, ba ka Yuda be ba tie da Egibitiɔ, be, be ba raa kpikuru da tem tukumɔ ba wurama,

⁶ tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sina bokon bii wɔndiaba, be kpuro gesi be Nɛbusarada, kɔsobun wirugii, u Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deria. Ma ba ka Yerehin tii da ka maa Baruku Nɛriyan bii.

⁷ Ba da ba wɔa Egibitin wuu ge ba mɔ Tapanesiɔ. Nge meya ba ñ ka Gusunɔn gere mem nɔwɛ.

Ba koo Egibiti tabu wɔri

8 Sɔɔ teeru Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa Tapanesiɔ u nɛɛ,

9 a kpee bakanu suo kpa a da a nu sike Yudaba kpuron wuswaaɔ mi ba ra birikiba wɔ ye ya wɔa Egibitin sina kpaarun kɔnnɔwɔ Tapanesiɔ.

10 Kpa a Yudaba sɔ a nɛɛ, ameniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua. Na nɛɛ, wee, kon de bu Nebukanɛsaa, nɛn sɔm kowo kasum da kpa n win bandu swi kpee ni a sikuan wɔllɔ kpa u win sina gɔna tɛria mi,

11 kpa u Egibitigibu sɛɛyasia. Be u koo go, u go, be u koo mwɛɛri u ko yobu kpa u mwɛɛri, be u koo maa sakiri ka takobi, kpa u sakiri.

12 Kpa u ben bɔu dia dɔɔ mɛni, kpa u bɔu nin tii gura kpa u maa ben yɔnu gura ya kun nɔn sɛsie kpa u yari min di ka bɔri yɛndu, nge mɛ naa kparo u ra win kpara yaberu sebe u n doonɔ.

13 U koo Beti Semɛsin bwɔarokunu kɔsuku, kpa u bɔu dia ye ya tie dɔɔ mɛni Egibiti mi.

44

Gari yi Yinni Gusunɔ u Yuda

be ba kpikuru da Egibitiɔ

sɔɔwa

1 Yinni Gusunɔ u Yuda be ba wɔa Migidoliɔ ka Tapanesiɔ ka Menfisiɔ ka Paturɔsiɔ Egibitin temɔ sɔɔwa saa Yeremin min di u nɛɛ,

2 wee, ye nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni na gerua. Na nɛɛ, i kɔsa ye kpuro wa ye na Yerusalemu kua ka Yudan wuu si su tie. Wee, su kua bansu. Goo maa sari mi.

³ Domi ba kōsa kua ba nen m̄aru seeya ye ba ka da ba b̄unu yākuṅu kuamm̄e ni b̄eε ka b̄een baababa i n̄ daa yē.

⁴ Na b̄eε nen s̄am̄obu ḡoria saa yellun di bu ka b̄eε s̄ō, i ku s̄āa k̄osu nini ko, ni nen tii na tusa.

⁵ Adama i n̄ man sw̄aa daki. I n̄ b̄een kom k̄osum deri. I n̄ maa b̄ūu yāku kobu deri.

⁶ Ma na ka b̄eε m̄aru kua gem gem. Na Yudan wusu ka Yerusalemun sw̄eε kpeerasia ma ye kpuro ya kua bansu, nge m̄e i waam̄o gis̄o.

⁷ Yen s̄ō tē, am̄eniwa n̄e, Gusun̄o Isireliban Yinni, n̄e wi na w̄ollu ka tem m̄o, na gerua. Na n̄eε, mban s̄ōna i tii durum baka yeni s̄abim̄o ye i ka dera ba kur̄abu ka dur̄abu ka bibu ka bii w̄ēenu go sere goo kun maa tie.

⁸ I k̄īwa i nen m̄aru seeya ka b̄een b̄ūu yāku kookoo si i m̄ò Egibitīo mi i w̄āa? I k̄īwa i tii kam ko, kpa i ko b̄origibu ka sekurugibu handunia ye s̄o?

⁹ I duariwa k̄ōsa ye b̄een baababa ka b̄een sinambu ka ben kur̄abu ka b̄een tii ka b̄een kur̄abu i kua Yudāo ka Yerusalem̄o?

¹⁰ Wee, sere ka tē i n̄ tii kawē i ḡōru ḡosie. I n̄ man nasie, i n̄ maa nen woodaba sw̄īi ye na b̄eε ka b̄een baababa w̄ē.

¹¹ Yen s̄ōna n̄e, Gusun̄o Isireliban Yinni, n̄e wi na w̄ollu ka tem m̄o na b̄eε biru kisi ma na b̄eε k̄ōsa kua n̄ ka b̄eε Yudaba kpuro kam koosia.

¹² Kon Yuda be ba kpikuru da Egibitīo kam koosia. Egibiti miya ba koo gbi kpuro. Ba n̄ goo burem̄o. Ba koo gbiwa tabu s̄o, ka ḡōru s̄o kpa bu bu gem bu sekuru wa, kpa ba n̄ da ben ȳis̄iru sie bu ka goo b̄ōrusi, n̄ kun m̄e bu n̄n̄ ḡāa k̄ōsunu gerusi.

¹³ Kon bu s̄eεyasiawa nge m̄e na Yerusalemugibu s̄eεyasia ka tabu, ka ḡōru, ka maa baranu.

14 Kon de ben fiiko bu kpikuru su. Be baasi, goo kun kisiramə. Goo kun maa wee Yudan temə baa me ba ko n kī bu wurama amēn biru.

Ba Asitaate yākuru kuamme

15 Yera be kpuro be ba yē ma ben kurəbu ba ra būnu turare dōo dokeye ka tən kurə dabinu kpuro be ba wāa mi, ka tən dabi te ta tie Paturəsiə, Egibitin tem mi, ba Yeremi sōowa ba nēē,

16 sa n̄ gari yi mēm nəowammē yi a gerua a nēē, yi weewa Yinni Gusunən min di.

17 Sa ko kowa nge mē sa gerua, su būu wi ba m̄ Asitaate turare dōo dokea, kpa su maa n̄n tam tāra nge mē sa ra raa ko, bese ka besen baababa, ka besen sinambu ka besen wirugibu Yudan wusu sōo ka Yerusalemun swēē sōo. Domi saa ye sōora sa ra wa su di su debu, sa n nuku dobu m̄ kpa sa kun wahala gaa wa.

18 Adama saa d̄ma t̄n di sa n̄ maa būu wi turare dōo dokeare, sa n̄ maa n̄n tam tārare, saa min diya sa kpuro bia. Tabu sun di, ma gōora sun go.

19 Ma tən kurə be, ba gerua ba nēē, sanam mē sa būu wi yākunu kuamme, ka besen durəbun yēra. Ba yē ma sa ra būu wi kiraru kue su ka n̄n bēere wē, kpa su n̄n tam tāra temə.

20 Ma Yeremi u tən be kpuro wisa, kurəbu ka durəbu, u nēē,

21 bēē ka besen baababa ka besen sinambu ka besen wirugibu, i ra būu yākunu kue Yudan wusu sōo ka Yerusalemun swēē sōo. Nge weesa? I tamaa Yinni Gusunə kun ye yē? Nge i tamaa u ye duariwa.

22 Aawo, u n̄ ye duari. U ka bēē wasirawa besen kom kōsum sō ka daa kōsa ye i kuan sō. Yen sōna

bɛɛn tem mu kua bansu. Goo maa sari mɛ sɔɔ. Ma mu kua tem bɔruram nge mɛ sa waamɔ gisɔ.

23 Wahala ye, ya bɛɛ deemamɔwa gisɔ yɛn sɔ i bũnu yākuru kua ma i Yinni Gusunɔ torari i n̄ win gere wure, i n̄ maa win sɔɔsinu ka win woodaba ka win kirɔba swĩi.

24 Yeremi u maa tɔn be kpuro, kurɔbu ka durɔbu, sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Egibitiɔ, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua.

25 Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, bɛɛ ka bɛɛn kurɔbu, i nɛɛ, i ko i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni i bũu tɔn kurɔ wi ba mɔ Asitaate kua. Wiya i ko i turare dɔɔ dokea, kpa i maa n̄n tam tãra temɔ. Wee, i maa ye kua.

26 Yen sɔ tɛ, i swaa dakio i nɔ ye wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔɔmɔ. U bɔrumɔ ka win yĩsi bakarua ma Egibitin tem kpuro sɔɔ, Yuda goo kun maa bɔrumɔ ka win yĩsiru u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru.

27 U koo dewa kɔsa yu bɛɛ deema, n n̄ mɔ gea. Yuda be ba wãa Egibitiɔ kpuro, ba koo gbiwa tabu sɔɔ ka gɔɔru sɔɔ.

28 Ka mɛ, bɛɛn fiiko ba koo kisira tabun di, kpa bu wurama Yudaɔ. Saa yera, bɛɛ be i da mi kpuro i ko i gia n̄ n nɛn garin na yi kooru, n̄ n maa bɛɛgiin na yi kooru.

29 U koo bɛɛ deema Egibiti mi, kpa u bɛɛ yĩreru wɛ te ta koo bɛɛ sɔɔsi ma kɔsa ye u raa gerua ya koo nawa ka gem. Yĩre tera,

30 u koo Egibitin sunɔ Hofara win yiberɛba nɔmu beria be ba kasu bu n̄n go, nge mɛ u Yudaban sina boko Sedesiasi Nebukanɛsaa nɔmu beria, wi, wi u kasu u n̄n go. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

45

Gari yi Yeremi u Baruku

Sɔɔwa

¹ Sanam me Baruku Neriyān bii u gari yi yorua tireru sɔɔ yi Yeremi u nūn sɔɔwa Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wɔɔ nnese sɔɔra mi. Yen biru Yeremi u Baruku sɔɔwa u nɛɛ,

² wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni, u gerua wunen sɔ.

³ U nɛɛ, a gerumɔ a mɔ, a kam kuawa domi wi, Yinni Gusunɔ u wunen wahala sosimɔ. Ma a weeweenu mɔ sere a wasira. Adama a bia mi kaa wɛra.

⁴ Wee, ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ n nun sɔ. U nɛɛ, u koo ye u raa bana kɔsukuwa, kpa u ye u raa duura wukiri. Yen tubusiana, u koo tem me kpuro sanku.

⁵ U maa nɛɛ, gāa bakana a kasu wunen tiin sɔ?
A ku be nu kasu.

Domi u koo de kɔsa yu na yu tɔmbu kpuro wari. Adama wunɛ u koo wunen wāaru yara mi a da kpuro.

Tera ta ko n sāa nge wunen arumani ye a gura tabu sɔɔ.

46

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa bwese tukunun sɔ.

Ba Egibitigibu kamia

Kaakemisiɔ

² Babilonin sina boko u Egibitin sunɔ Nɛko ka win tabu kowobu kamia Kaakemisiɔ, Efaratin

daarun bəkuə. N deema saa ye səə, Yoyakimu,
Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wǝə
nnese sǝra mi. Saa ye sǝra Yinni Gusunə u gari
yini gerua Egibitin sina boko ka win tabu kowobun
sǝ u nɛɛ,

³ wee Egibitin tabu sinambu ba kuuki mǝ ba mǝ,
i tɛrɛnu sǝru koowo,
bakanu ka piiminu,
kpa i se i tabu da.

⁴ I bɛɛn tabu kɛkɛ be dumi gawe sǝru koowo.
Bɛɛ maasǝbu, i bɛɛn dumi yǝwo,
kpa i bɛɛn tabu furǝsu doke.
I bɛɛn yaasi sunkuo yi balli,
kpa i bɛɛn tarakpenu sebe.

⁵ Adama mba Yinni Gusunə u sere waamə ya
kooramə ben suunu sǝə.
U nɛɛ, be wee ba mwia kpana ba biruku yira
wuramə.

Ba ben tabu durǝbu kamia.
Ma ba duki mǝ, ba n̄ mam biru mɛɛrimə.
Tem mɛ kpuro mu bɛrum duura.

⁶ Kam sǝra be ba sǝu ba duki mǝ.
Baa tabu durǝ damgibu b̄a n̄ duki sua kama.
Domi sǝə yɛsan n̄m geu gia, Efaratin daarun bəkuə,
dabiru ta sokuramə ta wǝrukumə.

⁷ Wara u ka daa te ba mǝ Nilu weenɛ t̄a n̄ yiba.
Wara u ka tu weenɛ sanam mɛ ten tora bə.

⁸ Egibitigiba ba ka tu weenɛ.
Domi ba nɛɛ, nge mɛ Nilun nim mu ra terie ka dam
tem sǝə,
nge mɛya ben tabu kowobu ba koo maa tɛria tem
sǝə,

kpa bu wusu ka sin tǝmbu kam koosia.

⁹ Wee ba mǝ, ben maasǝbu bu seewo fuuku.
Be ba tabu kɛkɛ be dumi gawe dua,

bu duki doo.

Ben tabu durɔbu bu seewo.

Puti ka Kusin tabu durɔbu be ba tɛɛ piiminu nɛni,
ka sere Ludiba be ba sãa tɛn towobu,
bu seewo.

¹⁰ Adama tɔɔ teni, ta ko n sãawa Gusunɔ, wɔllu ka
tem Yinnigiru.

Ta ko n sãawa tɛ sɔɔ u win yiberɛba mɔru kɔsiemɔ.

Takobi ya koo tɔmbu di,

kpa yu yɛm debu.

Tɔn dabi te ya koo go,

Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin sɔ,

ta ko n kpĩ nge yãku yaa

Efaratin daarun goorɔ,

sɔɔ yɛsan nɔm geu gia.

¹¹ Bɛɛ Egibitigibun tabu kowobu,

baa ì n seewa ì da Galadiɔ ì tim kasu, kama.

Bɛɛn mɛɛra ya ñ kpeemɔ.

¹² Bwesenu kpuro nu koo nɔ

nge mɛ ba bɛɛ sekuru doke.

Domi ba koo bɛɛn dɛsirun kuuki nɔ baama.

Bɛɛn tabu durɔbu ba ko n bãarimɔwa.

Bà n yinna, ba koo wɔrukuwa sannu.

Nɛbukanesaa u Egibiti wɔri

¹³ Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔɔwa
sanam mɛ Babilonin sina boko, Nɛbukanesaa u na
u Egibiti wɔri. U nɛɛ,

¹⁴ a Egibitigibu nɔɔsio

ka be ba wãa yen wuu si ba mɔ Migidoli, ka Mɛnfisi,

ka Tapanesi sɔɔ,

a nɛɛ, ben baawure u seewo u sɔɔru ko.

Domi ba bu tabu wɔrima baaman di.

¹⁵ Ben tabu durɔ damgibu ba wɔruka.

Ba ñ kpĩa ba ka tii yinɛ.

Nε, Yinni Gusunɔwα na bu fuka.

16 Na dera ben tabu kowo dabiru ta sokura ta wɔruka.

Ma ba mɔ, bu seewo bu wura ben temɔ
mi ba bu mara, mi tabu sari.

17 Nε, Yinni Gusunɔ na nεε,
bu Egibitin sunɔ yĩsi kpaaru kɛɛyɔ
bu nεε, woo kanɔ.

U dera saa gea nùn doonari.

18 Nε Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
nε wi na sāa sina boko,
sere ka nεn wāaru,
nge mε ba yē ma guu te ba mɔ Tabori
ta guu ni nu tie gunum kere,
ka nge mε ba yē ma guu te ba mɔ Kaameli
ta wāa nim wɔkun bɔkuɔ,
nge mεya ba n yē kam kam
ma yiberɛba ba koo na bu bu wɔri.

19 Bεε Egibitigibu, i sɔɔru koowo i bεεn yānu gura,
ba koo bεε yoru mwεεri.

Domi wee, Mεnfisi ya koo ko bansu.

Goo kun maa sinamɔ ye sɔɔ.

20 Bεε Egibitigibu, i sāawa nge naa gbiiba ye ya wā.
Adama wee, daru swāa gaa ya wee
saa sɔɔ yēsan nɔm geu gian di,
yu ye wɔri.

21 Bεεn tabu kowo be ba ra bεε somi gobin sɔ,
ba bɔɔru nge naa gumgia.

Ka mε, ben tii ba koo biruku yira wura
bu duki yakikira.

Domi nɔni swāara koo bu wɔri.

Ben sεɛyasiabun saa ya tura.

22 Egibitigiba duki mɔ
nge wεε yi yi doonɔ wɔkinu sari.

Domi yiberɛba ba bu wɔrimɔ ba suririmɔ,
nge dāa buro wi u dāa suririmɔ ka gbāa, dāa sɔwɔ.

23 Baa mɛ ben dāa sɔ ga kpā

sere goo kun kpɛ u du mi,

ka mɛ, ba koo gu bɔriwa.

Domi yiberɛ be, ba twee dabiru kere.

Goo kun kpɛ u ben geeru gia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

24 Egibitigiba wāa sekuru sɔɔ.

Domi wee, ba bu sɔ yɛsan nɔm geugibu nɔmu
sɔndia.

25 Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu
ka tem mɔ, na maa nɛɛ, kon bũu wi ba mɔ Amɔɔ
sɛɛyasia wi u wāa Tebesiɔ, ka Egibitin sunɔ, ka
Egibitigibu kpuro ka ben bũnu ka ben sinambu, ka
sere maa be ba Egibitin sunɔ wi naanɛ sāa.

26 Kon bu Nebukanɛsaa, Babilonin sina boko ka
win sɔm kowobu nɔmu bɛria, be ba kasu bu bu go.

Adama yeniban biru, Egibiti ya koo wurama nge
yellu. Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba yakia

(I maa mɛɛrio 30:10-11)

27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,

bɛɛ, nen sɔm kowobu,

i ku bɛrum ko, i ku maa nanda.

Domi kon bɛɛ wɔrama saa tontonden di.

Kon bɛɛn bweseru yakiamaa saa yorun di.

I ko i wurama i wɛra,

i n wāa bɔri yɛndu sɔɔ.

Goo kun maa bɛɛ nɔni sɔɔmɔ.

28 I ku bɛrum ko.

Yinni Gusunən takobi, domma kaa wēra.
 A wuro wunen kararə,
 kpa a n wāa mi sēε.

⁷ Aməna ya koo ka wēra.

Domi Yinni Gusunən tiwa u ye wooda wē,
 yu ka Asikalonigibu ka nim wōkun goonugibu
 wəri.

48

Gari yi Yinni Gusunə u gerua

Məabuban s̄

¹ Wee ye Gusunə Isireliban Yinni wi u wəllu ka
 tem mə, u gerua Məabuban s̄. U nεε,
 Nεbo ya kam kua
 domi wee ba yen yānu gura.
 Kiriataimu ya wāa sekuru s̄ə
 domi ba ye mwa.
 Misigabu ya wāa sekuru s̄ə,
 domi ba ye kəsuka.

² Məabun bεεε ya kpa.

Ma ba bwisikumə bu Hεsiboni kam koosia.
 Ba mə, su da su ye kam koosia
 kpa ya kun maa wāa handunia s̄ə.

Wunε Madimēni, kaa ko bansu,
 domi wee ba nun tabu wərimam wee.

³ Ba faaba kanamə saa Koronaimun di, ba mə,
 wee ba bεsən yānu guramə.

Wee ba kpuro kəsukumə.

⁴ Ba Məabu kam koosia.

Ma bibun nəə ga nəramə.

⁵ Ba wuri wennε guu te ba mə Lusitiə,
 ma nuku sankiranun kuuki yi saramamə saa Ko-
 ronaimun guurun di.

⁶ Ba m̀, i duki yakuro, i b̄een w̄āru w̄ara,
kpa i da i n w̄ā nge gbeeku ketekunu gbaburɔ.

⁷ Domi i b̄een naan̄e dokewa b̄een n̄oman s̄amburu
ka b̄een arumaniba s̄ɔɔ.

Wee, t̄ē ba koo b̄een tii mw̄eri
kpa bu b̄een b̄ūu wi ba m̀ Kem̄asi
ka win ȳāku kowobu ka win wirugibu
yoru mwa bu ka doona.

⁸ Be ba koo bu kam koosia mi.

Ba koo duwa wuu baagere s̄ɔɔ.

Gen gaga kun kisiram̄o ben n̄oman di.

Ba koo kpuro kam koosiawa w̄awi s̄ɔɔ ka tem t̄eri
s̄ɔɔ.

Yinni Gusun̄wa u yeni gerua.

⁹ U maa n̄e,

i M̄abuban sika s̄ɔru koowo,
domi ben ḡɔ turuku kua.

Ben wusu su koo ko bansu.

Goo kun ko n maa w̄ā si s̄ɔɔ.

¹⁰ Be ba Gusun̄n s̄amburu m̀ ka atafiru, u bu
b̄rusio.

Be ba yinam̄o bu t̄ambu go ka takobi,

Gusun̄o u bu b̄rusio.

¹¹ Wee, saa yellun di, M̄abuba ba w̄ā b̄eri yendu
s̄ɔɔ.

Ba ñ yoru diire gam.

Ba s̄wa kpet̄e nge tam k̄ar̄u.

Ba ñ bu ḡsiare gam s̄ɔ nge tam.

Ben dobu ka ben wani kun k̄sa.

¹² Yen s̄na n̄e, Yinni Gusun̄o na n̄e, t̄oru gara sisi
t̄e s̄ɔ kon bu t̄ambu surema bu bu ḡsie wekenu
ganu s̄ɔ, kpa bu weke ni k̄suku.

13 Mɔabu be, ba koo sekuru wa ben bũu wi ba m̀
Kemɔsin s̄, nge mε Isireliba ba sekuru wa bũu wi
u w̄aa Beteliɔn s̄, domi wi s̄ɔra ba ben naane doke.

14 Bεε Mɔabuba, am̄na i ko i ka kp̄i i gere i nεε,
i s̄awa tabu dur̄abu be ba w̄aa tabun s̄.

15 Domi wee, i kam kua.

Bεen wusu su d̄ɔ mwaara.

Ma yiber̄eba ba bεen aluwaasi dangibu mweera ba
sakira.

Yeniwa sina boko u gerua. Win ȳsira Gusun̄,
wallu ka tem Yinni. U nεε,

16 Mɔabun kam kobu turuku kua.

N̄ni sw̄aa te ba koo wa, ta wee fuuku fuuku.

17 Bεε be i w̄aa ben turuku, i ka bu ḡɔ sin̄.

Bεε be i bu ȳ, i bu bikio i nεε,

am̄na n koosina ba ka ban tenin dam bakam mε
kpeerasia mε.

18 Bεε maa Dibonigibu, i bεen sin yee bεεeginu
derio,

kpa i na i sina tem̄.

Domi be ba Mɔabuba kam koosia,

ba wee bu bεε w̄ri,

kpa bu bεen gb̄ara danginu k̄suku.

19 Bεε Aroεεgibu, i doo swaaɔ i m̄eri,

kpa i Mɔabu be ba kpikiru sua bikia i nεε,

m̄ba n kora.

20 Ba koo bεε wisi bu nεε,

ba w̄awa sekuru s̄ɔ ba diirim̄.

I kuuki koowo, i gb̄ara,

kpa i baawure n̄ɔsia Aan̄ɔw̄

ma ba Mɔabuba gura.

21 Yinni Gusun̄wa u bu s̄eyasiam̄ be ba w̄aa
w̄wa s̄ɔ ka yen wuu sini s̄ɔ, si ba m̀, Holoni ka
Yahasi ka Mefati,

22 ka Diboni ka Nebo ka Bēti Dibilataimu,
 23 ka Kiriataimu ka Bēti Gamulu ka Bēti Mēoni,
 24 ka Keriatu ka Botisira, Mōabuban wusu kpuro
 gesi, si su wāa turuku ka tontondea.

25 Ba Mōabuban dam bua,
 ma ben yiiko ya kpa.
 Yinni Gusunōwa u yeni gerua.

26 Mōabuba ba tii sua Gusunōn wuswaa. Yen sō,
 bu bu tam taasio sere bu mu siruku kpa bu bu yē.

27 Bē Mōabuba, i yaayo ma i raa Isireliba yē. I
 raa bu wii gimanu koosi nge be i gbena mwa.

28 Tē, i yario bēen wusun di
 kpa i da i n wāa kpee baaba sō,
 kpa i kpee goominu saari,
 i bēen wāa yenu ko kpee baaba sō.

29 Sa Mōabuban tii suabun gari nua, ka ben tōn
 biaru,

ka sere maa ben woo kanabu,
 ka ben degangam, ka ben nōni yōnnu.

30 Yinni Gusunō u nē, nēn tii, na yē ma ba ra tii
 sue ben gari gerubu sō. Adama ye ba mō kpuro,
 ya ku ra n arufaani gaa mō.

31 Yen sōna na Mōabuba kpuro gō swīyammē.
 Ma na Kiri Heresigibu weeweenu kuammē.

32 Sibiman resem gbaaru, na wuri mō wunen sō.
 Nēn wuri yi, yi Yasēegibugii kere.

Yellu, wunen dāa kāasi yi nim wōku saramō.

Yi mam Yasēen daarun nim dekamō.

Adama wee, kam koosio u yin marum wōri u kam
 koosia.

33 Nuku dobusu womusu kun maa wāa Mōabuban
 gbea.

Goo ku ra maa tam game mi.

Tam sari wekenu sɔɔ.
 Nuku doɓun kuuki kun maa nɔɔramɔ mi,
 ma n kun mɔ tabugii.

³⁴ Hɛsibonigibu ba nɔɔgiru sue ba somiru kanamɔ. Ba ben nɔɔ nɔɔmɔ Elealeɔ, ka Yahasiɔ, ka Soariɔ, ka Koronaimuɔ, ka Egalati Selasiɔ. Domi baa Nimurimun daaru ta kam kua.

³⁵ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon den Mɔabuba kpeerasia, be, be ba yɔɔmɔ ben bɔu turanɔ ba nu turare dɔɔ dokeammɛ.

³⁶ Yen sɔna nɛn gɔru ga sumɔ nge guuru Mɔabuba ka Kiri Herɛsigibun sɔ. Domi ben dukia ye ba gura kpuro ya kam kua.

³⁷ Tɔmbu kpuro ba ben seri ka ben toba kɔna, ba tii murura nɔma yiru kpuro, ba saaki deewa ben nuku sankiranun sɔ.

³⁸ Ba gɔɔ wuri mɔ yɛnu baagere sɔɔ ka sere mi ba ra mɛnnɛ kpuro gesi domi na Mɔabuban tem kɔsuka nge weke te goo kun maa kɪ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³⁹ I gɔɔ swĩiyɔ, Mɔabuba ba wɔruma. Ba biruku yira wura. Anna a sekuru wa. Be ba ka bu sikerennɛ kpuro, ba bu yɛɛmɔ.

⁴⁰ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, yiberɛba ba koo na nge yaberekunu ni nu bɛllimɔ wɔllɔ.

⁴¹ Kpa bu wuu ge ba mɔ Keriɔtu mwa, bu gen gbāranu kɔsuku.

Mɔabun tabu durɔ damgibu ba koo nanda nge tɔn kurɔ wi u yiire u kɪ u ma.

⁴² Ba koo Mɔabuba kpeerasia.

Ben bwesera koo nɔru ko, domi ba nɛ, Yinni Gusunɔ seesi.

⁴³ Wee, ba bu yina ka taa ka suura berie.

44 Wi u duka m̀̀ b̀erum s̄, u koo w̄ariwa suura ye s̄. Wi u maa yara suura yen di, kpa u taa mwaara. Domi kon de M̄abun s̄yasiabun t̄ru tu na. N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

45 Be ba kpikuru sua ba ñ maa dam tie, ba w̄era yeru kasu H̄sibonī. Adama d̄o yari yi koo yari yen sina boko Sihonin dirun di, yi da yi M̄abuban tem n̄o bura yenu ka m̄n guunu di.

46 B̄, M̄abuba, i kam kuawa. B̄ Kem̄sigibu, i kpeerawa. Wee, ba koo b̄en bibu yoru mw̄eri bu ka doona.

47 Adama saa gaa sisi ỳ s̄o kon ka M̄abu be ba yoru mw̄era mi wurama ben tem̄. N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua. Nge m̄ya kon ka M̄abuba s̄yasia.

49

Gari yi Yinni Gusun̄ u gerua

Am̄niban s̄

1 Wee ye Yinni Gusun̄ u gerua Am̄niban s̄. U n̄, mban s̄na b̄u wi ba m̀̀ Malik̄mu u Gadin tem mwa. Mban s̄na win t̄mbu Am̄niba ba Isireliban wusu w̄ra. Isireliba ba ñ bibu m̄wa be ba koo mu tubi di?

2 Yen s̄ t̄, kon de tabun wurenu nu n̄ora ben wuu marō ge ba m̀̀ Raba. Raba ye, ya koo bansu ko,

kpa yen baru kpaanu nu dɔɔ mwaakira.
Nge meya Isireliba ba koo bu gira be, be ba raa bu
gira.

Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³ Bεε, Hesibonigibu, i gɔɔ swĩiyɔ.

Domi ba koo Ayi kam koosia.

Raban baru kpaanugibu, i nɔɔgiru suo i somiru
kana.

I saaki deewo nuku sankiranun sɔ,
kpa i n sirene i n gɔɔ sumɔ.

Domi ba koo been bũu wi ba mɔ Malikɔmu sua,
ka win yaku kowobu ka win wirugibu bu ka doona.

⁴ Bεε Rabagibu, beε be i ku ra mem nɔ,
wee i tii sue been wɔwa ye ya tem gem mɔn sɔ.

Ma i been dukia naane sãa.

Ma i mɔ, wara u koo kpĩ u beε wɔrima.

⁵ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nεε,
wee kon beε nɔni swãaru surema.

Ta koo nawa saa baaman di,
kpa i yarina.

Goo maa sari wi u koo beε menna.

⁶ Adama amen biru kon de be ba yarine mi, bu
wurama.

Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Edɔmuban sɔ

⁷ Wee ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua
Edɔmuban sɔ. U nεε,

bwisi yi kpawa Temaniɔ?

Ben bwisigibun bwisi yi kpawa?

Mana yi kpuro yi doona.

⁸ Bεε Dedanigibu, i gɔsiro,
i duki yakuro i da i kuke kpee baaba sɔɔ.

Domi kon Esaugibu n̄ni swāaru kp̄ɛ
sanam m̄e kon bu s̄eyasia.

⁹ Be ba ra resem s̄ori b̄a n na b̄een mi,
ba ra fiiko deri.

Gben̄bu b̄a n t̄ambu w̄ori,
ba ra suewa ye ba koo kp̄i.

¹⁰ Adama n̄e, Yinni Gusun̄o,
kon Esaun bweseru kpuron yānu gurawa.

Kon bu sikiana ben kuku yenun di.

Ba n̄ kp̄ɛ bu kuke.

Ben bibu ka ben dusibu ka be ba ka bu sikerene
kpuro ba koo gbiwa.

Goo kun tiaram̄o.

¹¹ Baa b̄a n ben bibu deri ba kua gobekuba,

n̄ena kon de ba n wāa,

kpa ben ḡominibu bu man naane ko.

¹² Na maa n̄e, be na n̄ daa s̄eyasiam̄o, kon bu
s̄eyasia. Yera b̄ee, Ed̄muba, i t̄amaa i yara min di?
Aawo, kon b̄ee s̄eyasiawa.

¹³ Na b̄orum̄o sere ka n̄en wāaru ma b̄een wuu
maro B̄otisira ga koo bansu ko kpa n̄ s̄aa sekuru,
kpa t̄ambu ba n da gu sie b̄a n goo b̄orusim̄o. M̄eya
maa b̄een wuu si su tie su koo ko bansu sere ka
baadomm̄a. N̄e, Yinni Gusun̄awa na yeni gerua.

¹⁴ Yinni Gusun̄o u Yeremi lab̄ari yeni s̄ōwa u n̄e,
ba s̄am̄o goo ḡora bwesenun suunu s̄o u nu s̄o u n̄e,
nu m̄ennama nu Ed̄muba w̄ori,
nu seewo nu bu tabu w̄ori.

¹⁵ Domi n̄e, Yinni Gusun̄o, kon bu ko d̄akobu
bwesenu kpuro s̄o,
be t̄amba ko n̄ ḡema.

¹⁶ Ben tii suabu ka ben n̄onigiru ta dera ba k̄ōra.
Be ba wāa kpee baaba s̄o, ka sere gungunun wii
kpiino,

baa bà n wāa yenu kua sere wəllun sɔɔ sɔɔwɔ, nge
gunɔ bakeru,
kon bu surama min di.

Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

¹⁷ Edɔmu ya koo kowa bansu. Be ba sarɔ mi, bà n
ye wa, biti ya koo bu mwa kpa bu wia ko asɔrɔ yen
sɔ.

¹⁸ Domi ya ko n sāawa nge mε ba Sodomu ka
Gomɔra kpeerasia ka yen baru kpaanɔ. Goo kun
maa sinamɔ mi.

¹⁹ Ko na n sāawa nge gbee sunɔ
ge ga yarima Yuudenin gbee surorun di ga dɔɔ gu
nim nɔ.

Kpa n tɔmbu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.

Saa ye sɔɔra kon Edɔmuba sunɔ kpao wē wi nen tii
na gɔsa.

Nge wara u ka man nε.

Wara u koo kpī u man wooda wē.

Sina boko wara u koo kpī u yāra nen wuswaaɔ.

²⁰ Yen sɔ, i swaa dakio i nɔ himba ye na kua
Edɔmuban sɔ,

ka sere kpunaa ye na yi Temanigibun sɔ.

Na nεε, kam kam, kon de bu be kpuro mwεeriwa
nge yāanu

bu ka da tem tukumɔ.

Ba koo ben tem kpuro kam koosiawa.

²¹ Kam koo bin wurenu sɔɔ, tem mu koo yīiri.

Tɔmba koo nɔɔgiru sua bu somiru kana,

kpa ben nɔsu su nɔɔra sere nim wɔkuɔ, ge ba mɔ
Sɔɔ.

²² Wee, yiberɛba ba koo Botisira wukiri nge mε
yaberekunu nu ra yaa gonu kunisi. Yen dɔma te,
Edɔmun tabu durɔ dangibu ba ko n kpasa wɔri
mɔwa nge tɔn kurɔ wi u yiire u kī u ma.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Damasin sɔ

²³ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Damasin sɔ. U
nɛɛ,

yen wuu sini, Hamati ka Aapadi,

sin tɔmba wãa sekuru sɔɔ.

Ba labaari kɔ̃sa nuɔ, ma ba diirimɔ.

Ben laakari ya burisina nge nim wɔ̃kun nim,

sere ya ñ kpĩa ya wuramɛ.

²⁴ Damasigibu ba mwia kpana ba gɔsira bu ka duki
su,

adama ba berum soore.

Ma nuku sankiranu ka wuriribu bu neni

nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.

²⁵ Wuu gèn sɔ na ra n nuku dobu mɔ,

mban sɔna gen tɔmbu ba ñ kpikiru sua.

Wuu bɔkɔ ge, ge ga yĩsiru yara mi,

mban sɔna gen tɔmbu ba ñ gu deri.

²⁶⁻²⁷ Sɔɔ teeru ba koo gen aluwaasiba go gen swɛɛ
sɔɔ. Ba koo maa gen tabu kowobu kpuro kpeerasia,
kpa n de bu gu dɔɔ meni ka Beni Hadadin sina
kpaaru. Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa na yeni
gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ

u gerua Kedaagibu

ka Hasorigibun sɔ

²⁸ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Kedaagibun sɔ

ka bwese ni nu wãa Hasoriɔn sɔ, ni Babilonin sina

boko Nebukanɛsaa u kamia. U nɛɛ,

i seewo i Kedaagibu wɔri.

I be, sɔɔ yari yerugii be kpuro goowo.

²⁹ I ben kuu bekunuginu ka ben yaa sabenu kpuro
guro,

ka ben beka ka ben sɔmunu ka ben yooyoosu,
kpa i kuuki ko baama i bu berum tia.

³⁰ Bɛɛ Hasorigibu i seewo i duki su fuuku,
kpa i da i kuke wɔrusu sɔɔ.

Domi Babilonin sina boko Nɛbukanesaa u kpunaa
kua u ka bɛɛ wɔri.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³¹ U maa nɛɛ,
i doo i bu wɔri be, be ba wɔa bɔri yɛndu sɔɔ, ba sɔ
sɛɛ ben yɛnusɔ.

Ben wusu su n̄ gamboba ka kɔkɔrɔba mɔ,
ma ba ka tɔmbu dɛsire.

³² Yibɛrɛba ba koo ben yooyoosu mwɛɛri
ka sere maa ben yaa sabenu ya n dabi.

Kon bu yarinasia baama,

be, be ba ra ben wii baanu kɔni beri berika.

Kon de yibɛrɛba bu na baaman di bu bu kam
koosia.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³³ Hasorin wuu ga koo ko bansu,

kpa ga n sɔa gbeeku bɔnnun wɔa yeru sere ka
baadommaɔ.

Goo kun maa sinamɔ mi.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

Elamun sɔ

³⁴ Wee ye Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Yeremi sɔɔwa
Elamun sɔ. Saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina
bokon bandun torewa mi.

³⁵ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee, kon Elamugibun tɛnnu bɔɔku
ni nu sɔa ben dam nuuru.

³⁶ Kon bu handunian goonu nne kpuron woo kparema, kpa n bu yarinasia baama. Tem gam sari mi ba ñ ko n wãa.

³⁷ Kon de Elamugibu bu diiri ben yiberɛba ka be ba kasu bu bu gon wuswaaɔ. Nen mɔrun saabu kon bu nɔni swãa bakaru kpɛɛ. Taba kon ka bu go n kpe,

³⁸ kpa n ben sinambu ka ben wirugibu go kpa n nen tiin bandu swĩ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

³⁹ Adama tɔru gara wee tɛ sɔɔ kon de be ba raa yarina mi, bu wurama.

50

Babiloni ya kam kua

¹ Wee gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ ka yen tem kpuron sɔ, saa Yeremin min di. U nɛɛ,

² i bwesenu labaari yeni nɔɔsio.

I yĩrenu koowo nu ka ye gia.

I ye kparo i nɛɛ,

Babiloni ya wɔruma.

Yen bũnu nu sekuru sua.

Bũu ni ba mɔ Bɛli ka Mɛrodaki nu wãa sekuru sɔɔ.

Nin bwãarokunu nu bɛrum soora.

³ Bweseru gara ye wɔrim wee

saa sɔɔ yɛsan nɔm geu gian di.

Ta koo tem mɛ gɔsiawa bansu.

Goo kun ko n maa wãa mi.

Tɔmbu ka yɛɛ kpuro koo yarina min di.

⁴ Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tɔɔ te, Isireliba ka Yudaba ba koo wurama ben temɔ sannu,

ba n sumɔ, ba n nɛ Gusunɔ, ben Yinni kasu.

5 Ba koo Siṓnin swaa bikia,
 bu wərima yen mi,
 kpa bu na

bu ka maṇ arukawani bəke
 ye ba ṅ duarimə sere ka baadommaə.

6 Be, nən tɔmbu, wee ba s̄aa nge yāa ḡṓ
 ge ga raa k̄ṓre.

Ben kparoba raa bu k̄ṓ
 ba dera ba sirene guunu w̄llə
 ba gasirimə gee ka giə,
 sere ba ben w̄aa yeru duari.

7 Yiberε be ba bu wəri gesi,
 ba ra bu gurewa.

Kpa yiberε be, bu neε,
 ba ṅ k̄ṓsa kue.

Be, Isireli ben tiiwa ba Yinni Gusunə torari,
 wi, wi u s̄aa gemgii

ka wi ben sikadoba ba naane s̄aa.

8 Bεε Isireliba, i yario i duki su Babilonin di,
 nge boo ni nu ḡṓ ḡhiiye.

9 Domi wee, kon bwesenu seeya wuu wuuka
 kpa n de nu Babiloni wəri.

Ba koo nawa saa s̄ṓ ȳsan nəm geu gian di,
 kpa bu ye tarusi bu mwa.

Ben s̄εnu nu ṅ kam wərimə.

Baa ben tabu durə turo kun ḡsirə nəm dira.

10 Babilonigibu ba ṅ kisiramə kam koo bin di.

Be ba koo ben yānu gura kpuro,

ba koo nu gurawa ka nuku tia.

Ne, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

11 Bεε Babilonigibu, bεε be i nən arumani gura,
 i nuki dorə.

I n ȳṓkumə nge naa kp̄emi yakasə.

I n sumə nge dum dwεε.

12 Adama i beɛn tem mɛɛrio.

Wee, mu wāa sekuru sɔɔ.

Wee, mu kua bansu, nge tem mi gāanu ku ra kpi.

Ma mu biru wura tem kpuro sɔɔ.

13 Yinni Gusunɔn mɔrun saabu, mu kua bansu.

Be ba koo sara Babilonin tem mi, biti koo bu mwa
kpa bu wia ko.

14 Bɛɛ be i ra tɛndu to,

i na i Babiloni tarusi.

I ye sɛɛnu tweeyo.

I ku yen wɔnwɔndu ko.

Domɪ ya nɛ, Yinni Gusunɔ torari.

15 I tabun kuuki koowo baama
domi Babilonin gani yi wɔruka,
yen gbārara suba.

Wee yen tɔmba nɔma yiiye

ba tii yiberɛba wɛ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye mɔru kɔsiemɔ,

na mɔ, i ye mɔru kɔsieyo.

I ye kuo nge mɛ ya raa gabu kua.

16 Tabu wee ka kam kobu sannu.

I bu goowo be ba duurumɔ

ka be ba gɛɛmɔ.

Baawure u seewo u da win temɔ mi win bwesera
wāa.

17 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

Isireliba ba sāawa nge yāa ni nu kɔɔra

ma gbee sinansu su nu naa swīi.

Asirin sina bokowa u gbia u nu wɔri u gura, ma
Babilonin sina boko u maa na u nu wɔri u kɔsuka.

18 Yen sāna, nɛ Gusunɔ Isireliban Yinni, wi u
wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, kon Babilonin sina boko
ka win temgibu sɛɛyasia nge mɛ na Asirin sunɔ
sɛɛyasia.

19 Adama kon de Isireliba bu wurama ben wãa
yero,

kpa bu ben dñanu yewe guu te ba m̀ Kaameliã

ka Basaniã ka guu te ba m̀ Efaraimuã,

ka sere maa Galadin temã.

Ba ñ maa gãanun yãaru m̀.

20 Yen doma te, ba koo Isireliba ka Yudaban durum
kasu ba kun wa,

domi be, be ba tie mi, kon bu ben durum wõka.

21 Yinni Gusunã u nee,

i Merataimugibu ka Pekodigibu wãrio.

I bu goowo i kam koosia mam mam.

I nen woodaba kpuro yibio.

22 Wee, tabun wurenu nãramã tem me kpuro sã.

Asãrã baka ya tunuma.

23 Babiloni ye ya handunia kpuro kãsuka, nge
matalaka,

yen tii wee, ya kãsikira,

ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sã.

24 Babiloni, na nun yina beria,

ma ya nun mwa a ñ ka baaru.

Wee, tẽ, a kua pirisãm,

domi a ne, Yinni Gusunã wãri.

25 Ma na nen tabu yãnun beru yeru wukia.

Ma na nen mãru sãsi ka tabu yã ni.

Domi ne Gusunã, wõllu ka tem Yinni,

na sãmburu mã te kon ko Babiloniã.

26 Beee handuniagibu kpuro,

i na i Babilonigibun biranu suriri,

kpa i ben yãnu gura i subu subu nge yakasu,

i ye kam koosia.

Gãanu nu ku maa tiara mi.

27 I ben tabu durã damgibu goowo.

I bu sakirio nge yaa sabenu.

Ba kam kua, domi ben tōra tunuma,
tè sɔɔ ba koo bu sɛɛyasia.

28 Yera Isireliba be ba kpikuru suuma
ba na Yerusalemuɔ ba mɔ,
Yerusalemu, Yinni Gusunɔ u nun mɔru kɔsia.
U win s̄aa yee dɛɛraru mɔru kɔsia.

29 I ten towobu mennɔ bu Babiloni wɔri,
kpa bu ben sansani gira bu ka ye sikerena,
kpa bu ku raa de goo u kisira min di.
Bu bu kɔsieyo nge mɛ ben daa ya nɛ.
Bu bu kuo nge mɛ ba raa gabu kua.
Domi ba tii wɔlle sua nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,
nɛ wi na s̄aa Isireliban Yinni Dɛɛro.

30 Yen s̄ɔ, mi ben aluwaasiba ba w̄aa kpuro,
ba koo gbisukuwa, kpa ben tabu kowobun tii bu
gbisuku t̄ɔ te.

31 Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
wunɛ Babiloni, wunɛ wi a tii sue,
na ka nun mɔru s̄aa.
Wunɛn tōra tunuma tè sɔɔ kon nun sɛɛyasia.

32 Wunɛ wi a tii sue mi, kaa fukura a wɔruma.
Goo sari wi u koo nun seeya.
Kon wuu si su ka nun sikerenɛ d̄ɔ doke
kpa u sin tem kpuro di.

33 Nɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka
tem mɔ, na maa nɛɛ,
wee ba Isireliba ka Yudaba dam d̄ɔre
ba bu yoru nɛnusi,
ma ba yinamɔ bu bu ȳsu.

34 Adama nɛ, ben yakio, na dam mɔ.
Nɛn ȳsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.
Kon ka bu yina kpa n ben tem b̄ori yendu w̄ɛ,
kpa n Babilonigibu burisina.

Himba ye Yinni Gusunɔ u yi

Babilonin sã

- 35 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
 i Babilonigibu tabu wɔrio
 ka sere ben wuu bɔkɔ gen tɔmbu
 ka ben sina asakpɔbu ka ben bwisigibu.
- 36 I ben sɔmɔ tii suo be tabu wɔrio
 kpa bu gɔsira wiirɔbu.
 I ben tabu durɔ damgibu wɔrio
 kpa bu nanda.
- 37 I ben dumi ka ben tabu kɛkɛ yi dumi gawe tabu
 wɔrio.
 I tɔn be ba kana ba bu somimɔ tabu sɔɔ, tabu wɔrio,
 kpa bu bɛrum soora nge tɔn kurɔbu.
 I ben dukia wɔrio i gura.
- 38 Ben daanun nim mu gbero.
 Domi tem mi, bũna ba ra sã,
 ma nu dera ba wiru bie.
- 39 Yen sɔna kon de Babiloni yu ko bansu sere ka
 baadommaɔ,
 kpa purukanu ka taataanu nu na nu n wãa mi.
- 40 Kon Babiloni ye kɔsukuwa nge Sodomu ka
 Gomɔra
 ka sin wuu si nɛ, Yinni Gusunɔ na kam koosia.
 Goo kun maa sinamɔ mi.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
- 41 Wee, bweseru gara wee saa sɔɔ yẽsan nɔm geu
 gian di.
 Bwese te, ta kpã.
 Ten sinambu ba dam mɔ.
 Be wee, ba swaa mɔ ba wee saa tontonden di.
- 42 Ben tabu kowobu ba takobi ka tema neni.
 Ba ñ wɔnwɔndu mɔ, ba bɔɔbu.
 Ba wɔki nge nim wɔkun nim.
 Ba dumi yɔɔwa ba swĩine swɛɛ swɛɛ.

Ba tabun sǎaru sǎa bu ka Babilonigibu wǎri.

⁴³ Ye Babilonin sina boko u labaari ye nua,
yera win gǎma dwiia.

Berum ka wuriribu nǎn mwa
nge tǎn kurǎ wi u yiire u kǐ u ma.

⁴⁴ Nε, Yinni Gusunǎ, kon wuu gbǎraruguu wǎri
nge gbee sunǎ ge ga yarima

saa Yuudenin gbee surorun di,
kpa n gen tǎmbu kpuro yarinasia subaru sǎǎ.

Saa ye sǎǎ, kon bu sunǎ kpao wε
wi nen tii na gǎsa.

Nge wara u ka man nε.

Wara u koo kpǐ u man wooda wε.

Sina boko wara u koo kpǐ u yǎra nen wuswaaǎ.

⁴⁵ Yen sǎ, i swaa dakio i nǎ himba ye na yi
Babiloni ka yen tǎmbun sǎ.

Na nεε, kam kam kon de bu be kpuro gura
nge yǎanu bu ka da tem tukumǎ.

Ba koo ben wǎa yeru kpuro kam koosiawa.

⁴⁶ Babilonin kam koo bin wurenu sǎǎ,
tem mu koo yǐiri,

kpa wǎki bakanu nu se saa handunian baama
kpuron di.

51

¹ Wee ye Yinni Gusunǎ u gerua Babilonin sǎ. U
nεε,

kon de woo gu Babiloni swee,

ye ka yen tǎmbu,

kpa gu bu kam koosia.

² Kon de tǎmbu bu bu yarinasia

nge mε woo ga ra yakasu yarinasie.

Tǎǎ kǎsu te sǎǎ, ba koo ye wǎrima baaman di.

³ Tɛn towobu bu wuu gen tɔmbu tweeyo.
 Bu yɛro tweeyo wi u win tarakpe naanɛ sãa.
 Bu ku gen aluwaasiba deri.
 Bu gen tabu kowobu kpuro goowo.

⁴ Kpa bu ben gonu deri
 nu n kpĩ kpĩ ben tem kpuro sɔɔ ka Babilonin
 swɛɛyɔ.

⁵ Domi ba Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛero torari n
 kpã.

Adama wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
 u ka win tɔmbu Isireliba ka Yudaba wãa.

⁶ I duki yario Babilonin di.

Baawure u win wãaru wɔro,
 kpa u ku raa gbi Babiloni ye sɔɔ,
 ye, ye ya koo ko bansu mi.

Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tɔra tunuma.
 U koo Babilonigibu ben kookoosun are wɛ.

⁷ Babiloni ya raa sãawa nge nɔra wuragia Yinni
 Gusunɔn nɔma sɔɔ.

Yera u ka handuniagibu tam wɛ ba nɔra
 sere mu bu go ba wiru bia.

⁸ Wee subaru sɔɔ, Babiloni ya wɔruma ya kɔsikira.

I gɔɔ swĩiyɔ yen sã,
 kpa i ka tim na i doke mi ya bosu wa.
 Sɔrɔkudo ya koo bekura.

⁹ Sɔɔ be ba wãa mi, ba nɛɛ,
 sa Babiloni tim kã,
 adama ya ñ bekure.

Su ye deri su gɔsira bɛsɛn temɔ,
 domi yen sɛɛyasia bi, bu kpã
 sere bu nɔra handunia kpuro sɔɔ.

¹⁰ Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun siria.
 Su da Siɔniɔ su kpara ye u sun kua.

11 Yinni Gusunɔ u kī u Babiloni kam koosia, kpa u win sāa yee dɛɛraru mɔru kɔsia. Yen sɔna u Mɛdiban sinambu dam kɛmɔ bu ka ye wɔri.

I bɛɛn sɛɛnun nɔsu sɔnwɔ,
kpa i bɛɛn tɛɛnu sua.

12 I yīreru koowo kpa i Babiloni wɔri.

Wuun kɔsobu, bu wureo bu yɔrɔ sɔmɛ ben kɔsu yerɔ.

I Babiloni yɔru bwɛɛyɔ.

Domi ye Yinni Gusunɔ u yɔrari u ko ye sɔɔ,
u koo ye kowa.

13 Wunɛ Babiloni, wunɛ wi a sɔ daa bakanun bɔkuɔ,
wunɛ wi a dukia yiba,
wee wunɛn kpeerun tɔru ta tura.

Wunɛn binɛ ya koo kpe.

14 Domi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u bɔrua u nɛɛ, sere ka win wāaru,
u koo nun tɔmbu kparema nge twee
kpa bu nun nasaran kuuki koosi.

Yinni Gusunɔn yiiko

15 Yinni Gusunɔwa u tem taka kua ka win dam.
Wiya u maa handunia swīi ka win yēru,
ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.

16 U n nɔɔgiru sua u wooda wɛ,
nim mu ra kpaasinɛwa wɔllɔ,
kpa guru winu nu n sīimɔ,
kpa guru maakinu nu de gura yu nɛ,
kpa woo gu seema gen wāa yerun di.

17 Tɔmbu bā n ye kpuro mɛɛra,
ba ra biti soorewa,
kpa sekuru tu bwāarokunun sekobu mwa,
domi nu sāawa weesu, nu n wāaru mɔ.

18 Nu sãawa kam dirum me mu tãmbu nãni
wãkumã.

Ni kpuro nu koo doonawa
sanam me Yinni Gusunã u koo nu seeyasia.

19 Adama Gusunã u ñ sãa nge bwãaroku ni.

U sãawa Isireliban arumani.

Wiya u kpuro taka kua,

wiya u maa Isireliba mã.

Win yĩsira Gusunã, wãllu ka tem Yinni.

Babilonin kpeeru

20 Yinni Gusunã u nee,

Babiloni, a raa sãawa nge nen matalaka baka tabu
sãã.

Wuna na denda na ka bwese dabinu kãsuka,
ma na nin bannu surura.

21 Wuna na maa denda na ka maasãbu

ka ben dumi kãsuka,

ka tabu keke yi dumi gawe ka yin kparobu,

22 ka durãbu ka kurãbu,

tãkãnu ka bibu, aluwaasiba ka wãndiaba.

23 Wuna na maa denda na ka yãa kparobu ka ben
yãanu kãsuka

ka gbaa wukobu ka ben naa wukuba

ka sinambu ka ben sina asakpãbu.

24 Adama ne, Yinni Gusunã na nee,

kon wunẽ Babiloni ka wunen tem tãmbu kãsie

wunen nãni biru kãsa ye i kua Siãniã.

25 Kon nun wãrima, wunẽ wi a sãa

nge guu te ta handuniagibu kpuro kam koosia.

Kon nun nãma demie,

kpa a binda a wãruma temã.

Kaa kowa nge guu te ta dãã mwaara.

26 Baa wunen kperu garu,

ba ñ maa suamã bu ka dirun koru swĩi.

Kaa kowa bansu sere ka baadommaa.

Nε, Yinni Gusunawa na yeni gerua.

²⁷ I tabun gidi bəra yōrasio i Babiloni wəri.

I kəba soowo kpa bwesenu nu menna.

I nu sōru koosio.

I sinam be ba wāa Araratio ka Minio

ka Asikenasio mennama bu Babiloni tabu wəri.

I tabu sinambu gāsio

kpa i de dumi yi se nge twee

yi bu wəri.

²⁸ I bwesenu kpuro sōru koosio

n mam nεere Mēdiban sinambu

ka ben bera ka beran wirugibu

ka sere tən be ba wāa ben tem sōo kpuro.

²⁹ Wee tem mu yīirimə.

Yinni Gusunən himba ya koo kora Babiloni sōo.

U koo de yu ko bansu.

³⁰ Yen tabu durəbu ba koo kpāna bu maa tabu ko.

Ba koo da bu kuke kuku yee damginu sōo.

Ben dam mu koo kpe,

kpa bu ko nge tən kurəbu.

Ben gbāra kənnəsū ko n wukiare,

kpa bu ben yenusu dōo doke.

³¹ Səməbu ba ko n daamə ba n wuramamə

bu ka Babilonin sina boko sō

ma ba win wuu mwa beri berika.

³² Ba swεε kpuro bōra.

Ba maa kuku yenu kpuro dōo mēni.

Ma tabu durəbu ba wurure.

³³ Amēniwa Gusunə, Isireliban Yinni wi u wəllu

ka tem mə u gerua. U nεε,

wee yiberεba ba koo na bu Babilonigibu suriri

kpa bu bu taaku nge dobi

yi yi wāa doo soo yerə.

*Yinni Gusunɔ**u koo Isireliba somi*

³⁴ Yerusalemu ya nɛɛ,

Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u raa man gura,
ma u man deri nge weke diiru.

U man sɛre nge yaa gɔba,
ma u sua ye ya gea sãa kpuro nɛ sɔɔ.

Yen biru u nɛn tɔmbu gira.

³⁵ Yen sɔ, Babilonigii be, bu nɔni sɔɔro dam mɛ ba
man dɔren sɔ,

kpa yem mɛ ba yari mi, mu wɔri ben wiru wɔlɔ.

³⁶ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua
Yerusalemugibun sɔ. U nɛɛ,
wee, kon bɛɛ sanna.

Kon Babilonin daanu ka yen bwii kpuro gberasia.

³⁷ Babiloni koo kowa bansu
mi gbeeku bɔnu nu ko n wãa.

Tɔnu kun ko n maa wãa mi,
kpa bu ye yɛɛ.

³⁸ Wee yen tɔmba gina sãa nge gbee sinansu si su
kukirimɔ.

³⁹ Adama sanam mɛ ba gari seewa,

kon de bu tam nɔ sere n banda,

kpa ba n nuku dobu mɔ,

kpa mu bu go, bu dweeya sere ka baadommaɔ.

Ba n maa seemɔ.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

⁴⁰ Kon bu sakiriwa nge yãanu ka bonu yaa goo yerɔ.

Ba Babiloni gɔɔ swĩiyammɛ

⁴¹ Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ. U
nɛɛ,

anna a wa ma Babiloni,

wuu bəkə ge tamba raa siaramə,
ya wəruma.

Wee, ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔɔ.

⁴² Nim kurenu nu ye swee,
ma nu ye wukiri.

⁴³ Yen baru kpaanu nu kua bansu,
ma tem mu gbera mu kua tem saaram.

Goo kun maa wāa mi.

Goo ku ra maa sare mi.

⁴⁴ Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
kon Babilonin būu wi ba mɔ̀ Beli seesi.
Kon nùn siasia ye u raa mwe,
kpa tambu bu ku maa na win mi.

Wee Babilonin gbārara wəruma.

⁴⁵ Bɛɛ, nɛn tambu Isireliba, i yario min di.

Baawure u win wāaru wəro nɛn məru baka ye ya
ween di.

⁴⁶ I ku nanda. I ku maa diiri labaari ye ya
nɔɔramə tem mɛ kpuro sɔɔn sɔ. Wɔɔ baagere ka
gen labaariwa. Tambu ba ko n dam diinamə, kpa
sinambu ba n seesinamə.

⁴⁷ Adama sɔɔ teeru kon Babilonin būnu seesi,
kpa yen tem kpuron tambu bu sekuru wa.

Gonu nu ko n tɛriewa baama kpuro.

⁴⁸ Wɔllə ka temə ka yam kpuro,

nuku dobun kuuki koo nɔɔra Babilonin sɔ.

Domi yiberɛba ba koo na saa sɔɔ yɛsan nəm geu gian
di,

bu ye kpeerasia.

⁴⁹ Yen tamba tən dabinu go handunia kpuro sɔɔ.

Tɛ yen tiin saa ya tunuma yu ka wəruma.

Domi ba Isireliba dabinu go.

⁵⁰ Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i kisira ben nəman di,
i ku maa yɔra mini.

I doonɔ n toma Babilonin di.
Saa min di, i Yinni Gusunɔ yaayo
ka bɛɛn wuu Yerusalemu.

⁵¹ Ma Isireliba ba nɛɛ,
sanam mɛ sa nua ba sun wɔmmɔ,
sekura ra sun mwɛwa.
Sanam mɛ yiberɛba ba Yinni Gusunɔn sãa yeru wɔri
ba kɔsuka,
sekura sun mwawa.

⁵² Adama wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee, tãnu sisi nì sɔɔ u koo Babilonin bũnu seesi,
kpa be ba mɛera wan wuri yi nɔra tem kpuro sɔɔ.

⁵³ Baa Babilonigibu bà n seewa ba da wɔllɔ,
baa bà n ben gbãranun dam sosi
sere goo kun kpɛ u da mi,
ka mɛ, u koo de yiberɛba bu bu wɔri bu kam koosia.

⁵⁴ Kam kobu Babilonin tem deema,
ma kuuki nɔramɔ yen wusu sɔɔ.

⁵⁵ Yinni Gusunɔwa u ben wusu kam koosia.
U koo de ben kuuki yi kpe.
Yiberɛba ba wee ba wɔki nge nim wɔku.

⁵⁶ Ba wee bu Babilonigii be wɔri,
kpa bu ben tabu kowo damgibu mwɛeri bu ben
tɛnnu bɔɔku.

Domi Gusunɔ u sãawa Yinni
wi u ra baawure kɔsie ye u kua.

⁵⁷ U sãawa sunɔ. Win yĩsira wɔllu ka tem Yinni.
U nɛɛ, u koo de tam mu Babilonin sinambu go, ka
ben bwisigibu ka ben tem yɛrobu ka ben wirugibu
ka ben tabu durɔ damgibu kpa bu dweeya sere ka
baadommaɔ ba kun maa seewe.

⁵⁸ Babilonin gbãra baka ni, nu koo wɔruma.
Nin kɔnnɔ baka si, su koo dɔɔ mwaara.

Nge mɛya sɔmbu te ba kua gb̄ara ten s̄o, ta koo kam ko.

Ben hania kpuro ya koo kam kowa d̄o s̄o.

Ba Yeremin tireru kp̄ɛ

daa te ba m̄o Efaratīo

⁵⁹ Seraya, Neriyan bii, Maseyan debubu, u s̄awa Sedesiasi, Yudaban sina bokon s̄om kowobun wirugii. Sedesiasin bandun w̄o nnese s̄ora ba da Babilonīo wi ka sina boko.

⁶⁰ Yera Yeremi u yorua tireru s̄o k̄sa ye ya koo Babiloni deema ka sere maa gari kpuro yi Yinni Gusun̄o u gerua Babilonin s̄o.

⁶¹ Ma u Seraya yiire u n̄ɛɛ, sanam m̄e a tura Babilonīo, a kookari koowo a gari yini gari ka dam t̄ambu bu n̄o.

⁶² Kpa a kanaru ko a n̄ɛɛ, Yinni Gusun̄o, wuna a gerua a n̄ɛɛ, goo kun maa sinam̄o Babilonīo sere ka yeeyo. Ya koo kowa bansu sere ka baadommāo.

⁶³ À n tire te gara a kpa, a tu kperu gb̄inisīo kpa a tu kp̄ɛ daa te ba m̄o Efaratīo,

⁶⁴ kpa a n̄ɛɛ, nge m̄e tire te, ta numa mi, nge m̄eya Babiloni ya koo kam ko. Ya ñ maa seem̄o, k̄sa ye Yinni Gusun̄o u ye surem̄an s̄o. Ya koo w̄arumawa kpa ya kun maa dam m̄o.

Yeremin garin kpurowa mi.

Yerusalemu ya w̄aruma

(I maa m̄er̄io 39:4-7, Sinambu II, 24:18-25:7)

52

¹ W̄o ȳenda tia Sedesiasi u m̄o sanam m̄e u bandu di Yudāo. Ma u kua w̄o w̄akura tia bandu s̄o

Yerusalemuɔ. Win mɛron yĩsira Hamutali, Yeremi, Libinagiin bii.

² Sedesiasi wi, kɔsa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. U kua mam mam nge mɛ Yoyakimu u raa kua.

³ Yinni Gusunɔ u ka Yerusalemugibu ka Yudaba mɔru kua, ma u bu gira win wuswaan di.

Ma Sedesiasi u Nɛbukanesaa Babilonin sina boko seesi.

⁴ Sedesiasin bandun wɔɔ nɔɔba nnɛsen suru wɔkurusen sɔɔ wɔkuruse, yera Nɛbukanesaa u na ka win tabu kowobu kpuro bu ka Yerusalemu wɔri. Ma ba ben sansani gira gb̄ararun ḡaarɔ. Miya ba kuku yenu gba gba ba ka gb̄ara te sikerena.

⁵ Ma ba Yerusalemu ye tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun wɔɔ wɔkura tiase.

⁶ Wɔɔ gen suru nnɛsen sɔɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ, yera ḡɔra wuu ge nɛnuu. Domi d̄ianu maa sari tem mɛ sɔɔ ni tɔmba koo di.

⁷ Yera ba gb̄araru yaba, ma Yerusalemun tabu kowobu kpuro ba duki yakikira wɔkuru. Ba yara saa kɔnnɔn di ge ga w̄a gb̄araru yirun baa sɔɔ sina bokon d̄aa gbaarun bɔkuɔ. N deema saa ye sɔɔ, Babilonigiba wuu ge sikerenɛ. Be ba duki yakikira mi, ba kpawa ka swaa ye ya dɔɔ Yuudenin wɔwa gia.

⁸ Ma Babilonin tabu kowobu ba sina boko Sedesiasi naa gira, ba n̄n mwa Yerikon wɔwaa. Yera win tabu kowobu kpuro ba yarina ba n̄n deri.

⁹ Babilonigii be, ba sina boko Sedesiasi mwa ba ka da ben sina bokon mi Ribilaɔ, Hamatin temɔ. Ma u n̄n siri.

¹⁰ U dera ba Sedesiasin bibu ka Yudan wirugibu kpuro sakira wi, Sedesiasin tiin nɔni biru Ribila mi.

11 Ma u Sedesiasin tiin nɔni wɔwa u nɔn bɔkua ka sii gandun yɔni. Yen biru, u nɔn sua u ka da Babiloniɔ u nɔn doke pirisɔm sɔɔ sere u ka gu.

Ba Yinni Gusunɔn sãa yeru

dɔɔ mɛni

(I maa mɛerio 39:8-10, Sinambu II, 25:8-21)

12 Yeniban biru, Nebukanɛsaan bandun wɔɔ yendu tia sarise sɔɔ, yen suru nɔɔbusen sɔɔ wɔkuruse, yera Nebusarada wi u sãa sina bokon kɔsobun guro guro u na Yerusalemuɔ.

13 Ma u Yinni Gusunɔn sãa yeru dɔɔ mɛni, ka sina kpaaru, ka yenu si su tie Yerusalemu mi kpuro, kaa sere gere damgibun yenusu?

14 Ma Nebusarada wi, ka win tabu kowobu ba Yerusalemun gb̄araru kɔsuka ba surura.

15 Ma ba bw̄ɛbw̄ɛbu gabu yoru mw̄ɛra ka be ba tie wuu ge sɔɔ ka be ba tii w̄ɛ ka sere nɔman sɔm kowobu.

16 Adama Nebusarada u bw̄ɛbw̄ɛ ben gabu deri bu ka resɛm gbaanu ka gbea wuku.

17-18 Yen biru, Babilonigii be, ba sãa yee ten torom ḡaritii sua ka kaatonu ka woba ka nɔri ka gb̄ɛa yè sɔɔ ba ra ȳaku yem doke ka sere sãa yee ten dendi yãa ni ba kua ka sii gandun. Ma ba sãa yee ten gbereba surura yi ba kua ka sii gandun, ma ba boo sii ganduguu ge kɔsuka ka gen ȳaratii. Yen biru, ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babiloniɔ.

19 Ma kɔsobun guro guro wi, u maa gb̄ɛ yorukunu sua ka dɔɔ guratii ka nɔri ka torom ḡaritii ka gb̄ɛa yè sɔɔ ba ra ȳaku yem doke, ka dabunu. Ye kpurowa ba gura ye ba gesi kua mi ka wura ka sii geesu.

²⁰ Gbere yiru ye, ka boo sii ganduguu ge, ka sere keten weenasii wākura yiru ye ya boo ge sɔɔwa, ye sina boko Salomɔɔ u kua ka sii gandu Yinni Gusunɔn sãa yee ten sɔ, goo kun yen bunum geeru yē.

²¹ Gbere yiru ye, ya gunum nɛwa. Yen baayeren gunum mu sãawa gɔm soonu yendu yiru sari. Ma yen bɔɔrum mu sãa gɔm soonu wākura yiru. Yen baayere ya wem mɔwa. Ma sii si ba ka ye kuan sinum mu sãa nɔm tararun saka.

²² Ba yen baayere furɔ dokea ge ba kua ka sii gandu. Furɔ gen baageren dɛɛbu sãawa gɔm soonu nɔɔbu, ma ba gen baagere sii yɔni ka dãa marum weenasii gore ba ka sikerena. Ba ye kpuro kuawa ka sii gandu.

²³ Dãa marum weenasii wunɔbuwa (100) ba gen baagere gorea ba ka sikerena. Adama wunɔbu nɛ sariwa ba koo kpī bu wa saa tem di.

Ba ka Yudaba da Babiloni

²⁴ Nɛbusarada sina bokon kɔsobun guro guro wi, u Seraya yāku kowo tɔnwero mwa ka Sofoni wi u sãa yāku kowo Serayan yiruse ka sãa yerun kɔnnɔn kɔsobu ita,

²⁵ ka sina kpaarun tabu kowobun wirugii goo, ka tɔmbu nɔɔba yiru gabu be ba ra ka sina boko wesianɛ ka tabu kowobun wirugiin tire yoro wi u ra tabu kowobun yīsa yore tireru sɔɔ ka sere maa tɔmbu wata be ba sãa wuugibu.

²⁶ Be kpurowa u mwɛɛra, ma u bu kpara u ka da Babilonin sina bokon mi Ribilaɔ.

²⁷ Ma sina boko u bu so so. Ma u dera ba bu go Ribila mi, Hamatin temɔ.

Nge meya ba ka Yudaba yoru mwεera ba ka doona n toma ben tem di.

²⁸ Yuda be Nebukanεsaa u yoru mwεera u ka da win temə win bandun wɔɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, ben geera s̄awa tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka yenda ita (3.023).

²⁹ Be u maa yoru mwεera Yerusalemuɔ win bandun wɔɔ yendu yiru sarise sɔɔ, ben geera s̄awa tɔmbu nεnε ka tena ka yiru (832).

³⁰ Win bandun wɔɔ yenda itase sɔɔ, yera Nebusarada wi, u tɔmbu nata ka wunaa weeru ka nɔɔbu (745) mwεera Yerusalemuɔ u ka da. Yuda be ba mwεera mi kpuro, ben geera kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nne ka nata (4.600).

Babilonin sina boko

u Yoyakini yakia

(I maa mεerio Sinambu II, 25:27-30)

³¹ Efili Mεrodaki Babilonin sina boko, win bandun wɔɔ gbiikuu sɔɔ, yera u Yoyakini Yudaban sina boko wɔlle sua ma u nùn yara pirisəm di win yoru dibun wɔɔ weeru ita sarise sɔɔ, yen suru wɔkura yirusen sɔɔ yenda nɔɔbuse sɔɔ.

³² U ka nùn gari kua ka kīru ma u win bandu wɔlle sua n kere sinam be ba yoru mwεera ba ka w̄aa Babiloni mi, ka wi sannu.

³³ Ma u win pirisəm yānu kɔsa, u dera u ra di ka wi, sina boko sannu sere ka win w̄aarun nɔrɔ.

³⁴ Babilonin sina boko wiya u ra nùn nɔri baadomma kpa u nùn w̄e yèn bukata u mɔ kpuro sere u da u ka gu.

Luda yá takada kú Bisá yáo
Portions of the Holy Bible in the Busa language of
Nigeria

copyright © 2005 SIM International

Language: Bisá (Busa)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

8631d380-7d17-5581-abf9-174814e8ccc3